

האם בקדשים אפשר ללמוד

מדבר שנלמד במדות שהתורה נדרשת

בכל דיני התורה ניתן ללמוד דין מוסים מדין אחר לפי כללי הילומדים (כגון ע"י היקש גזירה שוה קל וחומר ובנין אב), למרות שבמלמד עצמו לא נאמר דין זה במפורש אלא גם הוא נלמד באחד מלימודים אלו, אולם בקדשים לא תמיד ניתן ללמוד כאשר הדין לא כתוב במלמד במפורש, וכדלהלן.

ללמוד מדבר שנלמד בהקש-

דבר הלמד מהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. דין זה נלמד מהגמ"ל, או מדכתיב באימורי פר כהן משיח "כאשר יורם משור זבח השלמים", דלא בא ללמד על יתרת הכבד ושתי הכליות שיקטירום, שהרי זה כתוב שם מפורש, אלא ללמד לפר העלם דבר של ציבור, ולא נכתב הדין בפר העלם דבר של ציבור עצמו כדי לומר שדווקא דבר שנכתב מפורש מלמד ולא דבר הנלמד מהיקש.

האם דבר הלמד מהיקש מלמד בגזירה שוה- הגמ"ל רוצה ללמוד שדבר הלמד בהיקש מלמד בגזירה שוה ממה שלומדים מצרעת שפרחה בכל הבגד, הבגד טהור, מגז"ש קרחת וגבחת מנגעי הראש, אף שנגעי הראש נלמדים מהקש ראש לרגל. ור"י דוחה שאף שבכל התורה למדים למד מלמד ואף דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בהקש, בקדשים אין למדים למד מלמד, דאם אף בקדשים למדים למד מלמד, למה צריך פסוק לדין צפון באשם, ואין למדים בג"ש קודש קדשים מחטאת, דאם תאמר מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות, הרי קדשי קדשים יתירי כתיבי, ואין משיבים על גז"ש המופנה משני צדדים.

דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בק"ו, מדתנא דבי רבי ישמעאל לעיל מ"א.

ג. הגמרא מסתפקת האם דבר הלמד בהיקש מלמד בבנין

אב. ואין ללמוד ממה שכתוב צפון באשם ולא למדו מחטאת הנלמדת בבנין אב, שהרי צריך לכתוב גם בחטאת וגם באשם וגם בעולה, דאשם מעולה ליכא למילף, שכן עולה היא כליל, ומחטאת ליכא למילף, שכן מכפרת על חייבי כריתות, ועולה א"א ללמוד מחטאת ואשם, שכן מכפרים, ואף שגם עולה מכפרת על עשה, אין זה נחשב כפרה לגבי חטאת ואשם. וחטאת א"א ללמוד מעולה ואשם, שכן זכרים. ואשם א"א ללמוד מעולה וחטאת, שכן ישנם בציבור כביחיד.

ללמוד מדבר שנלמד בגזירה שוה-

דבר הלמד בגזירה שוה לרב פפא חוזר ומלמד בהיקש, דמצינו שלומדים שתודה באה מן המעשר מהיקש לשלמים, אע"פ ששלמים עצמם נלמדים בהקש 'שם שם', (ודווקא קרבנות נדבה באים מן המעשר, אבל קרבנות חובה ילפין מחטאת שאינה באה לא מן החולין. תוד"ה אם). ואף שמעשר דגן הוא חולין, מ"מ האומר שאין למדים בקדשים למד מלמד, אינו מצריך שיהיה גם המלמד קודש, דבתר למד אזלין. ולמר זוטרא אינו חוזר ומלמד בהיקש, דמעשר דגן חולין הוא, וס"ל דבתר מלמד אזלין.

דבר הלמד מגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש, דמצינו שלומדים שפר ושעיר של יוה"כ נשרפים ע"י ניתוח ובלא הפשט, מגז"ש 'עור בשר ופרש' מפר כהן משיח, ופר כהן משיח נלמד מעולה, דכתיב 'וקרבו ופרשו והוציא' מלמד שמוציאו שלם שהרי צריך להוציא הכל בהוצאה אחת, ולומדים גז"ש 'ראשו וכרעיו' מעולה שצריך ניתוח, (ומ"מ אין מפשיטים, דכתיב 'וקרבו ופרשו' כשם שפרשו בקרבו דדבר מגונה הוא להוציאו ולשורפו בעין, כך בשרו בעורו). אמנם א"א ללמוד כלל זה ממה שלומדים שריקים באים מסולת מגז"ש 'מצות מצות', אף שחלות עצמם נלמדים מגז"ש

'חלות חלות'. ד"ל שהגז"ש 'מצות מצות' אינה מחלות אלא ממאפה תנור ששם כתוב מפורש סולת.

ג. דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בק"ו, דאם היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש חוזר ומלמד בק"ו, גז"ש שחוזרת ומלמדת בגז"ש, כ"ש שמלמדת בק"ו.

דבר הלמד מגז"ש מהו שילמד בבנין אב, תיקון.

ללמוד מדבר שנלמד בקל וחומר-

דבר הלמד בק"ו מהו שיחזור וילמד בהיקש, לסובר רב פפא שאם הלמד הוא קדשים זה נחשב קדשים, אם א"א ללמוד גז"ש מדבר הנלמד בהיקש, מ"מ אפשר ללמוד בהיקש דבר שנלמד מגז"ש, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר שנלמד בהקש, שהוא חוזר ומלמד בהקש. ולחולקים על ר"פ וסוברים שהולכים אחר המלמד, א"כ לא מצינו גז"ש שמלמדת בהיקש, תיקון. והא דמשמע (וינאמ"ל ב.) שקידוש ידים ורגלים בלבישת בגדי הכהן גדול ביוה"כ נלמדת בק"ו, ומה במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש, מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש, וקידוש בפשיטת הבגדים לומדים מהיקש לבישה, י"ל דלא איקרי קדשים אלא הקרבן עצמו. תוד"ה אלא.

דבר הלמד בק"ו מלמד בגז"ש, דאם גז"ש שאינה נלמדת מדבר הלמד בהיקש, מלמדת בגז"ש, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר שנלמד מדבר הלמד בהיקש, שהיא מלמדת בגז"ש.

דבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בק"ו, דאם היקש שאינו נלמד מדבר הלמד בהיקש, מ"מ חוזר ומלמד בק"ו, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר הנלמד בהיקש, שהוא חוזר ומלמד בק"ו, וזהו ק"ו בן ק"ו. אבל אין ללמוד ממה שאם גז"ש שאינה נלמדת מדבר הנלמד בהקש, מ"מ דבר הנלמד בגז"ש חוזר ומלמד בק"ו, כ"ש שק"ו שנלמד מדבר הנלמד בהיקש, שהוא חוזר ומלמד בק"ו. דיש לדחות שזהו ק"ו בן בנו של ק"ו, שהרי גז"ש עצמה נלמדת מק"ו, ודילמא כולי האי אין לחזור וללמוד מק"ו.

דבר הלמד מק"ו מהו שילמד בבנין אב, רב ירמיה רוצה ללמוד שאפשר ממה שמצינו שלומדים שלר"מ אם מלך ונמצאת טריפה או ששחט עוף חולין טריפה אינה מטמאה בבית הבליעה, דאם נבלת בהמה שמטמאה במגע ומשא שחיטתה מטהרתה מידי טומאתה, כ"ש עוף שאינו מטמא במגע ומשא, ששחיטתו מטהרתו מידי טומאה, (אמנם יש לדחות מה לנבלת בהמה שאינה מטמאה בגדים בבית הבליעה, ועיקר טעמו דר"מ שהוא מההיקש "וזאת תורת הבהמה והעוף" לקמן ס"ט: . תוד"ה מה). ואם שחיטה מכשרת באכילה ומטהרת, ה"ה מליקה שמכשרת באכילה מטהרת. (ולרבי יהודה מטמאה בבית הבליעה כדון נבלת עוף טהור, דאין מליקת טריפה בקדשים מטהרת מידי נבילה, וה"ה בשוחט עוף חולין טריפה, ולרבי יוסי דיה נבלת בהמה טהורה שהשחיטה מטהרת ולא המליקה). דיש לדחות ששם לומדים מחולין מהיקש "וזאת תורת הבהמה והעוף" ולא מוקדשים.

ללמוד מדבר שנלמד בבנין אב-

נ"א. דבר הלמד בבנין אב מהו שילמד בגז"ש בק"ו ובנין אב. הגמ"ל רוצה להוכיח שחוזר ומלמד בבנין אב, ממה שמצינו שמה שדם שלן כשר שאם עלה לא ירד, לומדים ממה שאימורים שלנו כשרים, ואימורים לומדים מהבשר. (ויצא כשר הואיל וכשר בבמה, וטמא כשר הואיל והותר בעבודת ציבור, וחזון לזמנו כשר שאם עלה לא ירד הואיל ומרצה לפיגולו (-הרצאת דמו חשובה לחייב עליו משום פיגול כמו אם קרב מתיריו בהכשר), וחזון למקומו כשר הואיל והוקש לחזון לזמנו, ופסולים שקבלו או זרקו כשר כבהנים הראויים לעבודת ציבור), והגמ"ל שואלת איך דנים דבר שלא נעשה בהכשר מדבר שנעשה בהכשר, ובהכרח שלומדים מ"זאת תורת העולה", והנ"ל הוי אסמכתא בעלמא.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

תפילות אבות תיקנום (ואסמכיהו רבנן אקרבות), אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר "ויצא יצחק לשוחר בשדה לפנות ערב", יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם (ברכות כו ב.). חזין שהאבות הקדושים היו רגילים בתפילה, דאין לומר שהתפללו רק באותו הזמן, דא"כ מאי תיקנום.

עוד בגמרא (יבמות סד א) מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים. וכיון שהיו אבותינו רגילים בתפילה, א"כ 'עקורים' למה לי.

אנו מכירים מעלות רבות לתפילה, כוונה ראויה, עומד לפני המולך, כבוד התפילה, תפילה בציבור, ועוד, והרבה מאד הלכות יסודם טעמים ושורשם נובע ממעלות אלו (כמבואר בארוכה בשו"ע מסימן פ"ט והלאה). וכאן חזין שיש מעלה מיוחדת שתהא התפילה מתוך רצון והשתוקקות מרובה לדבר שעליו הוא מתפלל, וככל שהשתוקקות גדולה יותר מעלת התפילה גדולה יותר, ואם לא היו עקורים היה חסר לאבות הקדושים מעט ממעלה זו, והקב"ה רצה לזכותם ולהעמידם במצב של ציפיה והשתוקקות כדי שיוכו למעלה זו בשלימות. והלכה פסוקה היא (או"ח צ"ח ג') 'תפיל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת, ושלל תראה עליו כמשא ומבקש להפטר ממנו', וביאר המ"ב 'שיאמרה בנחת בלשון תחנונים כמי שמבקש רחמים על עצמו, ואע"פ שאמרה בלשון תחנונים, אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ונא למקש מולפני המולך, אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו אינו נכון, ומאד צריך לזהר בזה'. עוד שם (צ"א א') 'ישהה שעה אחת קודם שיקום להתפלל כדי שיכוין ליבו למקום', והיינו להמתין ולצפות לתפילה, ולא 'ליפול' לתפילה.

הצמאון וההשתוקקות יוצרת אצל האדם חיבור פנימי עמוק וחזק לאותו דבר אליו הוא משתוקק, כדמצינו שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית יב א) 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך', וברש"י 'לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו'. וביאר הסטייפלר בברכת פרץ 'למדנו שהדבר מתחבב אצל האדם כשהוא מחפש אחריו ומשתוקק אליו זמן רב קודם השגתו'. לפ"י ניתן להבין ג"כ מדוע ביום השלישי למילתו של אברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו באורחים, וכשראה שהוא מצטער שלא לו את המלאכים בדמות אנשים, שאף שהקב"ה ידע שבסופו של דבר אברהם יטרח עבור האורחים, שלימות מידת ההכנסת אורחים היא דווקא כאשר האדם מצטער בחסרונה. וממשיך הברכת פרץ 'למדנו מכאן דרך בלימוד התורה, כי מי שהוא יר"ש ומשתוקק מאד להבין אמיתות הדברים ויגע ומשתדל לחפש אחריהם כפי כוחו זמן רב, אז כשזוכה שהדברים מתבררים אצלו ומשיגם הם חביבים בעיניו למאד... וממילא יוצא מכאן שהזכרון לזכור את תלמודו הוא לפי ערך רוב תשוקתו והשתדלותו להשגת התורה, ולפי רוב השמחה שבאה לו בהשגת דבר מדברי תורה, כך יראה זכירתו במה שלמד.

ומתוך ההשתוקקות להבין אמיתות דברי התורה ולקיים מצוותיה בדקדוק, נחזור לדון ולהוסיף על מה שעסקנו בגליון 'תמצית' לחדש אדר האחרון. הבאנו מעשה באב שהוציא משכנתא בהית"ע עבור הלואה לביתו, וקצץ עמה שתשלם הקרן והריבית כפי שהבנק יגבה ממנו, דא עקא שאת ההלואה לביתו לא נתן לה בהיתר עיסקא. לאחר שגבה במשך כשנתיים ריבית חודשית בסכום של 400 ש"ח שמע שיש בזה בעיה.

גמ"ח אושר בכבוד (ת"א)

אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה

ביעודם וברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים מההודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

והנה שם נקטנו בפשיטות שהיא ריבית קצוצה וחייב להחזיר, ע"פ הט"ז (יו"ד קע סק"ג) דשותף שלוה מגוי והכניס לקופת השותפות ומשלמים ריבית במשותף נחשב משלוא חצי משלו לשותפו והשותף משלם לו על כך ריבית קצוצה ולא דן זאת כתשלום הוצאות בעלמא, ודכוותה בדין אין לדון את תשלום הבת כתשלום הוצאות שהוציא האב בכדי להלות לה. [ולא מוצאנו לו מוצא אלא אם תמחל לו הבת באופן שאין בזה חשש ריבית מאוחרת יעו"ש].

עוד הוספנו שגם בלאו הכי אין להחשיבו כתשלום הוצאות כיון שהאב קיבל מהבנק בהי"ע, א"כ הסכום שמשלם לבנק הוא חלקו של הבנק ברווחי נכסי האב שזכה בהם הבנק תמורת הכסף שנתן, והרי שלא הפסיד אלא נמנעו ממנו חלק מהרווחים ע"י שזיכה לבנק חלק בנכסיו, א"כ לא הוצאות הוא גובה הימנה אלא השלמת הרווחים שנמנעו ממנו מוחמת שהלוא לה את הכסף שלקח בעיסקה מהבנק, שאילו לא היה מלווה לה היה יכול לקנות בחזרה מהבנק את חלקו בנכסיו והיה זוכה במלוא הרווחים, א"כ הוא ממש אגר נטר.

ברם אחר העיין בזה שנית נראה דעל אף שהנהגה נכונה היא מזה שרגילים לעורר בכח"ג לעשות הית"ע למיחש לר"ק מ"מ בדיעבד דהאי אינו חייב להחזיר, וביותר שיתכן שאין למוחות במי שנוהג להתחילה לקחת משכנתא בנקאית עבור הלואה לחבירו ע"מ שיפרע לו כפי שמשלם הוא לבנק.

שהרי הט"ז גופיה כתב שם גבי שותפין בזה"ל: אם לזה האחד מישראל בעיסקא ונתנו לשותפות שפיר ויכל ליתן הריחו מן השותפות, דבדרך שהוא מקבלו בעיסקא כך הוא נותנו לשותפות בעיסקא, עכ"ל. לפי"י הכ"ג נימא דכשם שהאב קיבל מהבנק בעיסקא כך נותנו לביתו בעיסקא, דאין טעם דנימא הכי רק בשותפין, שהרי היא עיסקא חדשה שלא קשורה לשותפות. וכ"כ בס' עצי לבונה.

גם מזה שלמדנו שם בפשיטות - מודאסר הט"ז משום ר"ק כשהשותף לזה מן הגוי והלוא חלק לשותף - שאב הלואה בריבית (בגון מגוי) ומלווה לביתו בקציצה שתשלם לו הוצאותיו, דאסור משום ר"ק, נראה דאי"ז מוכרח כלל, שהרי מן הסברא אין גבייתו הימנה את מה שמעבר לקרן משום אגר נטר אלא בכדי שלא יפסיד הוא, ומהיכ"ת לאסור.

ואין לומר דמ"י הואיל ו'המוחייב' הוא ההלואה שקיבלה הוי ר"ק [שהרי לא עשית דין] להתחייב תשלום הוצאותיו, והוצאותיו לא נחשבות הפסד לו שתתחייב מפני שהוציאן על פיה שהרי קנה לעצמו הלואה ויכול להשתמש בה ולהרויח, וכבר נקטנו (בגליון 'תמצית' לחודש סיון האחרון) דבגוונא שאמר לחבירו לקנות מוצר והבטיחו לקנות ממנו אינו חייב משום ערב, דלא חשיב הקונה מוציא הוצאות על פיו שהרי קיבל תמורתו (ועו"י אג"מ חו"מ א' מה דליכא חובת ערבות בגוונא שאין חשש הפסד למוציא), זה אינו, דהנה מובאר בס' קעז סי"ד שקנס חד פעמי על איחור תשלום ההלואה אינו אסור אלא משום הערמת ריבית, זאת על אף שאין התחייבות הקנס חלה אלא ע"י ההלואה, הא קמן דכל שאינו אגר נטר אינו אסור הגם שה'מוחייב' הוא ההלואה.

א"כ לעולם אימא לך שסובר הט"ז ששותף הלואה מגוי ומלווה חלק לשותפו בריבית אין להאמנן שחוב השותף לשותפו מעבר לקרן מוחתה בכך ששותפו ייאילץ בפועל לשלם זאת למי אלא אפילו אילו ימות הגוי, כך שייפטר שותפו שלוא ממונו, עדיין ויכל לתבע מן השותף את קציצתו שקצץ בהלואתו לו, הלכך אין בזה היתר של הוצאות אלא חוי אגר נטר גמור, משא"כ בדין שפיר יש לאמוד שלא קצץ האב עם ביתו לשלם יותר מן הקרן אלא בכדי שלא יפסיד ואילו יצטיר שיפטרנו הבנק מהריביות לא תהא הבת חייבת לו מעבר לקרן (הלא גובה התשלום החדשי דהאי תלוי בגביית הבנק לטוב ולמוטב), כה"ג לא הוי אגר נטר כלל אלא הוצאות בלבד.

ואמנם לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה ובפרט שהיא שאלה של ר"ק (וכ"כ במנה"ש תנייני א' ע ששמע שהגר"ד ברו"ן אסר לסמוך להחרי כן ע"פ הסברה), על פי יש להחמיר בזה לכתחילה לעשות הית"ע, אולם בדיעבד נראה ברור שמי שקלוה בריבית מגוי והלוא לביתו ע"מ שתשלם הוצאותיו וגבה את הסכומים ששילם לגוי אין להוציא ממנו להחזירה אלא אם נראה שחובתה לו מעבר לקרן אינה תלויה בהוצאותיו בפועל, כך שגם אם הגוי ימות ויפטר הוא - תיוותרת היא חייבת, דכה"ז הוי ר"ק כמש"כ הט"ז שם ריש סק"ג גבי מלווה שחזר ולוה מעות על רווח בהיתר וגובה מוחלו [באנמת יש לדון בדבריו שם, דיעו"י תפארת למשה שנראה מהבנתו בט"ז דגוונא דידן הוי ר"ק, אולם הוא נגד הסברה, אכן בשו"ת 'טוב טעם ודעת' (תלתיא ב מוד) להגר"ש קלוזר ג"כ נ' שהבין כתפאל"מ ואעפ"כ נקט לחלק דבגוונא דידן יודה הט"ז להיתר משום גרמי. כן יל"ע להנתיבות קנט שיל"י דגם לזה אינו חייב לערב - גם אם הוא שלוק דוץ - כל עוד הערב לא שילם במלואו, הא קמן בלדין ששותפין קע עד כמה שיוציא ואי"ז אגר נטר ואעפ"כ ק"י יו"ד קע שאסור ללווה לשלם הריביות לערב (הוא גם דלא כהגרש"ק הג"ל דחייב משום גרמי), אלא דבלא"ה תמנא להנתיבות דנמצאת חובת הלוא את הריביות שהוציא הערב אינה אלא כחיוב קרן, וצ"ע טובא בזה, ואכמ"ל].

סיכום הסוגיא: בקדשים **דבר הלמד בהיקש** אינו חוזר ומלמד בהיקש, ויש מחלוקת אם הוא חוזר ומלמד בגז"ש או בק"ו, והגמרא מסתפקת אם הוא חוזר ומלמד בבנין אב. **דבר הלמד בגז"ש** יש מחלוקת אם הוא חוזר ומלמד בהיקש, והוא חוזר ומלמד בגז"ש או בק"ו, ויש ספק אם הוא חוזר ומלמד בבנין אב. **דבר הלמד בק"ו** חוזר ומלמד בין בהיקש בין בגז"ש בין בק"ו, ויש ספק אם הוא חוזר ומלמד בבנין אב. **ודבר הלמד בבנין אב** הגמרא מסתפקת אם הוא חוזר ומלמד בהיקש או בגז"ש או בק"ו או בבנין אב, ולתוס' הוא חוזר ומלמד בק"ו או בבנין אב.

שפיכת שיריים ליסוד בחטאות הפנימיות

לאחר זריקת דם הקרבנות צריך לשפוך את שיירי הדם על גג היסוד, והיינו על הריבוע התחתון של המזבח שהיה בולט אמה מהמזבח והיה נראה כמו איצטבא (-ספסל) בתחתית המזבח. והנה רוב הקרבנות מקום זריקת הדם הוא על המזבח החיצון, ובהם פשוט יותר ששיירי הדם ניתנים ג"כ על המזבח החיצון, ולהלן יבואר שגם חטאות שמקום הזאת דמם הוא בהיכל (שבע הזאות כנגד הפרוכת וארבע הזיות על קרנות המזבח הפנימי), שיירי הדם ניתנים ביסוד מזבח החיצון, וכן יבואר באיזה מקום ביסוד שופך את שיירי הדם, ואם שפיכת השיירים מעכבת את הכפרה. ולהלן נ"ג, יבואר מקום נתינת שיירי הדם של החטאות החיצוניות, וכן יבואר (נ"ד.) האם ביסוד היה מסביב לכל המזבח או לא.

שיירי דם פר ושעיר של יוה"כ היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, דכתיב "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" והיינו היסוד שפוגש ראשונה שהוא כנגד פתח ההיכל. וכתבו התוס' (י"ה אשר) שרש"י לא גורס 'ההוא דפגע ברישא', דאין זה משום אין מעבירין על המצוות, אלא מדרשה, דלא שייך אין מעבירין על המצוות אלא כשיש לפניו שתי מצוות ואינו יודע ממה להתחיל, ולא לקבוע מקום לשפיכת שיריים.

כתיב ג' פעמים "אל יסוד מזבח העולה" בפר כהן משיח ובפר העלם דבר של ציבור ובשעיר נשיא ולומדים מזה: א' שלא ישפוך ליסוד המזבח הפנימי, (דלא מיביעי לגופיה דנימא שכ"ש שכשר במזבח הפנימי, דמ"אשר פתח אהל מועד" נפקא). ב' שאין יסוד למזבח הפנימי. ג' שמה שקרב במזבח החיצון טעון שפיכת שיריים ליסוד אם נשאר דם בכלי.

נ"א: ולא בא ללמד שיתן את השיירים על המזבח החיצון, דלא נימא שצריך לתת שיריים דווקא במזבח שלא זרק עליו את הדם (ואף שלר"ע דמים שנכנסו לפנים פסולים, שאני שיירים שאינם מכפרים ולא קרינן בהו "לכפר בקודש". תוד"ה דבראי), שהרי אין יסוד למזבח הפנימי.

נ"ב. ולא בא ללמד שלמזבחה של עולה יהא יסוד שיתן מתנות העולה כנגד היסוד, ולא בקרן מזרחית דרומית שאין לה יסוד, (והא דכתיב "אל יסוד מזבח העולה" היינו שיתן את הדם על גגו של היסוד, דכתיב "יסוד המזבח" – יסוד שהוא דומה למזבח, והיינו הגג של היסוד, ולא על זקיפת היסוד על דופן האמה התחתונה, שאף הדופן נקראת יסוד). דדבר זה לומדים כבר בק"ו, דאם שיירים של חטאת טעונים גג יסוד (לרבי ישמעאל אע"פ שאינם מכפרים, ולר"ע גם אינם באים לכפרה), כ"ש שהזריקה המכפרת טעונה גג יסוד.

לרב אדא בר אהבה הנ"מ במחלוקת רבי ישמעאל ור"ע היא **אם שיירים מעכבים** שמה שאמר ר"ע שאינם באים לכפרה היינו שאין ההזאות תלויות בהם. ולרב פפא לכו"ע שיירים לא מעכבים בחטאות ואפ"י פנימיות, ונחלקו **אם מצוי חטאת העוף מעכב** שזה שיירי ההזאה, ואמנם יש תנא אחר שסובר בדעת רבי ישמעאל שמצוי אינו מעכב.

שפיכת שיירים ליסוד בפר יום הכיפורים - לרבי לומדים דין שפיכת שיירים ליסוד בפר יום הכיפורים מדכתיב ככהו משיח "ואת כל דם **הפר** ישפוך". ולרבי ישמעאל לומדים דין זה מוק"ו, דאם קרבן שאין חובה להכניס דמו לפנים כגון פר כהן משיח שאין מצוה לחטוא ולהביא חטאת טעון שפיכת שיירים ליסוד, ק"ו קרבן שהוא חובה. ואמנם אינו לעיכובא, דכתיב "וכלה מכפר את הקודש". ולר"ע אפשר ללמוד בק"ו שאם קרבן שדמו אינו נכנס לפני ולפנים לא לחובה וגם לא למצוה כגון שעיר שיא וחטאת יחיד טעון שפיכת שיירים ליסוד, כ"ש שמי שדמו נכנס לפני ולפנים חובה שהוא טעון שפיכת שיירים ליסוד.

שפיכת שיירים ליסוד בפר כהן משיח - פר כהן משיח טעון שפיכת שיירים ליסוד, ק"ו משעיר נשיא, דאם קרבן שאין דמו נכנס לפנים טעון יסוד, כ"ש קרבן שיש חובה

להכניס את דמו לפנים שיהא טעון יסוד. אמנם זה אינו מעכב, דכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך" שינה הכתוב משאר עבודות דכתיב בהם ולקח והזה וכדו', לומר שאינו מעכב.

נ"ב: **חטאת שדמה ניתן למטה אינה נאכלת**, דכתיב "הכהן המחטא **אותה**". ופסוק זה נצרך כדי שלא נאמר שכמו שקרבן שטעון מתן ארבע מועילה בדיעבד מתנה אחת, דכתיב "ודם זבחיך ישפך (-שפיכה אחת) על מזבח" וגו' "הבשר תאכל", ה"ה הניתנים למעלה מחוט הסיקרא שנתנם למטה מהני בדיעבד. ואין ללמוד ממה שדמים הניתנים למטה שנתנם למעלה לא כיפר דכתיב בהזאתו "חטאת היא" שאם שינה בה פסול. (והקשו התוס' (ד"ה מזה) שלא רק בחטאת העוף כתיב "היא" אלא גם בבהמה, ונימא ג"כ שאם שינה בה פסלה), די"ל שרק שם לא כיפר כיוון שאין סופם למעלה, משא"כ הניתנים למעלה ששייריהם ניתנים למטה ליסוד. ואין להוכיח מדמים הניתנים בפנים ששייריהם ניתנים בחוץ ואם נתנם בתחילה בחוץ לא כיפר, דשאני התם שאין מזבח הפנימי ממרקם אלא טעונים עוד עבודה, ואילו חטאת קרנות ממרקות אותה.

רמי בר חמא רוצה לפרש שמה שלא סיים כשנתן בפנים, משום דס"ל ששיירים מעכבים. ורבא דוחה דא"כ נלמוד ק"ו שאם הפנימיים ששייריהם חובה בחוץ, אם נתן בתחילה בחוץ לא כיפר, כ"ש שהניתנים למעלה שאין שייריהם חובה למטה, שאם נתן בתחילה למטה לא כיפר. ולכן רבא מפרש שהכונה שאין מזבח הפנימי ממרקם אלא הפרוכת, וכיון שטעונים ב' עבודות בפנים חמיי.

מתנות פר ושעיר של יוה"כ - כתיב "וכלה מכפר", לר"ע לומדים מזה שאם כיפר כילה ואם לא כיפר לא כילה, ולרבי יהודה לומדים מזה שאם כילה כיפר ואם לא כילה והיינו שחיסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום. ונחלקו ריו"ח ורבי יהושע בן לוי אם נחלקו במשמעות דורשין בלבד ולכו"ע שיירים אינם מעכבים, או שנחלקו אם השיירים מעכבים.

לדברי הסובר ששיירים מעכבים אם נשפך הדם מביא פר אחר ומתחיל בפנים.

דיני חטאות החיצוניות

לאחר שלמדנו 'איזהו מקומן' של עבודות חטאות הפנימיות (פר העלם דבר של ציבור ושל כהן משיח, ושעירי עבודת כוכבים, ופר ושעיר של יום הכיפורים), עוברת הגמרא לבאר את מקום עבודות חטאות התצוניות, שהם השעירים שמביאים עבור הציבור בראשי חדשים ובמועדות (פסח שבועות ראש השנה יוה"כ וסוכות וחטאת הבאה בשבועות עם מנחת שתי הלחם), וכן חטאות שהיחידים מביאים, על לאו שזדונו כרת, וקרבן עולה ויורד, וחטאות נזיר ומצורע.

נ"ג. **שחיטה קבלה זריקה ואכילה** - חטאות יחיד, וכן חטאות הציבור והיינו שעירי ר"ח ומועדים שהם על המזבח החיצון, שחיתתם בצפון, וקבלת הדם בכלי שרת בצפון, וזריקת הדם היא ד' מתנות על ד' קרנות, והיינו שעולה בכבש כיוון שהדם ניתן למעלה על הקרנות ובאצבע, ולא בזריקה מן הכלי למזבח כמו בכל שאר הדמים שניתנים למטה מחוט הסיקרא כאשר הכהן עומד על הרצפה ולא על הסובב, ומהכבש הוא פונה לסובב, ונותן מהדם על קרן דרומית מזרחית שאותה הוא פוגש ראשונה, דכל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין ומשם הוא מסובב את המזבח כשפניו למזבח, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, ונותן את שיירי הדם על היסוד הדרומי. ונאכלים לפנים מן הקלעים -בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים, ובבית המקדש לפנים מוחמת העזרה, דכתיב "במקום קדוש יאכל בחצר אהל מועד", לזכרי כהונה דכתיב "הכהן המחטא אותה יאכלנה" לאפוקי נשים שאינן ראויות לחיטוי, בכל מאכל ולא דווקא צלי, ליום ולילה כדילפינן לעיל ל"ו. מדכתיב "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל", ובקדשים הלילה הולך אחר היום, ורבנן עשו סייג שלא לאכול אלא עד חצות כדי להרחיק את האדם מעבירת כרת כמבואר בריש ברכות שכל הנאכלים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואמרו חכמים לאכול עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

צורת נתינת הדם - לרבי אלעזר ברבי שמעון היה נותן את דם החטאת דווקא בגופה של קרן -אמה על אמה ברום אמה שבראש המזבח, ורק בעולת העוף היה נותן מחוט הסיקרא ולמעלה, ולרבי גם חטאת בהמה יכול לתת מחוט הסיקרא ולמעלה, (דכתיב "וההראל ארבע אמות ומהאריאל ולמעלה" והיינו שרשות הקרנות הוא ד' אמות והיינו עד חוט

הלוח אשר בכבוד (ה'ת"ע)

אוסר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 |
office@osher-b.org

הסיקרא). והיה טובל בדם שבמזרק את אצבעו המיומנת שביד ימין והיינו האצבע הסמוכה לאגודל, ומושך את הדם מהאצבע ע"י האגודל והאצבע הקטנה כדי שכל הדם יפול למזבח, ויורד על חודה של קרן עד שנגמר הדם באצבע, וכך היה עושה בכל קרן וקרן. ונחלקו בדעתו ריו"ח ורבי אלעזר אם בדיעבד מועיל אם נתן על האמה הסמוכה לקרן באחד הצדדים, או לא.

חוט הסיקרא - חוט של סיקרא היה מקיף את המזבח כחגורה, כדי להבדיל בין דמים העליונית לדמים התחתונים, דכתיב "והיתה הרשת עד **חצי** המזבח".

מקום שפיכת שיירי דם החטאת-

לת"ק אע"פ ששיירי דם חטאות הפנימיות היה ניתן על יסוד מערבי, מ"מ הא דכתיב בחטאת החיצונה "אל יסוד המזבח" היינו יסוד דרומי, שכמו שביציאתו מן ההיכל היה נותן את השייריים בסמוך לו, כך כשהיה יורד מן הכבש היה נותן את השייריים בסמוך לו.

לרבי ישמעאל גם בחטאות החיצונות היה נותן את השייריים על היסוד המערבי, דילמדו סתום חיצונות מן המפורש פנימיות.

לרשב"י גם חטאות הפנימיות היה נותן על היסוד הדרומי, דס"ל שכל המזבח היה בצפון פתח ההיכל, ורק האמה של היסוד הדרומי היתה לפני הפתח, אי נמי בצפון העזרה קאי, וחמש אמותיו היו כנגד הפתח, ואמה אחת מהם היתה היסוד הדרומי, ונמצא שכשיצא מן הפתח היה מכוון לפניו באמצע היסוד הדרומי. (רש"י. והתוס' (ד"ה כוליה) מוכיחים כמו הפירוש השני של רש"י). וי"א דס"ל שכל הפתח היה בדרום המזבח, ואין חילוק בין הלישנות.

נ"ג: ולדבי רבי ישמעאל רשב"י אומר שזה וזה על יסוד מערבי, וסימנך משכו גברי לגברא תלמידי רבי ישמעאל שהם מרובים משכו את רשב"י לומר כדברי רבם. רש"י. ולתוס' (ד"ה וסימנך) גורסים זה וזה על יסוד דרומי, ומשכו גברי לגברא הכונה שרשב"י שהוא גברי, מפני שנזכר עליו גם שם אביו, משך את הגברא רבי ישמעאל.

מקום עבודות העולה

העולה היא קודש קדשים להפסל ביוצא ובטבול יום ובמחוסר כיפורים ומועלים בה (התוס' (ד"ה קדשי) מעירים שדין טבול יום ומחוסר כיפורים נוהגים גם בקדשים קלים, ורק פסול יוצא ודין מעילה אין בקדשים קלים), (ושונה התנא דין זה משום שלא כתוב עליה בפסוקים שהיא קדשי קדשים, ומ"מ היא קדשי קדשים שהרי כולה לגבוה, ואפילו בקדשים קלים הדם והאימורים הם קדשי קדשים), ושחיטתה בצפון, וקבלת דמה בכלי שרת בצפון, וטעונה הפשט וניתוחו, וכולה כליל לאישים. הקשו התוס' (ד"ה העולה) אמאי לא תני בעולה דין תנינת שיריים, שזה דין בכל הקרבנות. ויתריך ה"ר משה מפונטיוז"א דעולה לפעמים אין בה שייריים, כיון שזורקים בה את הדם מהכלי, משא"כ חטאת שנותנים מדמה באצבע, ולא נהירא. דכולה שמעתא מוכחת דמצוה במתן שייריים. וה"ר יעקב מאורלייני"ש פירש דתנא שיריים באחד וה"ה לכולם.

נתינת המתנות של העולה-

במתנ'י איתא שבעולה נותן שתי מתנות שהם ארבע בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון.

שיטת רב שכל מתנה נותן ברוח אחת של קרן וחוזר ונותן ברוח השניה של הקרן, ואח"כ היה עושה כך גם בקרן שכנגדה באלכסון, וכשיטת רבי ישמעאל בברייתא, ואיתא התם שלומדים דין זה מדכתיב "סביב" גם בחטאת המילואים, ושם היה מפסיק בד' מתנות, ממילא ה"ה הכא. ואף ששם נתנו ד' מתנות על ד' קרנות, הכא הרי בעולה נותן את המתנות מעל היסוד, ואין יסוד לקרן מזרחית דרומית, מפני שחלק זה היה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של בנימין, דרצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין. (והיה בנימין מצטער בכל יום לנוטלה דכתיב "חופף עליו כל היום", ולכן זכה בנימין ונעשה אושפזיכן לקב"ה דכתיב "ובין כתפיו שכן"). חלקו של יהודה היה במזרח, הר הבית (בכניסתו), והלשכות שבו, ועזרת נשים כולה, וי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל (עזרת ישראל), וי"א אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים (עזרת כהנים), עד המזבח, וכן מצידו הדרומי של המזבח היה של יהודה, והמזבח היה אוכל אמה ממזרח ואמה מדרום מחלקו של יהודה, ושם היה היסוד ראוי להיות, אלא שבפועל היסוד היה נכנס רק אמה למזרח ואמה לדרום שהם היו מחלקו של בנימין.

לשיטת שמואל נותן ב' מתנות, וכל מתנה היא כמין גמא שזורק לפניה והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה, וכן איתא בברייתא

בשיטת ת"ק, ואיתא התם דכתיב "סביב" דמשמע שיקיף את המזבח כחוט, וכתיב "וזרקו" ואין זריקה אלא מרחוק, וא"א להקיף כחוט אלא באצבע ובנגיעה, ומזה יודעים שכך צורת הזריקה.

נ"ד. **הקרבת עולת העוף**- היה מולק את ראשה ממוול ערפה, ומבדיל את ב' הסימנים (דלא כחטאת שהיתה בסימן אחד), וממצה את דמה על קיר המזבח ע"י דחיקתה בקיר. וכיון שלא היה שם יסוד, ואין לומר שהדם היה נופל על הקרקע (לאיבוד, ואין לומר שהיה נופל על הסובב שהרי עולת העוף נעשית למעלה, שהרי יכול לעשותה למטה מרגליו, דאין קפיצא אלא לעשותה למעלה מחוט הסיקרא [שהיה אמה מתחת הסובב]. רש"י. והתוס' (ד"ה ואי) גורסים בברייתא שיירי הדם היה שופך ליסוד, וא"צ לדיוק של רש"י, ומכח זה פריך דע"כ לאותו קרן שמולק שם היה שופך שיירי הדם וקרי לה יסוד, מדלא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית שהיה בו יסוד לשפוך שירים, ועוד דלקמן (ס"ד:) מפרש שעושה אותה באותו קרן לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לדזוק משם מוראה ונוצה, ואם היה זקוק לילך לקרן אחר לשפוך שירים מה היה מרויח כיון שהיה צריך לחזור), צ"ל שהאזיר היה של בנימין ורק הקרקע היתה של יהודה והיה למעלה מג' בליטה קטנה לקבל בה את דם עולת העוף, אבל אין שמו יסוד להכשיר לתת כנגדו מתן דמים הניתנים כנגד היסוד, דאין יסוד אלא המיוסד בארץ. וכתבו התוס' (שם) ומ"מ לא חשיב יסוד אלא לענין דמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא. אבל לענין דמים הניתנין למטה אי מכשרת ליה לההוא קרן זימנין דאתי למיתב תחת אותה בליטה ונמצא נותן תחת היסוד, אבל דמים העליונים לעולם הם למעלה מן הבליטה. ולר"ת לא גרסינן שיירי הדם היה שופך ליסוד, דשופך משמע מן הכלי, מדלא תני מתמצה ליסוד דכקתני גבי חטאת העוף, ועוד דבמתני' (ס"ד:) קתני בחטאת העוף שיירי הדם ובעולת העוף לא תני, משמע דלית ליה שירים, והא דמריבין לעיל שירים בכל הקרבנות היינו לבד מעולת העוף, וכיון דנעשית מצותו מה לנו במה שהדם נופל אחר כך לארץ והולך לאיבוד, דכל דמים נמי לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן, ומש"כ רש"י שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמים, היה לו להש"ס לפרש זה, אלא פריך ממליקה עצמו, דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה, ואי עביד ליה באזיר דיהודה אם כן אינה עולה לקדשי מזבח, ומשני שהאזיר הוא של בנימין, והאזיר קדוש בקדושת מזבח, ואף שאין להקטיר באזיר, בזה די שיהיה למקום קדושת מזבח, אמנם למ"ד (ס"ה.) אין עושין מערכה על גבי סובב, נראה דמליקה נמי לא מהניא התם אע"ג דקדוש בקדושת מזבח, והכא מיירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סובב.

היסוד בצד מזרח ודרום

ארבעה חלקים היו לגובה המזבח, החלק התחתון היה ל"ב על ל"ב אמה בגובה אמה, (ומעליו היה ה'סובב' שהיה ל' על ל' אמה בגובה חמש אמות, וחלק המזבח מהסובב עד גג המזבח שהוא מקום המערכה היה כ"ח על כ"ח אמה בגובה שלש אמות, והקרנות היו בולטים עוד אמה, ס"ה עשר אמות), ועליו היו נותנים את שיירי דם הקרבנות. ולהלן יבואר אלו היסוד היה מקיף את כל המזבח או לא.

רב סובר שלא היה כלל יסוד בקרן מזרחית דרומית, דהא דכתיב "בנימין זאב יטרף" מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחא.

ללוי לא היה יסוד בדמים והיינו שלא היו נותנים דם בחלקו של יהודה, אבל היה יסוד גם שם, ולדבריו התרגום הוא באחסנתיה יתבני מקדשא, והיינו מקום המקודש לדמים.

הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שהיסוד היה בצד צפון ומערב, ובדרום ובמזרח היתה אמה אחת. והגמ' אומרת שללוי צ"ל שאמה אחת מתוכם היה כשר לשיירי הדם, אבל באמת היה יסוד מסביב לכל המזבח.

הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שהמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה, והגמ' אומרת שלרב צ"ל דהיינו בצדדים שהיה יסוד, ולא בכל הצדדים. והא דאיתא בגמ' שהכבש היה מעל היסוד, היינו מעל מקום היסוד.

והא דתניא שבנית המזבח במקום היסוד היתה ע"י מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה, והיו מביאים חלוקי אבנים לחים גדולות או קטנות, ומביאים סיד וקוניא וזפת וממחים ושופכים, ומבואר שהיה יסוד בכל הצדדים, דאין לומר שחתכו אח"כ, שהרי בעינן "אבנים שלימות" וא"א לסתירה להיות חלקה בלי פגיומות, (ועוד דכתיב "לא תניף עליהם ברזל", ולא חתכו ע"י השמיר (שהרי היה שמיר גם בבית שני כדמוכח בכמה דוכתי), מן משה שהשמיר לא עושה אותם שלימות שלא תחגור בהם הצפזפון. אך קשה דאבני ביהמ"ק נחתכו ע"י השמיר, וכתוב "אבן שלימה מסע נבנה". תוד"ה אבנים), לרב צ"ל שבמזרח ובדרום היו מניחים חתיכת עץ, וכמו שהיו עושים באבני הקרנות שהיו חלולות שהיה בארבעתם נקבים עמוקים כדי שדם החטאת יבלע בתוכם. (והקשו התוס' (ד"ה רב) שביומא (י"ב.) משמע שחלק מבנין המזבח היה בחלקו של בנימין.) (ומעל האמה התחתונה היו מניחים מלבן ל' על ל' בגובה חמש אמות, ומביא חלוקי אבנים וכו', וזהו הסובב, ומעל זה היו מניחים מלבן כ"ח על כ"ח בגובה שלש אמות,

ומביא חלוקי אבנים וכו', וזהו מקום המערכה, ולמעלה היה מניח מלבן אמה על אמה ומביא חלוקי אבנים וכו', וכן היה עושה בכל קרן וקרן).

נ"ד: **מקום המקדש** - בכל נחלות השבטים כתיב וירד ועלה הגבול וכו', ואצל בנימין כתיב רק ועלה הגבול, משמע שיבנו במקום הגבוה ביותר שהוא עין עיטם, ומאידיך כתיב "ובין כתפיו שכן" ולכן בנוהו בירושלים, ואב"א משום דגמירי שהסנהדרין יהיו בחלקו של יהודה והשכינה סמוכה בחלקו של בנימין. והא דכתיב "וילך דוד ושמואל וישבו בננויות ברמה" היינו שהיו יושבים ברמה עירו של שמואל ועוסקים בחיפוש המקום שקבעה התורה לבנית נויו של עולם, עד שמצאו את מקום המקדש וכו"ל. וכן כתיב "זכור ד' לדוד וכו' עד אמצא מקום וכו', הנה שמעונה באפרתה (בספר יהושע שהוא משבט אפרים) מצאנוה בשדה יער" (בנימין דכתיב ביה "בנימין זאב יטרף"), ועל דבר זה נתקנא דואג בדוד.

דיני זבחי שלמי ציבור ואשמות

ישנם ששה סוגי אשמות, אשם גזילות, אשם מעילות בנהנה מן ההקדש, אשם שפחה חרופה בבא על שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי, אשם נזיר שנטמא במת, אשם מצורע, אשם תלוי במי שיש ספק אם עבר בשוגג על לאו שיש בו כרת.

זבחי שלמי ציבור (-כבשי עצרת). ואשמות, שחיטתם בצפון, וקבלת דמם בכלי שרת בצפון.

נ"ה. בברייתא איתא שלומדים שלמי ציבור מדכתיב גבי שתי הלחם "ועשיתם שעיר עיזים לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". ורבא שואל שהרי חטאת עצמה נלמדת מעולה, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ולכן אומר רבא שלומדים מדכתיב "[ותקעתם בחצוצרות] על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ששלמי ציבור שהרי לא אומרים שיר על קרבן יחיד הם קדשי קדשים ונפסלים בטבול יום וביוצא, ומקומם בצפון כמו עולה, ומההיקש לחטאת לומדים ששלמי צבור נאכלים לזכרי כהונה כחטאת. (ואמנם איל נזיר אע"ג דהוקש לחטאת אין ללמוד שנאכל לזכרי כהונה, שהרי כתוב "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל", דמשמע שאת שאר האיל אוכלים הבעלים. ואמנם קשה שאת הזרוע יאכלו רק זכרי כהונה, ואב"א כיון שהזרוע נקראת קדשים ולא קדשי קדשים אין ללומדה מוחטאת. ולא הוקש איל נזיר לחטאת אלא לומר שאם הנזיר גילה על אחד מג' קרבנותיו יצא יד"ח תגלחת).

נותן מן הדם ב' מתנות שהם ד', ונאכלים לפנים מן הקלעים, לכהנים זכרים, בכל צורת מאכל, ליום ולילה עד חצות.

דיני תודה ואיל נזיר ושלמים

התודה ואיל נזיר הם קדשים קלים ואין בהם מעילה.

שחיטתם בכל מקום בעזרה ואינם טעונים צפון.

דמם טעון ב' מתנות שהם ארבע.

נאכלים בכל העיר, לכל אדם אף לזרים, בכל צורת מאכל.

זמן אכילתם - תודה ואיל נזיר נאכלים ליום ולילה עד חצות, ושלמים לשני ימים ולילה אחד.

המזורם מהם (-חזה ושוק וד' חלות מן התודה, וחזה ושוק וזרוע בשלה וחלת מצה ורקיק מאיל נזיר, וחזה ושוק מן השלמים), דינו כמו הקרבן עצמו, אלא שהמזורם אינו נאכל ע"י הבעלים אלא נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם.

מקור הדין שהם נאכלים בכל העיר - כתיב "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור", ולמדו רבי נחמיה מדלא כתיב מקום קדוש שהכונה למקום שהוא טמא בטומאת זב וטהור מטומאת מצורע, והיינו מחנה ישראל, שהמצורע משתלח חוץ לג' מחנות, וזב נכנס למחנה ישראל. והא דלא אמרינן שהכונה למחנה לויה שהוא טמא מטומאת מת וטהור מטומאת זב, משום דכתיב לגבי המנחה "ואכלתם אותה במקום קדוש" ולא אחר במקום קדוש, והיינו במחנה לויה, וא"כ מקום טהור היינו מחנה ישראל. (ואין לומר שמ"אותה" היינו לומדים שמותר לאכול מחוץ למחנה

ישראל, ומו"מקום טהור" לומדים שרק במחנה ישראל מותר, משום דא"כ נלמד להכניסה למחנה לויה, ועוד דליכא למימר שמוותר לאכול חוץ למחנה ישראל, דהא כתיב "לא תוכל לאכול בשעריך").

נ"ה: מקור הדין ששחיטת קדשים קלים בכל מקום בעזרה, ועוד מדיני העזרה-

כתיב "ושחטו פתח אהל מועד", וכתיב ב' פעמים "ושחט אותו לפני אהל מועד", מזה אנו לומדים להכשיר את כל הרוחות בקדשים קלים. לת"ק חד קרא לדין "פתח" אהל מועד שיהיה פתוח, (ולאפוקי לפני שנפתחו הדלתות או קודם שהעמידו את המשכן או אחר שפירקוהו), וחד קרא להכשיר צדדים -כל רוחב העזרה ולא רק כנגד הפתח, וחד קרא לפסול צידי צדדים כגון לשכות, וצפון לא איצטרין קרא, דאם קדשי קדשים שפסולים בשאר צדדים כשרים בצפון, כ"ש קדשים קלים שהוכשרו בשאר צדדים שהם כשרים בצפון. ולר"א חד קרא לדין פתח אהל מועד, וחד להכשיר צפון (דאם קדשי קדשים לא הוכשרו ברוחות שהוכשרו קדשים קלים, כ"ש שקדשים קלים לא יוכשרו ברוח שהוכשרה לקדשי קדשים), וחד להכשיי צדדים, ולפסול צידי צדדים לא בעי קרא.

מה נקרא פתוח- מוגף כנעול דמי. וילון דינו כפתוח דלצניעותא בעלמא עביד (שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה, דלאחר שחיטה הרי כבר יכולים לסגור את הדלתות. תוד"ה הוא). והגמ' מסתפקת מה הדין בגובהה אם היה מפסיק בין הפתח לשחיטה איזה דבר המונע בפתח. והקשו התוס' (ד"ה גובהה) שאם גובהה מפסיק א"כ א"א לשחוט מאחורי המזבח, והא אמרינן שכל העזרה כולה כשרה לשחיטה.

שני פשפשים (-פתחים קטנים) היו בבית החליפות והיה גובהם ח' אמות, (שאף שהפתחים היו בגובה כ' אמה וברוחב עשרה, פשפשים שאני שלא היו לכניסה ויציאה), ונעשו כדי להכשיר את כל העזרה לשחיטת קדשים קלים דבעינן לפני אהל מועד, והיו פתוחים בקרן זזית בפניה צפונית מערבית ובפניה דרומית מערבית כדי להכשיר גם את הצדדים, ולול כמין חלון קטן היה אחורי בית הכפורת כדי להכשיר את העזרה כולה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. והקשו התוס' (ד"ה שנים) איך היה אפשר לשחוט אחורי הכפורת, והרי א"א לראות משם את פתח אהל מועד, שהרי היו ב' פרכות שכל אחת פרופה בצד אחר. ותירצו שהלול נחשב פתח, כמו ששני הפשפשים נחשבים פתח ועי"ז כשר לשחוט עד הכותל המערבי ע"י שהיה רואה בהם את האולם, למ"ד קדושת היכל וקדושת אולם חדא מילתא. והקשו התוס' שבבית החליפות היו פתחים קטנים המשמשים לכניסה וליציאה, ולכן הם נקראים פתח, אבל חלון קטן אינו נחשב פתח.

הפשפשים שבבית החליפות ובהיכל- לרש"י האולם עודף על רוחב ההיכל לצפון ולדרום ט"ו אמה לכל צד, ואורך אותו עודף י"א אמה, ובכותל המערבי של אותו עודף היו חלונות מבחוץ לגגנו סכינים, ולכן החצר שכנגד אותו מקום עד הכותל המערבי של העזרה נקראת בית החליפות, ובאותם שני כתלים היו שני פשפשים קטנים הפתוחים למערב, וקסבר אולם נמי קרוי אהל מועד. ולתוס' (ד"ה שני) רק הט"ו אמה שבשני צידי האולם נקראו בית החליפות. והנה הגמרא (גיטין נ"ד:) רוצה להוכיח שכהן נאמן לומר שפיגל, ממה שכה"ג נאמן אע"ג דכתיב "וכל אדם לא יהיה באהל מועד, והגמרא דוחה וד'למא דחזיניה בפשפש', ופירש רש"י שהכונה לפשפשים שבבית החליפות, והקשו התוס' שא"א לראות את הכה"ג דרך אותם פשפשים, וריב"א פירש שהכונה שיעשו פשפשים מיוחדים לראות אם פיגל, והקשו התוס' לדעיל (ל"ג). פריך וניעביד פשפש, הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל. ומפרש ה"ר יעקב מאורליג"ש דההוא פשפש היינו דרך הלול שאחורי בית הכפורת, שיראה משם דרך בית קדש הקדשים, ובהיכל יכול לראות דרך פתח הגדול לאולם.

נ"ו. גבולות העזרה- לשמואל אין חייבים על כניסה בטומאה אלא אם נכנסו לתוך חלל העזרה, שאורכה קפ"ז ורוחבה קל"ה, (ושם כהנים אוכלים קדשי קדשים ושוחטים קדשים קלים), וחלל החלונות שבחומת העזרה סביב מבנים ועובי החומה מלמעלה כלפנים. והלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, לא היה תוכם קודש לענין טומאה אלא מדרבנן, דלא נתקדשו בשיירי מנחה ובשירי של פגעים ובאורים ותומים שקידשו בהם את העזרה בהליכה סביב, ולא היו שוחטים שם קדשים קלים ואפי' כנגד הפתח, משום דלא קדיש, דבעינן "לפני אהל מועד" למעוטי צידי צדדים, אמנם לענין אכילת קדשי קדשים ושיירי מנחה היה תוכם קודש, דכתיב "במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה" התורה ריבתה חצרות הרבה לאכילה, ואפי' במקום שאינו כנגד הפתח אפשר לאכול, (ורק בקרבנות המילואים היה גזה"כ לאוכלו בפתח אהל מועד).

דם נפסל בשקיעת החמה דכתיב "**ביום הקריבו את זבחו**", שהתא הקרבה וזביחה ביום אחד, ולא מועילה הלנה בראש המזבח להכשיר זריקה למחר. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה מנין) הניחא למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מזבח, אבל למ"ד מועלת למה צריך קרא, דבלילה אין יכול לזרוק, ד"ביום צוותו" כתיב, ובעלות השחר הוא נפסל כאימורים. ותירצו התוס' דאיצטרין קרא לפסול דם בלינה, דהו"א שכמו שאין חייבים עליו משום פיגול ונותר כך גם אינו נפסל. אך אין טעם זה נכון, שהרי עצים ולבונה לר"ש (מ"ו:) שאין חייבין עליהם משום נותר, מיפסלי בלינה היכא דקדשו בכלי. ולכן ביארו התוס' **ששקיעת החמה היינו תחילת שקיעה קודם צאת הכוכבים**, כדאמור (פסחים צ"ד). שמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ד' מילין, **וזמן זה נחשב יום לענין דברים שמוצותן ביום**, ובכל דוכתא חשוב יום עד צאת הכוכבים, ולכן צריך ללמוד ב"ביום הקריבו" שזה מיותר **שהדם נפסל כבר בתחילת השקיעה**, והשתא שקיעת החמה דהכא אין הכונה כהא דאייתא בגמרא (תענית י"ב). כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית, שהתם הכונה לצאת הכוכבים, והא דאמר בשמעתא דנאכלין ליום אחד 'מחשבים בדמו משתשקע החמה' היינו תחילת שקיעה ומדאורייתא, ולא צאת הכוכבים, אמנם בעלמא 'משתשקע החמה' הכונה לסוף השקיעה, דרגיל רבינו תם לפרש דזווקא 'שקיעה' משמע תחילת שקיעה, אבל 'משתשקע' משמע סוף שקיעה, דקשה ליה מדאייתא בגמרא (שבת ל"ד:) משקיעת חמה עד לילה תלתא ריבעי מיל, ובפסחים (צ"ד). מבואר שזה ד' מילין, ולכן מפרש רבינו תם דמשקיעה משמע תחילת שקיעה שהחמה מתחלת ליכנס בעובי הרקיע.

נ"ו: דין אור ליום השלישי בשלמים-

שלמים אינם נאכלים אור ליום השלישי, דאף שזבחים הנאכלים ליום אחד נאכלים בלילה שאחריהם, בשלמים הא כתיב "והנותר עד יום השלישי" בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי, (לרש"י הלימוד הלימוד מהמשמעות, ולתוס' (ד"ה ת"ל) "הנותר" הפסיק הענין, אלא הלימוד מ"עד יום השלישי" ולא יום השלישי בכלל, וא"כ אינו נאכל בליל שלישי). ומ"מ אינו נשרף עד הבוקר, אף שזבחים הנאכלים ליום אחד תיכף לאכילה שריפה, דכתיב "ביום השלישי באש ישרף" ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה.

המחשב בשחיטת שלמים לאוכלם אור ליום השלישי, לחזקיה הקרבן כשר ולא חשיב חוץ לזמנו, שהרי בזמן זה עדיין לא יצא דינם לשריפה עד הבוקר, ולרבי יוחנן הקרבן פסול שהרי בזמן זה אינו ראוי לאכילה. וכן נחלקו באוכל שלמים אור ליום השלישי לחזקיה פטור מקרבן שגת נותר כיון שלא יצא דינם לשריפה הלכך לאו נותר הוא, ולרבי יוחנן חייב כיון שנדחו מאכילה. ובברייתא מבואר כדברי רבי יוחנן ששלמים מחשבים לעשותם פיגול בדמם אם שחט ע"מ לזרוק דמם משתשקע החמה, (ובאימוריהם-אם שחט ע"מ להקטיר אימוריהם משיעלה עמוד השחר של היום הראשון, ובבשרם אם שחט ע"מ לאכול מבשרם משתשקע החמה של היום השני. וקדשים הנאכלים ליום אחד מחשבים בבשרם ובאימוריהם משיעלה עמוד השחר, ובדמם משתשקע החמה).

דיני בכור מעשר בהמה ופסח

הבכור והמעשר בהמה והפסח הם קדשים קלים.

שחיטתם בכל מקום בעזרה.

זריקה- דמם טעון מתנה אחת דלא כתיב בהו סביב, ובלבד שיתן כנגד היסוד -במקום שיש תחתיו יסוד, למעוטי מזרח ודרום. והיינו כריה"ג שלומד מדכתיב "חלבם" ו"דמם" שבכור מעשר ופסח טעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח. (אבל לרבי ישמעאל דם הפסח בשפיכה, דכתיב "ודם זבחך ישפך"). והא דבעינן יסוד ילפינן זריקה זריקה מעולה, ובעולה כתיב "אל יסוד מזבח העולה", והא דלא בעינן שתי מתנות שהם ארבע כעולה דכתיב בה "סביב", משום דעולה וחטאת הוו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים אפילו בגזירה שוה, ולמ"ד כתובים ואשמות. ולכן ביארו התוס' דילפינן מדמוקשין בגמ' לחזה ושוק של שלמים הנאכלין לשני ימים, והוא הדין לענין שנאכלין בכל העיר,

אכילת בכור מעשר ופסח-

הבכור נאכל לכהנים דכתיב "ובשרם יהיה לך", והמעשר לכל אדם דלא מצינו בתורה שיתנן לכהן, ונאכלים בכל העיר (דכתיב "והביאתם שמה וגו' ואת מעשרותיכם" בשתי מעשרות הכתוב מדבר, מעשר דגן ומעשר בהמה. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה ונאכלין) דהא כתיב התם גם חטאות ואשמות דבעו קלעים. ולכן ביארו דנפקא לן מדכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ובכורות בקרכם וצאנכם", דמשמע בשעריך הוא דלא תוכל לאכול הא בירושלים אכול, ומעשר בהמה גמר העברה העברה מנכור. אך קשה דבההוא קרא נמי כתיב חטאות ואשמות. ולכן ביארו התוס' דילפינן מדמוקשין בגמ' לחזה ושוק של שלמים הנאכלין לשני ימים, והוא הדין לענין שנאכלין בכל העיר,

ותודה ואיל נזיר ושלמים נפקא לן מקרא דחזה ושוק של מילואים). בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. ר"ט למד זמן אכילת בכור משלמים, שהרי שניהם קדשים קלים, ושאל ריה"ג שנלמד מחטאת ואשם שהם מתנה לכהן ונאכלים ליום ולילה, וענה לו ר"ט שחטאת ואשם באים על חטא, משא"כ בכור ושלמים, ושאלו ריה"ג שחטאת ואשם ובכור הם מתנה לכהן ואינם באים בנדר ונדבה, משא"כ שלמים. רש"י כתב דבכור יליף בגמ' שנאכל לשני ימים ולילה, ומעשר לא ידענא מהיכא. ובתשובה כתב דיליף העברה העברה מבכור. והקשו התוס' (ד"ה לשני) דא"כ תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בגז"ש, ולעיל אמרינן דאינו חוזר ומלמד בגז"ש, אלא מעשר יליף משלמים בבנין אב, מה שלמים קדשים קלים אף מעשר קדשים קלים, דבכור נמי הוה אתי משלמים אי לאו משום דמתנה לכהן, ומעשר לא הוי מתנה לכהן.

נ"ז. ר"ע למד מדכתיב "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין", הוקש בכור לשלמים לומר שנאכל לשני ימים ולילה, ואין משיבין על ההיקש. ושאלו ריה"ג שנלמד מחזה ושוק של תודה שנאכלת ליום ולילה (דלחומרא מקשינן. תוד"ה ואני). ואמר ר"ע שאפשר ללמוד מ"לך יהיה" הוסיף הכתוב הויה אחרת בבכור. ואמור רבי ישמעאל שאין להקשות מחזה ושוק של תודה, דדבר הלמד מהקש אינו חוזר ומלמד בהקש, (ואין ללמוד מחזה ושוק של איל נזיר דכתיב בהדיא ונאכל ליום ולילה, דמסתבר להקיש לתודה שנוהגת בכל בהמה בככור, ולא לאיל נזיר שאינו והג אלא באיל. אי נמי נילף מתודה מגז"ש 'ימין ימין' אבל באיל נזיר לא כתיב ביה ימין. תוד"ה וזי). ונתנית חזה ושוק לכהנים בתודה נלמד מהקש, (ור"ע סובר דמ"מ זמן אכילתו אינו נלמד מהקש, ו'הימנו ודבר אחר" חוזר ומלמד בהקש, ובהזאות פר ושעיר של יוה"כ דכתיב "וכן יעשה לאהל מועד", לר"ע לומדים שכשם שזמה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר ומדם השעיר כך מזה בהיכל אע"פ שלא הכל נכתב במפורש, ולרבי ישמעאל לומדים מקומות מהדדי, או שבאותו הקש לומדים חוץ מפנים), ומ"לך יהיה" לומדים שבכור בעל מום ניתן לכהן, ור"ע לומד דין זה מ"ובשרם" ולרבי ישמעאל "ובשרם" היינו של הנך בכורות בכור שור וכשב וכו'.

נ"ז: כתיב "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" ולומדים מ"תביאו" שגם לחמי תודה שיעורם עשרון לכל חלה, ואף שבשתי הלחם שיעור הכל הוא שני עשרונים, לחמי תודה חמץ שיעורם עשרה עשרונים דכתיב "תהייתה", ועשרה עשרונים למצה לומדים מ"על חלות לחם חמץ" כנגד חמץ הבא מצה, ולרבי ישמעאל שדבר הלמד הימנו ודבר אחר אין חוזר ומלמד בהקש, לומדים עשרה עשרונים למצה מדכתיב "תביאו" יתירא.

אכילת הפסח- הפסח אינו נאכל אלא בלילה דכתיב "בלילה הזה", ונאכל דווקא למנוייו שנמנו בדמי לקיחתו דכתיב "לפי אכלו תכסו", ונאכל דווקא צלי. (ולא תני שהפסח אינו נאכל אלא על מצות ומורים, דלא חשיב אלא דינם שיש בשאר קדשים והוא חלוק מהם. אי נמי משום דמצות ומורים אינם מעכבים. אי נמי אין זה מצוה דגופיה).

לתנא דמתני' והיינו רבי אלעזר בן עזריה הפסח נאכל עד חצות מדאורייתא (ולא מדרבנן להרחיק מן העבירה. ואמנם לאנאכלים לשני ימים ולילה א"צ לעשות הרחקה שיאכלו עד חצות, דניכר מתי השקיה, אבל בלילה אינו ניכר. תוד"ה להרחיק), דילפינן מ"בלילה הזה" דכתיב באכילתו ובמכת בכורות, אבל לר"ע אפשר לאכול עד הבוקר, דכתיב "ואכלתם אותו בחפזון" עד שעת חפזון שנחפזו ללכת והיינו בבוקר, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, ומ"בלילה הזה" לומדים שאינו נאכל ביום. התוס' (ד"ה ואיבעית) מדייקים שהלכה כראב"ע, וא"כ צריך להזהר **לאכול המצה עד חצות**, דאמר רבא אכל מצה אחר חצות לראב"ע לא יצא ידי חובתו.

קדשי קדשים

קדשי קדשים ששחטם במזבח,

והיכן בעזרה עמד המזבח

לאחר שנתבאר בפרק הקודם 'איזהו מקומם' של עבודת כל הזבחים, ונתבאר שקדשי קדשים מקום שחיטתם הוא בצפון העזרה, יבואר להלן מה הדין כששינה במקום שחיטת קדשי קדשים, וכן יבואר בפרק זה מדות המזבח החיצון ומקומו בעזרה, ומקום עשיית המנחות וקרבנות של עופות.

נ"ח. מתני'- קדשי קדשים ששחטם בראש המזבח, לרבי יוסי כשרים כאילו נשחטו בצפון, ולרבי יוסי ברבי יהודה כשרים רק אם נשחטו מחצי המזבח ולצפון.

רב אסי אמר בשם רבי יוחנן שלרבי יוסי כל המזבח היה בצפון, וקמ"ל דלא בעינן שחיטה דווקא "על ירך המזבח".

רבי זירא שואל דא"כ רבי יוסי ברבי יהודה סובר שחצי המזבח עומד בצפון וחצי המזבח עומד בדרום, וזה לא יתכן שהרי רב אסי עצמו אמר בשם רבי יוחנן שרבי יוסי ברבי יהודה דס"ל שאפשר לשחוט קדשי קדשים מחצי המזבח ולצפון, מודה שאם **שחטם כנגד המזבח בקרקע** השחיטה פסולה, והיינו אם קיצרו את המזבח ושחטו במקום שהיה המזבח, ובהכרח שכל המזבח נמצא בדרום ולכן השחיטה פסולה, דאל"כ היה לו להכשיר שהרי שחט בירך המזבח בצד צפון, אבל אם שחט על האמה של היסוד או על האמה של הסובב זה חלק מהמזבח שרבי יוסי ברבי יהודה מכשיר בחציו הצפוני, ואם עשה מחילה מתחת המזבח אין המזבח כשר, דכתיב "מזבח אדמה תעשה לי" שיהא מחובר באדמה ולא ע"ג מחילות ולא ע"ג כיפין. ואין לומר שכוונתו לשחיטה ברצפה הסמוכה למזבח בסמוך לחלקו הצפוני מצד מזרח או מערב של המזבח, דא"כ לא היה יכול רבי זירא להקשות שמדברי ריו"ח מוכח שלרבי יוסי ברבי יהודה המזבח עמד כולו בדרום, דאפילו אם הוא עמד בצפון אין לשחוט בצידו המזרחי או המערבי, דס"ל לרבי יוסי ברבי יהודה (לעיל כ"ו.) ד'צפון' לשחיטת קדשי קדשים היינו רק בין המזבח לכותל העזרה, אבל שלא כנגד המזבח פסול אפילו אם שחט בסמוך לכותל העזרה.

רב אסי מבאר ששניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב "וזבחת **עליו** את עולותיך ואת שלמיך", לרבי יוסי כולו ראוי לשחיטת עולה וכולו ראוי לשחיטת שלמים, דקדושת צפון עליו מגזירת הכתוב, ועולה שחיטתה בצפון, וכן שלמים כשרים אף בצפון, (ומדאורייתא לכתחילה שוחט על המזבח, דכתיב "וזבחת עליו", ושמא נקט לשון דיעבד משום שמא תרביץ גללים. תוד"ה קדשי'). (ובעי קרא לשלמים כדי שלא נאמר שדווקא עולה שמקומה דחוק כיון ששחיטתה דווקא בצפון ולפעמים יש עולות מרובות כשרה בראש המזבח, ולא שלמים), ולרבי יוסי ברבי יהודה חציו לעולה וחציו לשלמים, (דאי כולו כשר לעולה כ"ש שכשר לשלמים).

רבי זירא רוצה להביא מקור לדברי רבי יוחנן (שלרבי יוסי כל המזבח עומד בצפון), מהא דמבואר במתני' **שמערכה שניה**

של קטורת שהיתה בסמוך למערכה הגדולה, וממנה נטלו גחלים כדי להכניסם למזבח הפנימי ג' בקין בכל בוקר ובכל ערב להקטיר עליהם קטורת, **היתה כנגד קרן מערבית דרומית, במרחק ד' אמות**

מן הקרן לכיוון צפון, (והיו מביאים לשם עצי תאנה יפים מדיר העצים, (ולקחו תאנה מפני שעל ידה באה תקנה לאדם הראשון ע"י עשית החגורות), בחול היו מביאים חמש סאין גחלים באומד -) עצים שלפי אומד הדעת יספיקו לחמש סאין גחלים, כדי לחתות במחתה של סאה ולערוט ממנה למחתה של ג' בקין), ובשבת ח' סאין גחלים באומד, מפני שהיו נותנים שם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אבל במזבח הפנימי היו מקטירים רק קטורת בוקר וערב, דכתיב "לא תעלו עליו קטורת זוה"). ולכאורה צ"ב מדוע קבעו אם מקום המערכה שניה של קטורת דווקא במקום הנ"ל.

נ"ח: וצ"ל דהנה רבי יוסי אמר שכל דבר שניטל מבפנים להנתן בחוץ, והיינו ב' בזיכי לבונה של לחם הפנים שניטלים מהשלחן העומד בפנים, ניתן במקום הסמוך ביותר לפנים, דגמרי משיריים דכתיב בהו "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד". וכל הניטל מבחוץ להנתן בפנים, והיינו גחלים שבכל יום הניטלים ממערכה שניה של קטורת להנתן על המזבח הפנימי, ניטל מהמקום הסמוך ביותר לפנים, דגמרי מגחלים של יום הכיפורים שמכניסים אותם במחתה לפני ולפנים להקטיר עליהם מלא חפניו קטורת סמים דקה, דכתיב בהו "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ד' " והיינו שנוטלים את הגחלים מהמקום במזבח שהוא לפני ד', ומשמע שאין כל המזבח לפני ד', והיינו צד מערב של המזבח החיצון. וכתבו התוס' (ד"ה משוחם דגחלים דיום הכפורים צריך ליקח כנגד הפתח, אמנם היינו לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו מהצדדים.

אשר על כן אם סובר רבי יוסי שכל המזבח היה בדרום, א"כ היה צריך להעמיד את המערכה במרחק של כ"ז אמות מצידו הדרומי דרך חמשת האמות הצפוניות של המזבח היו כנגד פתח ההיכל, ואף אי נימא דס"ל שקדושת האולם וההיכל הם קדושה אחת (שזה ספק בגמרא. תוד"ה קדושת), ול"פני ד' " היינו גם

כנגד פתח האולם, שהוא עודף על פתח ההיכל ה' אמות לכל רוח, עדיין היה צריך להעמיד את המערכה במרחק כ"ב אמות מצידו הדרומי. ואי נימא שחצי מהמזבח היה בדרום וחצי בצפון, היה צריך להעמיד את המערכה י"א אמות מצידו הדרומי, ואף אי נימא דס"ל שקדושת ההיכל והאולם הם קדושה אחת היה צריך להעמיד את המערכה ו' אמות מצידו הדרומי. ובהכרח שכל המזבח היה בצפון, והיה מרחיק ד' אמות אחד ליסוד אחד לסובב אחד לקרן ואחד למקום הילוך הכהנים, ולא היה מרחיק יותר מפני שרק ה' אמות היו כנגד הפתח.

רב אדא בר אהבה דוחה שאפשר להעמיד את המשנה כרבי יהודה דס"ל שהמזבח היה עומד באמצע העזרה, ועשר אמותיו האמצעיות כנגד פתח ההיכל, וי"א אמה מכל צד, נמצא שכל המזבח מכוון כנגד ההיכל חללו ועובי כתליו. ונימא דס"ל שקדושת ההיכל והאולם הם קדושה אחת, ולפי זה היה צריך להרחיק את המערכה שש אמות, והא דתנן שהיה מרחיק ד' אמות היינו חוץ מאמה של היסוד ואמה של הסובב. ובאמת י"ל שכך סבר רבי יוסי, אלא שרבי יהודה אמר כך להדיא.

נ"ט. רב שרביא דוחה שאפשר להעמיד כריה"ג דס"ל שכל המזבח היה בצפון. וכדמצינו שאמר ריה"ג דכיון דכתיב "ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח", והמזבח צריך להיות "פתח משכן אהל מועד" שלא יפסיק הכיור ביניהם, לכן היה נותנו לכיור בין האולם למזבח משוך מעט לצד דרום. ולפי זה בהכרח המזבח היה כולו בצפון ולכן היה הכיור משוך לדרום כדי שלא יפסיק בין המזבח לפתח, ולא היה אפשר לשים את הכיור ממש בין האולם ולמזבח, דילפינן מ"צפונה" שיהיה צפון פנוי מכלים. (ואף שמזבח שעשה משה נחשב כלי, משאר כלים קאמר שיהיה פנוי, ד"צפונה" אמזבח קאי, ואע"פ שהיה בצפון ננסין וקלונסות ושולחנות, מסתמא הא דאמרה תורה פנוי מכלים, משום שחיטה הוא, והני צורך שחיטה ניהו. תוד"ה פנוי). ואין לומר דס"ל שכל המזבח היה בדרום, או שחצי היה בצפון וחצי בדרום, דא"כ היו שמים את הכיור בין האולם למזבח במקום שנגמור הפתח (ההיכל, ואם קדושת ההיכל והאולם היא קדושה אחת ופתח אולם כפתח ההיכל, היו שמים את הכיור במקום שנגמור פתח האולם).

שיטת ר"א בן יעקב שכל המזבח לא היה בצפון, דדריש "צפונה" שיהיה צפון פנוי אפי' מן המזבח.

דין מזבח שנפגם- לרב כל הקדשים שנשחטו כאשר המזבח פגום פסולים, דכתיב "וזבחת **עליו**" והיינו כשהוא שלם, שהרי לא היו שוחטים עליו ממש, אבל אלו שלא נשחטו עדיין לא נפסלו כשנפגם המזבח, דקסבר רב שאין בעלי חיים נדחים, ולרבי יוחנן פסולים, דקסבר בעלי חיים נדחים. וקדשים שהיו בקדושתם לפני שנבנה המזבח, נחשבים דחויים מעיקרא (ויש מחלוקת אי הוי דיחוי. רש"י. והתוס' ד"ה עד) הקשו שהרי רבי יוחנן סובר שדיחוי מעיקרא הוי דיחוי. ותיצו דהיינו דווקא היכא שאין בידו לתקן, אבל היכא שבידו לתקן, כגון הכא שבידו לתקן המזבח, ומשמע ליה דהכא לכו"ע לא הוי דחוי, כמו שמחוסר זמן בגופו ובבעלים, כגון יולדת זב ומצורע שהפרישו קרבנם קודם זמנם, ה"נ מפריש קרבנו להקריב לכשיבנה בהמ"ק והוי כמחוסר זמן ולא חשיב נדחה). ואם היו קדושים לפני חורבן בית ראשון, בלאו הכי הם פסולים מפני שהם זקנים וזקן חולה ומזוהם פסולים לקרבן. (ופרים שהתנדבו הנשיאים לשאת הארון במדבר והקריבם שלמה, הוראת שעה היתה. תוד"ה הא). וכל זה לגבי זריקת הדם, אבל לגבי קטורת אמר רב שאם נעקר המזבח מקטירים קטורת במקום המזבח. (וע"ע לקמן ס. דין אכילת קדשים כשהמזבח נפגם).

הקשו התוס' (שם) שאם היכא דליכא מזבח חשיב כמחוסר זמן, אמאי אמר ר' יוחנן (ק"י:) **דהמעלה בזמן הזה בחוץ חייב** דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, הא אינו ראוי לפתח אהל, ותנן (ק"ב:) אותו ואת בנו ומחוסר זמן בחוץ אינו אפילו בלא תעשה לרבנן. ואפילו שלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור דאינו ראוי לפתח אהל מועד, משום שהם מחוסרי מעשה, (ויזמא ס"ג), וכ"ש בזה. ולכן ביארו התוס' שהמעלה בחוץ חייב' מיירי בהעלאת קטורת, דאין זה מחוסר מעשה כדאמר בשמעתין שמזבח שנועקר מקטירים קטורת במקומו, אי נמי מיירי בהעלאת מנחה שקמצה בכלי שרת בפנים אפ"פ שאין בית, דדווקא זבחים בעי מזבח כדכתיב "וזבחת עליו", ולהכי נקט ר' יוחנן מעלה בזמן הזה ולא נקט שוחט בזמן הזה. ועוד יש לתרץ דלקמן ר' יוחנן מיירי כשנבה המזבח במקומו והעלה בחוץ כיון דקדשי לעתיד לבא.

מה קידש שלמה,

ומה היה גובה המזבח והקלעים שעשה משה

בזמן חנוכת בית המקדש הראשון שנבנה ע"י שלמה המלך, הקריב שלמה לשלמים עשרים ושנים אלף בקר ומאה ועשרים אלף צאן, ו"ביום ההוא קידש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ד', כי עשה שם את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים, כי מזבח הנחושת אשר לפני ד' קטן מהכיל". ולהלן יבואר את מה קידש שלמה, ומה הכונה שמזבח הנחושת היה קטן מהכיל, ומה היו מדות המזבח והקלעים שעשה משה.

כתיב "ביום ההוא קידש המלך תוך החצר וגו', כי מזבח הנחושת אשר לפני ד' קטן מהכיל".

לרבי יהודה דברים ככתבם שקידש את כל הרצפה בשיירי מנחה ובשיר לשם מזבח כדי שיהיה אפשר להקטיר עליה, והכונה שמזבח האבנים שעשה שלמה במקום מזבח הנחושת שעשה משה היה קטן מהכיל את העולות והשלמים שהקריבו לחנוכת המזבח.

נ"ט: **ולרבי יוסי** קידש שלמה את החצר לשם עזרה כדי להעמיד שם מזבח. ואין הכונה שהיה המזבח קטן מהכיל, אלא שהיה המזבח שעשה משה פסול בימי שלמה, ובא לפסולו לעולם מפני שסילקו, ותלה קוטנו בעולות אותו היום כדי לנקוט לישנא מעליא, שהרי מזבח שעשה שלמה לא היה קטן, דאם על המזבח שעשה משה כתיב "אלף עולות יעלה שלמה" בזמן שמזבח זה היה בגבעון, (וכתיב בדברי הימים שהקריבם על מזבח הנחושת שעשה בצלאל. תוד"ה והלא), אף שהיה "חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב", וכיון שצריך להוריד אמה מכל צד לקרנות ואמה מכל צד למקום הילוך הכהנים נמצאת המערכה רק אמה על אמה, (והיסוד והסובב לא מייעטו מאורכו ורוחבו מפני שהיו בולטים ממנו והיו מעשה רשת נחושת), א"כ כ"ש שעל המזבח שעשה שלמה שלרבי יוסי מקום המערכה היה כ' אמה על כ' אמה, שזה ארבע מאות פעמים אמה על אמה, יכלו להקריב "בקר עשרים ושניים אלף וצאן מאה ועשרים אלף", שהרי אמה על אמה הספיקה לאלף עולות, שהרי אש של שמים ממזהרת לאכול.

ורבי יהודה לשיטתו שמזבח שעשה משה היה עשר על עשר, דילפינן מ"רבעו" דהא דכתיב "חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב" היינו מאמצעיתו, כהא דכתיב ביחזקאל "והאריאל שתיים עשרה אורך בשתיים עשרה רוחב רבוע" וכתיב "אל ארבעת רבעיו" לומר שמהאמצע היה מוודד, דס"ל לרבי יהודה שדנים (מגז"ש רבוע רבוע) חוץ מחוץ, ואין דנים חוץ מפנים. וא"כ לפי החשבון המזבח של שלמה היה צר מהכיל את הקרבנות של שלמה, שאם מוורידים מעשר על עשר אמה מכל צד לקרנות ואמה מכל צד להילוך הכהנים, נמצא מקום המערכה ו' על ו', שזה ל"ו פעמים אמה על אמה, נמצא שהמערכה של שלמה היתה רק פי אחד עשרה משל משה, ולא יכלו להקריב שם אלא י"א אלף עולות.

ס. ורבי יוסי לומד גז"ש רבוע רבוע ממזבח הפנימי, שגובהו פי שניים מאורכו, והיינו שהמזבח החיצון של משה היה גובהו עשר אמות, והא דכתיב "ושלש אמות קומתו" היינו משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות, ומהסובב ולמטה היה ו' אמות, דס"ל שדנים כלי מכלי שמזבח הנחושת ומזבח הזהב הם כלים, ואין דנים כלי מבנין.

ולרבי יהודה היה גובה כל המזבח שלש אמות, שהרי גובה קלעי החצר היה חמש אמות, דכתיב "אורך החצר מאה אמה וקומה חמש אמות", ואין לומר שכל העם מבחוץ היו רואים את הכהן העובד עם העבודה שבידו, אבל מה שראו את הכהן ולא ראו את העבודה שבידו אין בזה בעיה. ולרבי יוסי קלעי החצר היו בגובה ט"ו אמות, דכתיב "קלעים חמש עשרה אמה", (לגיוסת התוס' ד"ה ואומר) לא לומדים מפסוק זה, דהוא מדבר על רוחב הקלעים מכל צד של הפתח, אלא הגמרא אומרת מעצמה שזה השיעור כדי שלא ייראה כהן ועבודה בידו), והא דכתיב "וקומה חמש אמות" היינו משפת המזבח ומלמעלה.

רבא אומר שאף לרבי יהודה שכל הרצפה נתקדשה כמזבח, מ"מ **זריקת הדם צריכה דווקא מזבח ממש**, כדתניא שלרבי יהודה בהקרבת הפסח היה ממלא כוס מדם התערובות שעל הרצפה וזורקו על המזבח, ואם כל העזרה מקודשת לדמים, כבר יצא יד"ח זריקה, ואם נאמר שצריך שפיכה מכח אדם, למה לא שפך מהתערובות על הרצפה. והגמ' דוחה את הראיה, די"ל שזרקו על המזבח למצוה מן המובחר.

אכילת קדשים כשהמזבח נפגם- מזבח שנפגם אין אוכלים בגינו מנחה וקדשים. דכתיב גבי מנחה "ואכלוה מצות אצל המזבח", והיינו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר,

שהרי א"צ לאכול דווקא ליד המזבח דכל העזרה כשרה דכתבי במנחה "מצות תאכל במקום קדוש". וקדשי קדשים לומדים קודש קודש ממנחה, וקדשים קלים לומדים מדין בכור דלהלן.

ס: אכילת בכור ומעשר בירושלים בזמן הזה- לרבי ישמעאל אין לאכול מעשר שני בירושלים בלא פדיון בזמן הזה אף דס"ל שקדושת הארץ לא בטלה וחיילים מן התורה להפריש תרומות ומעשרות, דכתיב "והבאתם שמה וכו' מעשרותיכם וכו' ובכורות בקרכם" מה בכור אינו אלא לפני הבית אף מעשר אינו אלא לפני הבית. ובבכור עצמו סובר רבי ישמעאל דקדושה ראשונה של בית קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא (דלמ"ד שקידשה לעתיד לבוא מקריבים אע"פ שאין בית), והיכא שזורק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים אין לאכול את הבשר, דהוקש בשרו לדמו דכתיב "את דמו תזרוק וכו' ובשרם יהיה לך". ואף שבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, מעשר דגן חולין הוא, ולמ"ד דאזלינן בתר מלמד, דם ובשר הם דבר אחד. ואין ללמוד מעשר מבכור בבמה מצינו, דמה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ולכן הוא צריך בית ומזבח, ואין לומר ביכורים יוכיחו שאין טעונים מתן דמים והם צריכים בית דכתיב "לפני מזבח", דמה לביכורים שכן טעונים הנחה לפני המזבח, ולכן הם טעונים בית. ואין ללמוד מצד השוה, דמה לאלו שכן יש בהם צד מזבח זה למתן דמים וזה להנחה.

לתוס' (ד"ה מא') הקשו על דברי רש"י דאי קסבר לא קידשה לעתיד לבוא, היכי משכחת מעשר שני דאורייתא כיון דבטלה קדושת הארץ. ותירצו דמשכחת במעשר שגדל בפני הבית וחרב הבית אי נמי אפי' קסבר לא קידשה הני מילי קדושת הבית, אבל קדושת הארץ לא בטלה, ונתחייבו בתרומות ומעשרות, כמו שכשחרב שילה בטלה קדושת הבית ולא בטלה קדושת הארץ. ושיטת התוס' כגירסת הספרים אמר רבינא לעולם קסבר קידשה וכו', ולא מיירי כלל בחובת העלאה אלא אם יכול לאוכלו בזמן הזה או לא, וילפינן אכילת מעשר מאכילת בכור דמה אכילת בכור בעיא מזבח משום דאיתקש בשרו לדמו, אף אכילת מעשר בעיא מזבח, ואין שום מעשר נאכל בזמן הזה.

והנה איתא בבברייתא שבשעת סילוק מסעות במדבר כשהיו מורידים את המשכן ומסלקים את המזבחות, היו הקדשים נפסלים, וזבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה דאכתי אהל מועד הוא. ובבברייתא אחרת איתא שבשתי מקומות קדשים נאכלים כשהמשכן במקומו ובכל מקום כשנוסעים. ויש סתירה בין הבברייתות. ורבי ירמיה רוצה להוכיח מכאן שקדשי קדשים נפסלים וקדשים קלים נאכלים, ודלא כאב"י דס"ל שגם קדשים קלים נפסלים.

ס"א. ורבינא מבאר ששתי הבברייתות מדברות בקדשים קלים, אלא שהבברייתא הראשונה כרבי ישמעאל והבברייתא השניה כחכמים. או ששתי הבברייתות מדברות בקדשי קדשים, ו'בשני מקומות' היינו קודם שיעמידו הלויים את המשכן - לאו דווקא, שהרי בתחילה חנו בני גרשון ובני מוריי נושאי המשכן והקימו אותו, ואח"כ חנו בני קהת נושאי המזבחות (והארון וכלי השרת), ובנסיעתם היו מורידים תחילה את המשכן ונסעו בני גרשון ובני מוריי אחרי דגל אחד, ובני קהת נשאו אחרי שני דגלים, כדי שבני גרשון יחנו תחילה ויקימו את המשכן לפני בוא בני קהת, (ואם שינו את הסדר, כל"ק ברש"י כל הקרבנות שנשחטו אז פסולים, ולל"ב ברש"י דווקא שלמים פסולים דכתיב בהו "ושחטו פתח אהל מועד" , אבל שאר הקרבנות כשרים. ולתוס' (ד"ה קודם) ילפינן שאר קרבנות משלמים, וזה דין דאורייתא מהקישא ד"זאת התורה"), ולאחר שיפרקו הלויים את המשכן (-הקלעים והחצר, ועדיין המזבח קיים. רש"י. ולתוס' (ד"ה ולאחר וד"ה קדשים) צריך שגם לא יפרקו את קלעי החצר) וקמ"ל שלא נפסל ביוצא, דכתיב "ונסע אהל מועד" שאע"פ שנסע אהל מועד הוא.

דיני המזבח מקומו וגודלו

ס"א: איזה מזבחות היו מאבנים - ראב"י לומד מדכתיב ג' פעמים אבנים, שמזבח של שילה, ושל נוב וגבעון שהם נחשבים אחד מפני ששיניהם במה ואינם קדושים, ושל בית המקדש, היו מאבנים. הגמ' שואלת מהא דאיתא בבברייתא שהאש שירדה בימי משה לא נסתלקה מעל מזבח הנחושת שבשעת המסעות היו כופים עליה פסכטר אלא בימי שלמה נסתלקה למזבח שעשה שלמה, (והאש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שסילקה מנשה), ואם בנו בשילה מזבח אבנים א"כ נסתלקה מהמזבח של נחושת כבר אז. הגמ' מיישבת דס"ל כרבי נתן שהמזבח בשילה היה מנחושת חלולה מלאה

אבנים. ורב נחמן בר יצחק מיישב שהכונה שלא נסתלקה לבטלה, והיינו שהיתה שולחת אש למזבח האבנים, שכשהיו מקטירים על של אבנים היו זיקים ולהבות יוצאת מאש של שמים שבמזבח הנחושת שעשה משה שאף הוא היה מונח שם, ולרב פפא האש היתה עוברת ממזבח למזבח.

כשעלו ישראל מן הגולה הוסיפו על המזבח ד' אמות בצד דרום וד' אמות בצד מערב ואז היה היסוד ל"ב על ל"ב, ומקום המערכה לאחר הורדת אמה בכל צד ליסוד ואמה לסובב ואמה לקרנות ואמה למקום הילוך רגלי הכהנים כ"ד על כ"ד, אבל בבית ראשון היה היסוד כ"ח על כ"ח ומקום המערכה כ' על כ'. ובטעם הדבר רב יוסף מבאר שעשו כך משום שהגודל לא הספיק לכל הקרבנות, שאף שבמקדש ראשון היו רבים כחול אשר על הים, ובמקדש שני היו ארבע רבוא, מ"מ במקדש ראשון היתה אש של שמים מסייעתן משא"כ במקדש שני שאף שהיא היתה לא סייעתם. לגירסת ר"ת (תוד"ה ארבע) הוסיפו ד' אמות בצדדים צפון ומערב, דאל"כ היה המזבח ד' אמות בחלקו של יהודה, דמסתמא בבית ראשון לא היה יסוד לקרן דרומית מזרחית לפי שלא היה בחלקו של בנימין, וא"כ כשהוסיפו בבית שני זה היה בחלקו של יהודה. והתוס' מסכימים לגירסת הספרים שהוסיפו בצד דרום ומערב, ומאיים שבבית ראשון כן היה יסוד לקרן דרומית מזרחית, ורק בבית שני כשהוסיפו ד' אמות זה הגיע עד סוף חלקו של בנימין ולא היה שם יסוד. והא שממעיטם קרן דרומית מזרחית מפני שאין לה יסוד, הכונה לבית שני, אי נמי גם בבית ראשון אינה נחשבת קרן כיון שלא היה לה יסוד משני הצדדים, אי נמי אף בבית ראשון לא היו נותנים שם דמים מפני שבבית שני לא יהיה שם יסוד.

ורבי שמעון בן פזי מבאר שהוסיפו על המזבח שמשכו קרן מערבית דרומית לדרום ולמערב לצורך השיתין ששם היו מנסכים נסכים, דמעיקרא בימי שלמה היה באותו מקום בור והנסכים היו שוותים מהמזבח לרצפה ונקלטים בבור, מפני שסברו ש"מזבח אדמה" היינו אטום באדמה שלא יהיה חלול, ובבית שני צירפו את מקום הבור לשטח המזבח ועשו נקבים בראש המזבח כדי שהנסכים ירדו לשם, סברו ששתיה כאכילה שכמו שהאכילה מתעכלת במזבח אף השתיה תיבלע במזבח, ו"מזבח אדמה" היינו שיהיה מחובר באדמה ולא יהיה בנוי ע"ג כיפין או מחילות. ובור של שיתין לא נחשב מחילה, מפני שהוא עשוי לצורך המזבח. תוד"ה ולא.

ס"ב. רב יוסף מבאר באופן אחר ממה שביאר קודם, שהרי רב יוסף חלה ונעקר תלמודו ולפעמים היה נזכר בדבר אחר וחוחר בו, שבבית שני הגיעו למידות האמיתיות של המזבח, דכתיב "ויכינו המזבח על מכוונותיו", דדרשו הא דכתיב "זה הוא בית ד' האלוקים, וזה מזבח לעולה לישראל", מה הבית ס' אמה אף מזבח ס' אמה מקודשות אם ירצו, ולא הוצרכו לשישים אמה, ומידת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין.

מהיכן ידעו את מקום המזבח - לרבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו. ולרבי יצחק נפחא ראו אפרו של יצחק שמונח באותו מקום. ולרבי שמואל בר נחמני מכל בית המקדש הריחו ריח קטורת, ומשם הריחו ריח אבנים. ולרבה בר בר חנה עלו עמהם ג' נביאים -חגי זכריה ומלאכי, אחד העיד על המזבח שאפשר להוסיף עליו עד ס' אמה, אחד העיד על מקום המזבח היכן היה, ואחד העיד שמקריבים אף שאין בית דקדושת הבית קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, (ולא דמי לקדושת הארץ דקיימא לן דבטלה. ותוד"ה ואחד). וי"א שאת שני הדברים הראשונים העיד נביא אחד, והשלישי העיד על התורה שתיכתב אשורית שמתחילה ניתנה להם בכתב עברי).

מה מעכב במזבח - קרן כבש ויסוד וריבוע מעכבים, אבל מידת ארכו ורחבו וקומתו אינם מעכבים. דכל מקום שנאמר "המזבח" היינו לעיכובא דמשמע שרק כשהוא כך הוא נקרא מזבח, ובלבד שלא יפחות ממזבח שעשה משה, שהיה חמש אמות על חמש אמות, (ואמה למקום המערכה), ולפי זה הא דכתיב "ונתת אותה תחת כרכוב המזבח מלמטה" דלרבי היינו כיור ציורים סביב מעל האמצע, ולרבי יוסי ברבי יהודה זה הסובב, כיון דכתיב "המזבח" זה מעכב, וכדמצינו שאותו היום שניסך כהן צדוקי מי החג ע"ג רגליו ורגמזוהו כל העם ונפגמה קרן המזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו, דאף שאינו כשר לעבודה עי"ז וכנ"ל, מ"מ רצו שלא יראה המזבח פגום.

ומלבד הכרכוב הנ"ל דכתיב ביה "תחת כרכובו מלמטה עד חציו" והוא היה לנוי והיה סימן להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים, היה גם כרכוב בראש המזבח בין קרן לקרן והיה עמוק מעט כדי שבשפתו יהיה מעקה קטן מסביב כדי שלא יחליקו, ומקום הילוך רגלי הכהנים הוא אמה נוספת, שהרי לא היו הולכים בין קרן לקרן.

ס"ב: גזרין שהיו מסדרים בראש המזבח שעשה משה, היה אורכם אמה ורוחבם אמה, והיינו אמה גדועה –קצרה, שלא יצאו חוץ למערכה וימנעו את הכהנים מלהקיף, דכתיב "על העצים אשר על האש אשר על המזבח" שלא יהיו עצים יוצאים מן המזבח כלום. ועובי הגזירים כמחק גודש סאה.

כבש המזבח

הכבש היה **בצד דרום** של המזבח, דכתיב "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה" שיהא ירך -רגלים בצפון ופנים בדרום, כאדם השוכב ורגליו לצפון וראשו ופניו לדרום, דכתיב "רבעו" דמשמע שיהיה רבוצ ויהיה מרובע. ובבברייתא לומדים שהכבש בדרום מדכתיב "ומעלותיהו פנות קדים" שיהיה המעלה באופן שהפניות לימין יהיו למזרח, ואין לומר שהפניות לשמאל יהיו למזרח, דגבי ים של שלמה כתיב "עומד על שנים עשר בקר, שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה" ומבואר שכל הפניות (דהא כתיב פונים יתירא) הם דרך ימין למזרח שהרי סיבוב מצפון למערב הוא לצד ימין.

אורך הכבש ל"ב אמה, ורוחבו ט"ז.

אויר יש בין הכבש למזבח, דכתיב "ועשית עולותיך הבשר והדם", מה דם בזריקה אף בשר בזריקה. ואין לומר שהיה עומד לצד המערכה וזורק, שהרי היה זורק למערכה דלוקה וא"צ קרא לזה דבש"כ הוא זורק, או דילפינן מדם שיהיה אויר קרקע מפסיקו. לאו דווקא קרקע, שהרי הכבש היה עולה אמה על היסוד ואמה על הסובב, ובלאו האי קרא היה צריך אויר משום דכתיב "סביב", אלא לזהו סגי במשהו, והכא בעינן אויר גדול וניכר שהוא לצורך אויר. תוד"ה אויר.

שני כבשים קטנים היו יוצאים מן הכבש ובהם היו פונים ליסוד ולסובב, אחד היה יוצא ממזרחו של כבש לצד ימין ועולה באלכסון עד שמגיע לסובב, ואחד יוצא ממערבו של כבש ויורד ליסוד להוליך בו שייריים של חטאת, ומתחיל לצאת בשיפולו של כבש רחוק מן המזבח כדי שיהיה נח לשפע ולרדת ליסוד, והיו מובדלים מן המזבח כמלוא נימא, משום שנאמר "סביב" שיהיה אפשר להקיף את המזבח לפחות בחוט, או דילפינן מדכתיב רבעו. וקמ"ל רבעו שלא יהיה עגול, וקמ"ל סביב שלא יהיה צר וארוך.

הכבש והמזבח יחד היו ס"ב אמה, ולא ס"ד, מפני שהיה על אמה מהיסוד ועל אמה מהסובב. והיינו ללוי (נ"ד). שהיה יסוד בצד הדרומי ורק לא היו נותנים עליו דם, אבל לרב שלא היה יסוד א"כ באותו צד היה המזבח ל"א אמה, ויחד עם הכבש ס"ג אמה, והיה פורח על היסוד אמה. תוד"ה שיתין.

ס"ג. שיפוע הכבשים היה אמה לשלש אמות, חוץ מהכבש של המזבח שהיה שיפועו אמה לשלש וחצי ואצבע ושליש אצבע האגודל, מפני שהיו עולים בו עם אברים כבדים.

הקשו התוס' (ד"ה כל) למ"ד (נ"ח): דכוליה מזבח בדרום קאי, א"כ מזבח הנחשת היה במרחק כ' אמות מסוף החצר (שהרי כל החצר תמישים אמה, וחצי זה כ"ה אמה, ומתוך זה תפס המזבח חמש אמות), ונמצא ששיפוע הכבש היה שתי אמות וטפח ושליש אצבע, שזה נחשב (שבת ק. ועירובין נ"ח): הילוך ע"י הדחק, ולמ"ד שהמזבח רחב עשר אמות נשאר לכבש רק ט"ו אמה, ורבי יוסי סובר (נ"ט): שהמזבח היה גבוה עשר אמות ורחב חמש, דס"ל שכל המזבח היה בצפון, והיה משוך כ"כ לצד צפון עד שנשאר ל"ב אמה לכבש, אלא דא"כ המזבח לא עמד כלל לפני פתח המשכן, ובגחלי יום הכיפורים נאמר לפני ד', ולרבי יהודה דס"ל שרוחבו י' אמות, י"ל שלדבריו קומתו ג' אמות.

עוד כתבו התוס' (ד"ה חוץ) שרבותיו גורסים 'ג' אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותיו', וכבר רש"י שלפי חשבון זה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רבע אמה, דלחשבון גובה ט' יש לכבש יותר מל"ב אמה. ולא דק, דלא היה המזבח גבוה מהכבש אלא חמישית אמה חסר משהו. והקשה רש"י דהא כתיב "לא תעלה במעלות על מזבחי", ותירץ רבי נתן מדוודיא דאיתא בגמרא (מנחות צ"ז:): דאמה של גובה היסוד גובה באמה בת חמשה. ולפירוש רש"י קשה דנמצא שראש הכבש גבוה מראשו של מזבח, אף י"ל שלדבריו אמות הכבש היו לפי אמות המזבח.

דיני המנחות

מקום קמיצת המנחה - קמיצת המנחה בכל מקום בעזרה ואין טעונה צפון, ואם נקמצה בהיכל כשרה, דכן מצינו בסילוק בזיכין שזה מתיר את הלחם כמו קמיצת המנחה. והא דכתיב "וקמץ משם" והיינו ממקום שרגלי הזר עומדות, (ולבן בתירא לומדים מזה שאם קמץ בשמאל יחזיר הקומץ לתוך השיריים ויקמוץ בימין, ד"משם" היינו ממקום שכבר קמץ), היינו

להכשיר את כל העזרה, דלא נילף מודסמך הגשה לקמיצה שקמיצה תהיה בקרן דרומית מערבית כמו ההגשה. (אבל מעולה א"א ללמוד, שהרי היא כליל, ומחטאת א"א ללמוד, שהרי היא מכפרת על חייבי כריתות, ומאשם וה"ה מעולה וחטאת א"א ללמוד, דמה לאלו שכן הם מיני דמים).

המנחות נאכלות לפנים מן הקלעים דכתיב "לכל מנחתם וכו' בקודש הקדשים יאכלנו", לזכרי כהונה דכתיב "כל זכר יאכל אותו", בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות דילפינן ממנחת לחמי תודה.

שלמים ששחטם בהיכל כשרים, דכתיב "ושחטו פתח אהל מועד" דמשמע שהעיקר הוא אהל מועד והעזרה טפילה, ולא יהיה טפל חמור מן העיקר, וכל זה לענין שחיטה, דאדם עובד במקום רבו, אבל לענין אכילה א"א ללמוד מדכתיב "בחצר אהל מועד יאכלוה" שאפשר לאכול בהיכל שלא יאה טפל חמור מן העיקר, דלענין אכילה אין אדם אוכל במקום רבו, ולכן אמר ריב"ב שאם הקיפו עכו"ם את כל העזרה והם יורים לתוך העזרה חיצים ואבני בליסטראות, הכהנים נכנסים להיכל ואוכלים שם קדשי קדשים, דכתיב "בקודש הקדשים יאכלנו".

הקרבת עופות

הגמרא (ס"ג – ע') עוסקת בדיני הקרבת עופות.

כפי שמקריבים על המזבח בהמות לקרבן, כך מקריבים באופנים מסוימים עופות, והעופות הכשרים לקרבן הם תורים (כשהם גדולים) ובני יונה (כשהם קטנים), אלא שבמקום שחיטה בבהמה, בעוף עושים מליקה, ומזים וממצים את דם העוף על קיר המזבח. הקרבנות שמקריבים בהם עופות באופנים מסוימים הם עולה וחטאת, ויש ביניהם חילוקי דינים באופן הקרבתם.

לאחר המליקה (בחטאת) העוף מותר באכילה כאילו נשחט, אף שבחולין עוף שנמלק דינו כנבילה.

ס"ג: חטאת העוף מליקתה בכל מקום בין למעלה בין למטה,

דרך על ההזאה נאמר שתהיה למטה, ומיצוי דמה (שהחטאת טעונה מיצוי הדם לאחר ההזאה, כדכתיב "והנשאר בדם ימצה", והיינו שמצמיד את העוף למזבח ודוחק את מקום המליקה לקיר והדם מתמצה ויורד) כשר בכל מקום **במזבח** דהמיצוי אינו עבודה להפסל בשינוי, דאפילו

לא מיצה כלל כשרה, והזאתה בקרן מערבית דרומית, דכתיב במנחה "כי חטאת היא" - חטאת קרויה מנחה ומנחה קרויה חטאת, שמנחה טעונה צפון כמו חטאת, (רש"י לא גורס זה, שהרי חטאת העוף ומנחה אינם טעונות צפון, אלא נראה דילפינן מה חטאת פסולה שלא לשמה אף מנחה פסולה שלא לשמה. והרב רבי חיים (תוד"ה מה) גורס מה חטאת העוף טעונה יסוד, דכתיב "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח", אף מנחה טעונה הגשה כנגד היסוד. ור"ת גורס מה חטאת טעונה ימין אף מנחה כן, והיינו דלא כר"ש דאמר (כ"ה). בא לעובדה בכלי עובדה בשמאל, אי נמי אפילו כרבי שמעון וכגון שבא לעובדה ביז דאמר עובדה בימין כחטאת). וחטאת בקרן מערבית דרומית כמנחה, ובמנחה כתיב "לפני ד' אל פני המזבח", לפני ד' היינו מערב, לפני המזבח היינו דרום ששם הכבש. ולרבי אליעזר כיון שמקרא אחד מקיים דברי עצמו ומבטל דברי חבירו, והיינו שבמערב אינו מקיים "אל פני המזבח", ומקרא אחד מקיים דברי עצמו ומקיים דברי חבירו, והיינו שבדרום מקיים גם "לפני ד' ", דס"ל שכל המזבח היה בצפון ונמצא כל צד דרום כנגד הפתח לפני ד', לכן צריך להגיש לדרומה של קרן.

ס"ד. מיצה דם חטאת העוף בכל מקום במזבח כשרה, שהרי י"א (לעיל ג"ב) שאם היזה ולא מיצה כשרה, ובלבד שהזה תחילה מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש.

למה היתה משמשת קרן מערבית דרומית- מלמטה היתה משמשת להזאת חטאת העוף, ולהגשות המנחות לפני הקמיצה, דכתיב "והגישה אל המזבח" וכדלעיל ס"ג: . ולשפיכת שיירי הדם של חטאות החיצונות, דכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד המזבח" ואמרינן לעיל נ"ג. דהיינו יסוד דרומי, ואין יסוד בדרום אלא בקרן מערבית דרומית. ומלמעלה היתה משמשת לניסוח היין והמים ששם היו השיתין וא"א לנסך אלא שם, ולעולת העוף כשהיא רבה במזרח, (דמקומה בקרן דרומית מזרחית שהיא קרובה לבית הדשן לזרוק לשם מוראה ונוצה, ובית הדשן והיינו המקום שנתנו שם תרומת הדשן בבוקר ובערב נאמר בה "ושמו אצל המזבח", וכתיב "לגבי מוראה ונוצה "והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וכ**שהיא רבה** -כשיש הרבה כהנים באותה קרן שעסוקים בעולות, היתה נעשית בקרן מערבית דרומית שגם היא סמוכה לבית הדשן יותר משתי הקרנות האחרות, דבית הדשן היה במזרחו

של כבש ולדרומו של מזבח, בא וראה כוחם של כהנים, שהיא קלה ודבר קל אין נח לזורקו למרחוק, ופעמים כשהיא רבה במזרח ונעשית בקרן מערבית דרומית היו זורקים אותה למרחק יותר מל' אמה (לא כולל מקום האנשים), דתנן מי שזכה בתרומת הדשן נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ופינה גחלים אילך ואילך, ונטל המחתה מן המעוכלות הפנימיות (וכיון שמבואר שגחלים כאלו הם דשן, א"כ ביה"כ ובכל השנה שנטל גחלים לקטורת דבעינן גחלים, לא היה נוטל מן המאוכלות הפנימיות. תוד"ה מן), ויורד לרצפה -סוף הכבש, ומחזיר פניו לצפון כלפי המזבח והולך למזרח הכבש כעשר אמות, ושם היה עורם את הגחלים על הרצפה (דכתיב "ושמו אצל המזבח" – שלא יפזר. תוד"ה צבר) במרחק ג' טפחים מן הכבש, ושם היו נותנים גם מוראה ונוצה, וגם דישון מזבח הפנימי והמנורה).

רש"י כתב שלא היה כבש קטן מהכבש לסובב אלא לצד מזרח, ולא לצד מערב. והתוס' (ד"ה יותר) כתבו שהיה שם כבש. עוד כתבו התוס' (ד"ה דישון) שאף שגם תרומת הדשן וגם דישון מזבח הפנימי והמנורה נבלעים במקומם, מ"מ בתרומת הדשן מועלים משום דכתיב "ושמו", ובדישון מזבח ומנורה לא נהנים ולא מועלים. וצ"ל שתרומת הדשן לא היתה נבלעת מיד, ולכן היה שייר למעול בה, ולהר"ר יו"ט לא היתה נבלעת כלל.

דרך העליה והירידה מהמזבח- העליה למזבח היא בדרך ימין, ומקיפים את המזבח לצורכי עבודה או למתן דמי חטאת או לסידור המערכה או להפך אברים בצינורא, ויורדים במערבו של כבש שהוא דרך שמאל לעולים למזבח בעלייתם, חוץ מהנעשים בקרן מערבית דרומית למעלה, שהיו עולים ופונים לצד שמאל אף דבעינן דרך ימין. נסכים כדי שלא יתעשנו כשיקיף מעשן המערכה, ויין מעושן פסול, ועולת העוף שמוא תמות בעשן. ויורדים על העקב (בשביל לחזור בדרך ימין, ולא כדי שלא ירבה בהילוך, דא"כ היה הדין כך גם כשהיה בקרן דרומית מזרחית. תוד"ה ויורדין) ואמנם בברייתא מבואר שגם בנסכים היה מקיף את המזבח, לריו"ח היה מקיף ברגל למצוה בעלמא, ולא היה היין ביזו. והא דאיתא בברייתא שהיו עולים דרך ימין ויורדים דרך ימין, צריך לשנות יורדים דרך שמאל, דאין לומר שימין הוא ימין דמזבח ושמאל הוא שמאל דגברא, דא"כ ליתני ימין וימין או שמאל ושמאל.

ס"ד: עשית חטאת העוף- היה מולק את ראשה ממוול ערפה, ואינו מבדיל את הראש מן הגוף, אלא מולק סימן אחד, דכתיב "ומלק את ראשו ממוול ערפו ולא יבדיל", (ואם הבדיל פסול), ואוחז בראש ובגוף ומזה מדמה על קיר המזבח, דכתיב "והזה מדם החטאת" והיינו מגוף החטאת ולא בכלי או באצבע, (דלא כתיב "ולקח" דמשמע בכלי. תוד"ה מגופה), והיה מזה על קיר המזבח התחתון -למטה מחוט הסיקרא שהוא אמה מתחת הסובב, ולא על קיר הכבש או ההיכל או האולם, ושיירי הדם היו מתמצים על היסוד ע"י שדוחק מקום המליקה למזבח, ואין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים. והמקור שהיה מזה על הקיר התחתון הוא מדכתיב "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח" קיר שהשיירים שלו מתמצים ליסוד, ולא היו מזים למעלה וממצים למטה, דכתיב "מיַצה" - ממילא, ולא כתיב "יַמצה", (ואי לאו קרא הוה אמינא שאם בהמה שעולתה למטה חטאתה למעלה, כ"ש עוף שעולתו למעלה שחטאתו תהא למעלה).

סדר המליקה- לרב גוף העוף היה על כפו מבפנים והיה אווזח את כנפי העוף בשתי אצבעות, ושתי רגלים בשתי אצבעות, ומותח צווארה על האגודל, ומולק, ובברייתא איתא שהעוף היה מבחוץ על גב היד והעורף למעלה, ואוחז כנפיו בשתי אצבעות ושתי רגלים בשתי אצבעות ומותח צווארו על רוחב הפנימי של שתי אצבעותיו אצבע ואמה ומולק, וזוהי מהעבודות הקשות שבמקדש (וכן קמיצה שצריך למחוק באגודלו מלמעלה ובאצבעו הקטנה מלמטה כדי שלא יהיה הקומץ מבורץ, וחפינה שעושה ביה"כ).

עולת העוף

סדר עבודתה- היה עולה בכבש לפי שנעשית למעלה, ופונה לסובב עד שמגיע לקרן דרומית מזרחית לפי שהיא קרובה לבית הדשן, ושם היה מולק ראשה ממוול ערפה (-העורף נמצא בגובה הראש [מאחורי הפנים], ומול העורף היינו למטה משם לצד הכנפים במקום הרואה את העורף) ומבדיל שני סימנים, וממצה את דמה על קיר המזבח, ונטל את הראש, ומצמיד את מקום המליקה למזבח

ודוחקו בקיר כדי שיתמצה הדם, ומקנחו במלח שהיה בראש המזבח, וזורקו לאש, והיה מסיר מהגוף את המוראה והיינו הזפק, ואת הנוצה עם העור שכנגד הזפק, ואת בני המעיים שהיו יוצאות עמם, והיה משליכם לבית הדשן, והיה משסע את העוף בין כנפיו אבל לא מבדילים לגמרי (ואם הבדיל כשר), והיה משסע ביד (ס"ה:): כדכתיב "וישסעוהו כשסע הגדי" ושם זה היה ביד, ומקנחו במלח, וזורקו ע"ג האישים.

מה מעכב בעבודה- מיצוי הדם הגוף והבדלת הסימנים מעכבים, אבל מיצוי דם הראש אינו מעכב, וכן אם לא הסיר את המוראה והנוצה ובני המעיים, או שלא ספג במלח, או ששינה אחרי מיצוי הדם, כשירה.

מחשבת פסול- מיצוי הדם או מליקה שלא לשמה (או לשמה ושלא לשמה, או שלא לשמה ולשמה) פוסלים בחטאת, ובעולה כשירה אלא שלא עלתה לבעלים לשם חובה. ואם חשב בזמן המליקה או המיצוי לאכול דבר שדרכו לאכול (-חטאת העוף) או להקטיר דבר שדרכו להקטיר (-עולת העוף), חוץ למקומו פסול ואין בו כרת, חוץ לזמנו פיגול ויש בו כרת, ובלבד שיקרב המתיר כמצוותו, והיינו שעשה את העבודה השניה בהכשר, או שבשני העבודות (מליקה ומיצוי) חשב מחשבת חוץ לזמנו, אבל אם היה בה עוד פסול, (ובחטאת אף מחשבת שלא לשמה פוסלת), או שבזית אחד חשב מחשבת חוץ לזמנו ובשני מחשבת חוץ למקומו, או איפכא, וכן בשני חצאי זיתים, אינו פיגול. ולרבי יהודה הולכים אחר המחשבה הראשונה.

מחשבת אכילה והקטרה בפסול כל אחד בחצי זית, אין מצטרפים לפסול.

ס"ה. הדברים שנלמדים מהפסוק של המליקה- "והקריבו (שאפשר להתנדב רק עוף אחד, אע"ג דכתיב "והקריב מן התורים או מן בני היונה"), הכהן (לקבוע כהן למליקתו שלא ימלקנו זר, דלא נילף מקרבן בהמה שא"צ כהן אע"פ שצריך לשוחטו דווקא בצפון. ולר"ע א"צ פסוק לכהן שהרי זר אינו קרב לגבי מזבח, אלא בא לומר שהמליקה תהיה בגופו של כהן בצפונו ולא בסכין), אל המזבח, ומלק (וכתיב הכהן, ללמד שהמליקה בלי סכין, דלא נילף משחיטה. ולומדים שהמליקה ממוול עורף מדכתיב "ומלק" בחטאת העוף), את ראשו, והקטיר המזבחה (שהמליקה בראש המזבח כמו ההקטרה, ומדכתיב פעמיים והקטיר לומדים שיקטיר את הראש לעצמו ואת הגוף לעצמו, ומי"ומלק והקטיר" לומדים שמוולק ומבדיל את הראש מהגוף, כמו שבהקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו), ונמצה דמו (כולו מודלא כתיב "ונמצה מדמו". וכתבו התוס' (ד"ה דמו כולו) דבחטאת א"צ דמו כולו, דלא בני בה הקיף בית מליקה למזבח), על קיר המזבח (ולא על קיר הכבש או ההיכל. ומדכתיב "והקטיר ונמצה דמו" לומדים שהמיצוי בקיר העליון, כמו שההקטרה בראש המזבח).

אם מיצה למטה מהסובב- לת"ק אפי' אמה מתחת הסובב כשירה, דס"ל שיכול לעשות את המערכה ע"ג הסובב וממילא המיצוי הוא סמוך למקום ההקטרה, ולרבי נחמיה וראב"י אינה נעשית אלא בראש המזבח.

מוראתו בנוצתה- לת"ק היינו שנוטל עמה את הנוצה, ולרבי יוסי בן חנן נוטלה עם קורקבנה (ונוצתה הוא לשון פרש ודבר מאוס), ודבי רבי ישמעאל תנא שבנוצתה היינו בנוצה שלה ולא יותר ממה שכנגד הזפק, ולכן חותך בסכין את העור שמסביב לפק כמין ארובה ונטול את הנוצה והעור שכנגד הזפק עם הזפק, אבל בלי קדירה העור נמשך אחריו ונטול יתור.

חילוקים בין חטאת העוף לעולת העוף

ס"ה: לתנא דמתני' המבדיל בחטאת העוף פסלה. ובברייתא איתא אמר רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילין בחטאת העוף - שאם הבדיל לא פסל.

לרב חסדא ת"ק סובר שמיצוי חטאת העוף מעכב, וממילא אי אמרת מבדיל נמצא שעשה חטאת כמו עולה, ותנן חטאת העוף שעשאה כמעשה עולה לשם חטאת פסולה, (ומה שזה למעלה זה למטה לא חשיב שינוי. תוד"ה קעביד), ולראב"ש מיצוי חטאת העוף אינו מעכב וא"כ הוא יכול להבדיל ולא למצות ולא עשאה כמו עולה, ותוספת ההבדלה אינה אלא חיתוך בשר בעלמא.

לרש"י הגדון כאן הוא להבדיל לפני הזאת הדם. ולתוס' (ד"ה ורבי) הגדון הוא להבדיל אחרי הזאה, אבל קודם הזאה לכו"ע הבדלה פוסלת, דאמרי קרא "לא יבדיל", מלבד לדעת רבי שמעון בן אליקים שסובר שלראב"ש יכול להבדיל כל השנים אפילו קודם הזאה, דס"ל ד"לא יבדיל" הכונה שא"צ להבדיל. ולר"ת לכו"ע אסור להבדיל לפני הזאת הדם, ולא נחלק ראבר"ש ולא נחלקו אמוראים בדעתו אלא במבדיל אחר הזאה קודם מיצוי.

לרבא ת"ק סובר ששהיה בין סימן ראשון לסימן שני בעולת העוף אינו מעכב, דלא דמי לשחיטת בהמה, דבהמה בעיא ב' סימנים משום דלא נפקא חיותא בסימן אחד, וא"כ גם חיתוך הסימן השני הוא חלק מהשחיטה, אבל בעוף בסימן אחד פסקא חיותא, ובעולת העוף מצות הבדלה בעלמא הוא דאיכא עלה, אבל המליקה הסתיימה כבר בסימן הראשון, ולכן שהיה אינה פוסלת, וממילא אם שהה בחטאת שהרי א"א להבדיל בלא שהיה בין סימן לסימן, דבתחילה חותך שדרה ומפרכת בלא רוב בשר וכשמגיע לסימן חותכו ורוב בשר עימו, וחתיתכ רוב בשר יש בה שיעור שהיה, נחשב שעשה כמעשה עולה ופסול, ולראב"ש שהיה מעכבת כמו בבהמה, ולכן אם הבדיל בחטאת ובהכרח עשה שהיה, אין כאן מעשה עולה, דבעולה ליכא שהיה, ומחתך בשר בעלמא הוא.

לאב"י לכו"ע שהיה בעולה בסימן שני פוסלת, ונחלקו אם חיתוך רוב הבשר מעכב או לא, שלת"ק אינו מעכב, וממילא אם יבדיל נמצא שחתך ב' סימנים בלא שהיה ויש כאן מעשה עולה, ולראב"ש חיתוך רוב בשר מעכב, וכיון שחותכו אחרי סימן ראשון בהכרח הוא שווה ואין כאן מעשה עולה. ולכתחילה לכו"ע צריך חיתוך רוב בשר אחרי חיתוך הסימן, כדתניא שחותך חוט השדרה ומפרכת (-עצם הצואר) בלא רוב בשר המקיף מסביב, שהרי מבואר בגמרא (חולין כ:ׁ) שאם נשברה מפרכת ורוב בשר עימה הוא נבילה ומטמא טומאת נבילה אפילו במפרכת, וממילא אם יחתוך את רוב הבשר לפני חיתוך הסימן הוי כמותה ולא מועיל בה מליקה, ומליקת הסימנים זה הלכה למשה מסיני, וכשמגיע לושט או לקנה בחטאת חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו, ובעולה חותך שניים לרבנן או רוב שניים לראב"ש.

ס"ו. לרבי ירמיה דעת ראב"ש שמבדילים בחטאת העוף, והא דכתיב "לא יבדיל" היינו שא"צ להבדיל, דהא כבר כתיב "והקריבו" לחלק בין חטאת העוף לעולת העוף, וממילא אם הבדיל זה לא נחשב שינוי. ואמנם הא דכתיב גבי בור "ולא יכסנו" אין הכונה שא"צ לכסות, שהרי אם לא כיסה כתיב "בעל הבור ישלם". וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שבכל האלאין שבתורה (כגון לא תחטום לא תאכלו כל נבילה לא תלבש שעטנז) ודאי כוונת התורה ללאו, ורק בהבדלה דמסברא הוה אמינא דמבדיל לפי שצריך לדם, אמרינן ד"לא יבדיל" הכונה שאין צריך להבדיל, וכן לגבי בור נמי מסברא הוה אמינא דחייב לכסותו וכי כתיב לא יכסנו אין צריך לכסותו קאמר.

מיצה את דם הגוף ולא את דם הראש כשירה, דכתיב עולה" ואם מיצה דם הראש ולא דם הגוף פסולה, דכתיב "הוא" והכי מסתברא למילף, דרוב דמים בגוף שכיחי.

חטאת העוף

שינוי בחטאת העוף או בעולת העוף

חטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת מליקה בסימן אחד והזאה ומיצוי, לשם חטאת, כשירה (זו היא מצותה, ואגב אחרוני נקטיה. תוד"ה חטאת). ואם עשאה כמעשה חטאת לשם עולה, או כמעשה עולה לשם חטאת (והיינו ששינה בהזאה שלא היזה כדין חטאת אלא מיצה כדין עולה, ואם שינה במליקה -שהבדיל, זה תלוי במחלוקת ת"ק וראב"ש ס"ה: ואם מלק למעלה כשר, דמליקה כשרה בכל מקום. תוד"ה חטאת), או כמעשה עולה לשם עולה, פסולה. ואם עשאה למעלה (והיינו שהיזה למעלה, דאילו מליקה כשירה בכל מקום במזבח), אפילו אם עשאה כמעשה חטאת לשם חטאת בכל אופן פסולה.

עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה כשירה. ואם עשאה כמעשה עולה לשם חטאת כשירה, אך לא עלתנה לבעלים לשם חובה. ואם עשאה כמעשה חטאת, והיינו ששינה במליקה שלא גבדיל, בין אם עשאה לשם חטאת בין אם עשאה לשם עולה פסולה. ואם עשאה למטה בכל אופן פסולה.

ס"ז: טומאת בית הבליעה- בכל האופנים הנ"ל אינם מטמאים בבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור, דאע"פ שנפסלו, מליקתם מטהרתם מידי נבילה.

מעילה בעוף ששינה בעשייתו

בכל האופנים הנ"ל יש בעוף מעילה, ואפילו בחטאת, שכיון שנפסלו ואין בהם שעת היתר לכהנים לא יצאו מידי מעילה, חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת שהיא כשרה ויש לה שעת היתר לכהנים, ושבו אין בה מעילה אפילו לזר.

עולת העוף שעשאה למטה, ועשאה כמעשה חטאת לשם חטאת, לרבי אליעזר מועלים בה שהרי היא עולה ואין לה שעת היתר לכהנים להוציאה ממעילתה, דאם חטאת שאין מועלין בה שהרי היא נאכלת לכהנים, מ"מ אם עשאה לשם עולה ופסלה מוועלים בה, כ"ש שעולה שמועלים בה, שאם עשאה לשם חטאת מוועלים בה, ואף שכאן עשאה לשם דבר שאין מוועלים בה, כבר מצינו שקדשי קדשים ששחטם לשם קדשים קלים שאין בהם מעילה, מ"מ מוועלים בהם. **ולרבי יהושע** אין מועלין בה, (והיינו ששינה במליקה, אבל היכא ששינה במיצוי אבל מלקה למעלה כמעשה עולה, אין מה שלא מיצה אלא היזה כדין חטאת משנה את דינה מדין עולה לדין חטאת, ולכן מוועלין בה), שהרי עשאה לדבר שאין בה מעילה, שכיון שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת היא נעשית חטאת, ואין להוכיח מקדשי קדשים ששחטם בדרום לשם קדשים קלים שלמים, ששינה שמם ומעשיהם, דהתם שינה שמם לדבר שיש באימוריהם מעילה, וחטאת העוף כולה התר. וכתבו התוס' (ד"ה והרי) שמשמע כאן שקדשי קדשים ששחטם בדרום יש בהם מעילה מדאורייתא, אמנם רבה סובר שלפי רבי אליעזר איסור המעילה הוא מדרבנן.

ס"ז. ואין להוכיח מאשם ששחטו בצפון לשם שלמים, שמועלים בו (לפני זריקה, דלאחר זריקה אין מעילה, שהרי הוא נאכל לכהנים, דשלא לשמו אינו פוסלו. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה א"ר) שגם בעולת העוף לפני הזאה ומיצוי מודה רבי יהושע שמועלין, דעדיין לא נמשכה להיות כחטאת העוף. ולכן ביארו התוס' דמייירי לאחר זריקה, ור"א לטעמיה שאשם שלא לשמו פסול כחטאת), אע"פ ששינה את שמו, דשאני התם שלא שינה את מקומו, משא"כ בעולה ששינה גם את מקומה.

ואין להוכיח מאשם ששחטו בדרום לשם שלמים, שאע"פ ששינה את שמו ומקומו מועלים בו, דשאני התם שלא שינה את מעשיו, אבל בעולה שינה גם את מעשיה.

ואין להוכיח מאשם ששחטו בדרום לשם שלמים בשינוי בעלים, ששינה את שמו ומקומו ומעשיו ויש בו מעילה, דס"ל לרבי יהושע שעולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלק בה סימן אחד נעשית חטאת העוף לפני שחל עליה פסול עולה, ודבר זה לא שיך בקרבן אחר.

אמנם י"א שיש מ"ד שגם חטאת העוף שעשאה למעלה לשם עולה נעשית עולת העוף בסימן אחד, אבל רב אשי סובר שלא נעשית עולת העוף בסימן אחד, דכיון שמלק בה סימן אחד לשם עולה כבר נפסלה, משא"כ בעולת העוף שעשאה למטה כיון שהכשרה בשני סימנים לא נפסלה בסימן אחד, וממילא נעשית חטאת.

כתבו התוס' (ד"ה ועולת) דכלל זה יהא בידך, דלעולם אין הקרבן נמשך ליעשות קרבן אחר אלא מחמת שני טעמים שממשיכים אותו, דברים שהיו פסולין בראשון וכשרים בשני, והילכך גבי עולה צריכים שני טעמים, דפסולה למטה וגם הכשרה בשני סימנין, וכן חטאת העוף שעשאה למעלה אם זה היה פוסל היתה נמשכת מוכח שני טעמים. אמנם עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת, אינה נמשכת להיות חטאת, אף שיש כאן שתי דברים הפסולים בעולה וכשרים בחטאת, שהרי לא הבדיל והזה, דשאני התם שהמליקה מושכתו, ובסימן ראשון ליכא פסול של עולה דנימא שתימשך ותיהוי חטאת, והזאה מילתא אחרתיה היא.

ס"ז: ואמנם היכא ששתי נשים יולדות, אחת כבר הקריבה עולה ואחת כבר הקריבה חטאת, ולקחו קן בעירוב והביאו אחת חטאת העוף ואחת עולת העוף, ועשה אחת למטה ואחת למעלה, אין להכשיר אחת מטעם שעולת העוף שנעשית למטה כמעשה חטאת לשם חטאת נעשית עולת העוף, כיון שאף אם זה חטאת זה לא של האשה שצריכה להביא חטאת. (ואם עשה שתיהן למעלה לשם עולה, יצאה זו שהביאה עולה, ואם עשה שתיהן למטה יצאה זו שהביאה חטאת). ולהלן

ס"ח. מבואר בגמ' שאין כוונת רבי יהושע שזה עולה לשם חטאת, אלא כוונתו רק שאין בה מעילה. וכתבו התוס' (ד"ה אימז) דמצינו דין כזה (מנחות י"ב). בוריקה שמועילה ליוצא לענין שאין בו מעילה, וכן שירים שחטרו בין קמיצה להקטרה אסורין באכילה והקטרתן מוציאן מידי מעילה, וכן זריקת פיגול (מעילה ג:ׁ) מוציאה מידי

מעילה אע"פ שלא עלה לשם חובה. וי"מ דמדאורייתא נמשכה ונעשה חטאת גמורה, ותקנתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה. וצ"ל דקסבר ר' יהושע אין שחיטה לעוף מן התורה, וחולין בעזרה לאו דאורייתא, ואי קסבר חולין בעזרה דאורייתא, חיה ועוף לאו דאורייתא (כדעת ר"ש חולין פ"ה:).

דין טעות בעשית קינים

אם אשה אחת הביאה שתי עולות וחטאת, ואחת הביאה שתי חטאות ועולה, ועל קן אחד פירשו מה לעולה לאשה אחת, ומה לחטאת לשניה, ועל הקן השני לא פירשו כלום, ועל הקן השלישי פירשו רק מה לעולה ומה לחטאת ולא פירשו מה יהיה למי מהנשים. אם הכהן עשה את כולם למעלה, יצאו יד"ח ג' עולות, ואם הכהן עשה את כולם למטה, יצאו יד"ח ג' חטאות, ואם עשה חצי למעלה וחצי למטה, כשירה רק הקן הסתומה דאיירי שמכל קן הקריב אחד למעלה ואחד למטה, ויביאו עוד קן ויתנו שאם רחל הקריבה עולה ולאח הקריבה חטאת, תהא עולה ללאה וחטאת לרחל, ואם חילוף חילוף.

ואם אשה נדרה להביא קן אם תלד זכר שנדר זה מחייבה להביא ב' עולות, וילדה זכר, צריכה להביא ב' קינים אחת לנדרה ואחת לחובתה, והכהן עושה ג' למעלה ואחת למטה. ואם עשה ב' למעלה וב' למטה, צריכה להביא עוד אחת ולעשותה למעלה. ואם ב' הקינים היו מב' מינים קן אחד תורים וקן אחד בני יונה, צריכה להביא עוד שתיים תור ובן יונה, כיון שאינה יודעת איזה מהם נפסל, ואין מביאים תור כנגד בן יונה או איפכא. ואם פירשה בשעת הנדר אם תביא תורים או בני יונה ואינה זוכרת מה פירשה, צריכה להביא עוד שלש אחד להשלים את מה שנפסל ועוד שתיים מהמין השני, ואם שני הקינים היו משני מינים, צריכה להביא עוד ארבע. ואם קבעה נדרה (לרש"י היינו שקבעה להביאו יחד עם חובתה. ולתוס' ד"ה נתנתן) מיירי אף בשלא קבעה), צריכה להביא עוד חמש שיקרבו למעלה, ואם שני הקינים היו משני מינים צריכה להביא עוד שש שלש תורים ושלש בני יונה. ואם נתנה אותם לכהן ואינה יודעת מה נתנה אם כולם תורים או בני יונה או שתי תורים ושתי בני יונה, ואין ידוע היכן עשאן הכהן למעלה או למטה או חצים למטה וחצים למעלה, צריכה להביא ארבע לנדרה ב' תורים וב' בני יונה, ושתיים לחובתה תור ובן יונה לעולה, ואחת לחטאת, ולבן עזאי צריכה להביא ב' חטאות דס"ל שצריכה להביא חטאת מהמין הראשון שקרב, ולכן צריכה להביא חטאת משני המינים.

ס"ח. ודבר זה דומה למה שאמרו על איל שכשהוא חי קולו אחד, וכשהוא מת קולו שבעה - מב' קרניו עושים ב' חצוצרות (וכתבו התוס' (ד"ה כשהוא) שמבואר כאן שחצוצרות אינם מכסף, וצ"ל שהכוונה לחצוצרות של הלויים, אבל של כהנים (וכן של משה) הם מכסף. אי נמי הכונה כאן לשופר, אבל חצוצרות הם של כסף), מב' שוקיו ב' חלילין, עורו לתוף, מעיים לנבלים, בני מעיו לכינורות, והכי נמי כשנדרה תחילה ואינה יודעת מה פירשה, א"צ להביא אלא ד' פרידין וב' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת, ועכשיו שהביאה כבר ד' פרידין צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה.

טומאת בית הבליעה במליקה פסולה

נבלת בהמה מטמאה במגע ובמשא, ואילו נבלת העוף אינה מטמאה אלא בבית הבליעה, והיינו את מי שאוכל אותה, וחטאת העוף שנמלקה מותרת באכילה כמו ששחיטה מתירה (בהמה חיה ועוף טהורים) לאכילה, ולהלן (ס"ח ע –) יבואר האם קרבן עוף שנמלק שלא כדין מטמא בבית הבליעה בנבלת העוף או לא.

אלו פסולי מליקה אינם מטמאים בבית הבליעה- פסולים שמלקו מליקתם פסולה ואינם מטמאים בבית הבליעה, שמליקתם מטהרתם, לפי שנפסל בקודש, והועילה מליקתם שאם עלו לא ירדו, מלק בשמאל (דכשר לעבודה ביוה"כ אפילו בעבודה המעכבת כפרה, וה"ה ששמאל כשר בהולכת אברים לכבש. תוד"ה דאית), או בלילה (דכשר באברים ופדרים), או ששחט חולין בפנים אע"ג דבפנים אין שחיטה לעוף, או קדשים בחוץ אע"פ שלעוף קדשים אין שחיטה בשום מקום, וכל שפסולו בקודש שבא לעזרה בהכשר ונפסל והיינו לרבות קדשים שנשחטו בפנים, אינם מטמאים בבית הבליעה.

מכאן עד ע"ח אמר ר"ל הפיגול והנותר, הפירוש הוא מהמפרש על הדף.

ס"ח: אלו פסולי מליקה מטמאים בבית הבליעה- מלק בסכין (דאין זה מליקה דבעינן שתהא בעצמו של כהן, ואין זה שחיטה מפני שהוא מחליד או מפני שהוא דורס. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה מלק בסכין) שהכוונה שהוא מחליד מפני שהוא נועץ ראשו של סכין, דאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימנים. ובחולין כ:ׁ) קרי מחליד אף להו"א שחותך רוב בשר, מפני שאחרי שהתפרקו פרקי העצם ננעץ הסכין תחת

העצם, ולפ"ז לא מיירי בסכין רחבה. והתוס' מבארים דחשיב חלדה מפני ששוחט את הסימנים מלמטה למעלה, ואפילו בסכין רחבה), או **שמלק חולין בפנים** או בחוץ, דלא שייכא מליקה לחולין בשום מקום, או **שמלק קדשים בחוץ**, או **שהביא תורים שלא הגיע זמנם** שעדיין לא הזחיבו והוי כמלק חולין, או **שהביא בני יונה** שעבר זמנם שהצהיבה הנוצה המוזהבת שסביב הצואר, או **שיבשה גפה**, או **שנסמית עינה** (דהוה ליה מחוסר אבר ו'הקריבהו נא לפחתך', ודווקא לענין דוקין שבעין אמרינן אין תמות וזכרות בעופות. רש"י. ולתוס' ד"ה ושנסמית) הפסול הוא משום דכתיב "מן העוף" ולא כל העוף, פרט לשיבש גפה. ואף שמוחسر אבר אסור אפילו לבני נח, אי לאו דכתיב קרא בישראל הוה מוקמינן קרא דבני נח לישראל ולא לבני נח, כדאינתא בגמרא (סנהדרין ג"ט). דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לבני נח. אי נמי הוה אמינא דכיון דאישתרי בעל מום בעופות לישראל טפי מבהמה, אישתרי אפילו מחוסר אבר. אי נמי הוה מוקמינן כמל הדי דכתיב בבני נח דווקא בהמה שמצינו שנאסר בה מום לישראל, או שנקטעה רגלה, וכל שלא היה פסולו **בקודש**, והיינו לאתווי חולין שנמלקו בחוץ, מטמאים בבית ה**בליעה**.

וכתבו התוס' (ד"ה מלק בשמאל) דלכאורה כולה מתניתין כר"ש, דאמר (פ"ד.) שלכ שפסולו בקודש אם עלה לא ירד, דמבואר בגמרא שמליקה המתרת את האיסור והיינו שאם עלה לא ירד, אינה מטמאה בבית ה**בליעה**, אבל לרבי יהודה מליקת לילה או שחיטת דרום תרד. ואף שלר"ש מליקת שמאל מליקה גמורה (לפירוש ר"ת בגמרא כ"ד:). צ"ל דסבר ליה כוותיה בחזא ופליג עליה בחזא, אי נמי מודה ר' יהודה בעוף דכל שפסולו בקודש אם עלה לא ירד, דהנך תלתא מייעוטי דלקמן בבהמה כתיבי. מיהו ע"כ חד מינייהו בעוף, דלא תימא שבכל פסולי עוף אם עלה לא ירד.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר רב) שכיון שמתני' כר"ש וכונ"ל, לכן אמר רב ששמאל ולילה אין מטמאין בבית ה**בליעה**, דאם עלו לא ירדו, וזר וסכין דמטמאים לר"ט, היינו משום שאירע פסול קודם שחיטה, וכדחנקינן דמי, וירדו, דאין פסולן בקודש, דלא נתקדש בכלל, וכל שפסולו בקודש דלא ירד היינו שאירע פסול משנשחט ונתקדש בקדושת כלי. ודלא כרש"י (פ"ד.) שפירש שאין פסולו בקודש היינו שאירע פסול קודם ביאתו לעזרה. והטעם בכל מקום שאם עלו לא ירדו, היינו משום דאית ליה הכשריא באיזה מקום.

זר שמלק-

לרב זר (וה"ה או אונן או ערל וכל הפסולים) **שמלק מטמא בבית ה**בליעה****, דאף שזר כשר לשחיטה, שחיטה לאו עבודה היא, ומה שמצינו ששחיטת פרה פסולה בזר דכתיב "אלעזר" וכתיב "חוקה", שאני פרה שהיא קדשי בדק הבית וצריך בזה כהן כמו שמראות נגעים אינם עבודה וצריך דווקא כהן, ואין ללמוד מ**במה** שהזר כשר בה למליקה לכתחילה דאין כיהון בבמה, ונימא שכמו כן תטהר מליקת זר מידי נבילה, דבמה היא כחול לגבי מקדש. (ומה שמצינו שלומדים מ**במה** שיוצא אם עלה לא ירד, התם סמין אקרא ד"זזאת תורת העולה").

ס"ט.

לרבי יוחנן זר שמלק אינו מטמא בבית ה**בליעה**, דילפינן מ**במה**, וכן מבואר בברייתא, עוד מבואר בברייתא שפיגול ונותר וטמא אין מטמאים בבית ה**בליעה**.

דין אם עלה לא ירד במליקת או בקמיצת זר - זר שמלק ועלה העוף על המזבח לא ירד (לר"ש, אבל לרבי יהודה תרד כמו בלילה ויוצא ודרום. תוד"ה מליקת), אבל זר שקמץ והעלו את המנחה על המזבח תרד. ואף שלמ"ד אין מנחה בבמה, אין גם עופות בבמה, דמ"זבחים" ממעטים בין מנחה ובין עופות, (ולמ"ד יש מנחה בבמה, יש גם עופות בבמה), מ"מ אין כלי שרת מקדש מנחה בבמה וא"כ אף שזר אינו פוסל בבמה י"ל שבמקדש שנתקדשה בכלי שרת פוסל.

כתיב "וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה", מוהא דכתיב טריפה לומדים דבעינן דומיא דטריפה, שאין זה (-מאורע הטריפות) דבר שמתיר את האיסור (-שום איסור שהיה בה מתחילה), למעט מליקה בפנים שכיון שמתירה את האיסור שבחייה לא היתה ראויה ליקרב לגבוה, אין מטמא בגדים בבית ה**בליעה**. אבל מליקת חולין בפנים או קדשים בין בפנים בין בחוץ, מטמא בגדים בבית ה**בליעה**, כיון שאין זה מתיר שום איסור. אבל שחיטת חולין בפנים, אין מטמא בגדים בבית ה**בליעה**, דבעינן דומיא ד"טריפה" שיהיה שוה בפנים כבחוץ, אבל חולין אין שוה בפנים לבחוץ, וכן שחיטת קדשים בין בפנים בין בחוץ אין מטמא בגדים בבית ה**בליעה**, דכתיב "זאת תורת העולה".

ס"ט: עוף שנמלק ונמצא טריפה-

לר"מ אינו מטמא בגדים בבית הבליעה****, דאם נבלת בהמה שהיא חמורה שמטמאה במגע ומשא, שחיטתה

מטהרתה מידי נבילה, כ"ש שנבלת עוף שהיא קלה שאין מטמאה במגע ומשא אלא באכילה ובבית ה**בליעה**, דכתיב "לא יאכל לטמאה בה" – אין לי אלא האמור בה, ששחיטתו תטהר אותו מטומאתו, וילפינן בבנין אב שכמו ששחיטה שהיא מכשרת לאכילה מטהרת, כך מליקה מטהרת.

ולרבי יהודה מטמא בגדים בבית הבליעה****, דאמרינן דיו, שכמו שבבהמה שחיטה מטהרת ולא מליקה, ה"ה בעוף, וה"ה שלדבריו בשחיטת חולין טריפה מטמא.

ולרבי יוסי דיה לנבלת העוף שתהא כנבלת בהמה, ששחיטתה מטהרתה ולא מליקתה.

ור"מ אף דאית ליה דיו, (דהא דיו הוא דאורייתא, דכתיב "ואביה ירק ירק בפניה" ק"ו לשכינה, ומכן לומדים שהתורה ניתנה להדרש בק"ו, ומזה שהמתניתנ ז' יום דכתיב "תסגר שבעת ימים" ולא י"ד (נקט י"ד משום דאמרינן גדה ל"א) דשלשה שותפין באדם, והקב"ה נותן בו עשרה דברים נגד אביו ואמו, ואמרינן דיו כאביו דמיניה ילפינן. וה"ר חיים מפרש דמן הדין הוה ליה למימר ק"ו לשכינה לעולם, דחמורה כל כך, ונקט י"ד כנגד שתי הסגרות, דלא מצינו יותר משני הסגרות, ואף דבשתי הסגרות יום שביעי עולה לכאן ולכאן (נגעים ג' ה') נקט י"ד כלישנא דקרא דכתיב שבעת ימים בכל הסגר. תוד"ה קל וחומר) לומדים שאומרים דיו -שהכתוב מלמד שאינך רשאי להטיל על הנלמד יותר מהמלמד), מ"מ ר"מ לומד מ"וזאת תורת הבהמה והעוף" שכמו בבהמה דבר המכשיר לאכילה מטהר מידי נבילה, כך בעוף, (שהרי טומאת מגע ומשא יש רק לבהמה, וטומאת בגדים בבית ה**בליעה** יש רק לעוף).

ורבי יהודה לומד מדכתיב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" לרבות טריפה שנשחטה שהיא טמאה, (לרש"י הכונה שהיא מטמאה מחיים כשהיא טריפה אם תלש ואכל ממנה בשר, אפי' אינו אבר של בשר גידין ועצמות, וכיון דשם טריפה מביא לה טומאה מחיים, אין שחיטה מועלת בה, דאין שחיטה מתרת משום טריפה אלא משום נבילה. והתוס' (ד"ה אי) מוכיחים מכמה מקומות שאין טריפה מטמאה מחיים. והר"ר חיים מפרש שבאמות עכשיו אין בה טומאה, ורק אם יתלוש מבשרה בחייה תטמא כחוחך מן המותה), שהרי לגופה לא איצטרין, דאם היא חיה ועד שמתה היתה בחזקת חיה, הרי כשמתה היא בכלל נבילה, ואם טריפה אינה חיה (שנחלקו בזה בחולין מ"ב.) הרי היא בכלל נבילה כבר משעה שנטרפה.

והא דכתיב "וחלב נבילה וחלב טריפה" שלומדים מזה שחלבם אינו מטמא, גם בזה י"ל שטריפה היא בכלל נבילה וכונ"ל, ומדכתיב "טריפה" לומדים שאיסור נבילה וטריפה חל על איסור חלב, וצריכא, דנבילה חמורה שהרי מטמאה, וטריפה חמורה שהרי איסורה מחיים.

ואין לומר שלומדים מ"וחלב טריפה" שחלב בהמה טמאה מטמא, דאין במינה טריפה, וה"ה עוף טמא. דעוף טמא רבי יהודה לומד מ"נבילה וטריפה לא יאכל" דהיינו מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה, ולמעט מי שאיסורו משום בל תאכל טמא, וא"כ גם חלב בהמה טמאה שמטמא אפשר ללמוד מ"וחלב נבילה" דהיינו מי שאיסורו הוא איסור נבילה, ולא מי שאיסורו איסור טומאה.

ע. ואין לומר שלומדים מ"טריפה" לרבות חלב חיה, דהו"א שכיון שחלבה ובשרה מותר, הו"א שאם מתה הוא טמא, קמ"ל טריפה. דיש לדחות שכמו שבטמאה שדין חלבה ובשרה שוה אינו מטמא, ה"ה בחיה, ועוד דהא כתיב "ואכול לא תאכלוהו" ולא איירי בחלב חיה שהוא מותר באכילה.

אביי רוצה לומר שלומדים מ"טריפה" שלא נאמר שכמו שטמאה שאסורה מחיים חלבה טמא, ה"ה טריפה שאסורה מחיים יהא חלבה טמא. והגמרא דוחה דא"כ אף טריפה האמור נבלת עוף טהור י"ל דאיצטרין שלא נאמר שכמו שעוף טמא שאסור באכילה אינו מטמא, כך טריפה שאסורה באכילה אינה מטמאה. ועוד שהרי א"א ללמוד טריפה מטמאה, דשאני טמאה שלא היה לה שעת הכושר, ואף טריפה מבטן, הא איכא במינה שעת הכושר.

ורבי מאיר לומד מ"טריפה" למעט שבשחיטה בפנים אינו מטמא בבית ה**בליעה**, ורבי יהודה לומד זאת מ"טריפה" אחרינא דכתיב גבי נבלת עוף טהור "וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיי", ור"מ לומד מהטריפה האחר למעט נבלת עוף טמא דדרשינן מי שיש במינו טריפה, ורבי יהודה ממעט נבלת עוף טמא מ"נבילה לא יאכל" דלא איצטרין אלא לדרוש ולומר מי שאזהרתו משום בל תאכל נבילה, יצא זה שאין איסורו אלא משום בל תאכל טמא, ור"מ לומד מ"נבילה לא יאכל" ששיעור אכילה לטמא בבית

הבליעה הוא כשיעור איסור אכילתו והיינו בכזית בכדי אכילת פרס, (ואפשר שגם רבי יהודה מודה לזה, אע"פ שלדבריו זה לא מיותר. תוד"ה לשיעור), דאף דמדאפקיה בלשון אכילה אנו לומדים שהשיעור הוא כזית, מ"מ סד"א שכיון שטומאה זו היא חידוש שלא מצינו בתורה טומאה כזו שאינו מטמא מבחוץ אלא בבית ה**בליעה**, יטמא אף בשיעור של יותר מכדי אכילת פרס, קמ"ל.

טומאת חלב נבילה- כתיב "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה" לטהרו מלטמא משום נבילות, ויש להסתפק אי איירי בחלב בהמה טהורה כמו שבהמה טהורה שנשחטה אין בה טומאת נבילה, או דאיירי בטמאה, כמו שנבלת עוף טמא טהורה מטומאת בית ה**בליעה** (אבל נבלת בהמה טמאה מטמאה כמו נבלת בהמה טהורה. ע:), קמ"ל "טריפה", לומר דאיירי בטהורה שהיא דבר שיש במינו טריפה, ולא בטמאה שאין במינה טריפה. ולא איירי בחיה שיש במינה טריפה, דכתיב "ואכול לא תאכלוהו" דאיירי במי שחלבה אסור ובשרה מותר, וחיה אף חלבה מותר.

ע: מלק ונמצאת טריפה מתי טהור לר"מ- לרבי יוחנן לא טיהר ר"מ במליקת טריפה אלא בתמימין דשייכא בהו מליקה, ולרבי אלעזר טיהר ר"מ אף בעלי מומין ואפי' אווזים ותרנגולים שאינם ראויים למזבח טהורים ע"י מליקה.

טומאת נבילה בעגלה ערופה- עגלה ערופה אינה מטמאה בטומאת נבילה, ד"כפרה" כתיב בה כקדשים, ואף חלבה טהור, ואם שחט את העגלה ערופה, השחיטה מטהרת מטמאת נבילה, ואם מתה חלבה טהור דכתיב "כל חלב" (וה"ה בחלב של שור הנסקל אף שהוא אסור בהנאה), ואף שיירידת העגלה לנחל איתן אוסרתה בהנאה. ורבי ירמיה מסתפק מה הדין אם ערף עז על החלל במקום עגלה, אם כיון שאינה ממין עגלה שזו מין דקה וזו מין גסה אין העריפה מטהרת, או דכיון ששניהם מין בהמה העריפה מטהרת.

כל הזבחים

דיני תערובות

פרק זה נקרא בראשונים 'פרק התערובות', מפני שהוא עוסק בדינים רבים של תערובות, כגון קרבנות שנתערבו בבהמות החייבות מיתה או פסולות להקברה או בחולין או בקרבנות אחרים, או שאבר מסוים או דם קרבן אחד נתערב באבר או דם של קרבות אחרים. (פרק זה עוסק בתערובת של קרבנות בהמה, ואילו דיני תערובת קרבנות עופות נתבארו במסכת קיטין). וכן נתבארו בפרק זה כמה דינים של ביטול ברוב, ואלו דברים אינם בטלים אפילו באלף, ודיני קבוע וכל דפריש, ואיסור נותן טעם.

כמה דינים החשובים לפרק זה:

א' מדכתיב "אחרי רבים להטות" לומדים דין ביטול ברוב. אמנם יש דברים שאינם בטלים מרוב, מחמת חשיבותם, או בגלל חומרו הדבר שנתערב (כגון תרומה כלאים ועבודה זרה), או מסיבות אחרות (כגון מה שיי"א שאין איסורים מבטלים זה את זה, או שיטת רבי יהודה שמין במינו לא בטיל, או דמים שאינם מבטלים זה את זה), ולפעמים יש התרים מסיוימים לשיטות מסוימות בתערובות אלו, כגון באופנים מסיוימים לר"א היכא שאחד מהתערובת נפל לים הגדול, או כאשר אחד מהתערובת התערב בדברים נוספים (-ספק ספיקא).

ב' בשונה ממעשר שני וכדומה שניתן לחלל את הקדושה על מעות, קרבן א' להעביר את הקדושה לבהמה אחרת, כדכתיב "לא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב, ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, אמנם קרבן שנפל בו מום ניתן לחלל את קדושתו, אמנם לאחר החילול הבעלים חייב להביא קרבן אחר מהמעות הללו, ואם נתערבו ב' בהמות ויש חילוק בשווים, צריך מספק להביא את הקרבן בשווי הגבוה.

ג' יש דברים שהביטול שלהם אינו תלוי ברוב ומיעוט, אלא הוא תלוי האם יש כאן טעם מהמיעוט (כגון בתערובת מאכל אסור במאכל מותר), או האם יש כאן 'שינוי מראה'.

ד' קרבנות שנתערבו (הבהמה כולה או אבר מאבריה או הדם שצריכים לזרוק ע"ז המזבח) דינם תלוי האם ניתן להקריב את הקרבן באופן של כשר להקריבה בשני סוגי הקרבנות, והאם כאשר זמן אכילת אחד הקרבנות קצר יותר מותר להקריבו באופן שייצטרך לאוכלו מספק כחומרת הקרבן השני (-הבאת קדשים לבית הפסול), והאם מותר להקריב או להזות על המזבח דבר שיש צד שהוא לא קרבן (ונחשיב את הדם כאילו הוא מים, ואת הבשר המוקטר כאילו הוא עצים) או לא, ובתערובות דם מלבד שצריך לברר באופן יש חילוק ביניי הזריקה (מקום הזריקה ומיקום הזריקה), צריך לברר האם כאשר שני דמים נבללו זה בזה, כאשר הוא זורק מהתערובת הוא זורק ודאי מדם שני הקרבנות (יש בילה), והאם יש שיעור להזאה והוא הזה כשיעור.

זבחים שנתערבו

להלן יבואר מה הדין בזבחים שנתערבו בבהמות החייבות מיתה, או פסולות להקרבה, או בחולין תמימים, או בקרבנות אחרים, ואח"כ יבואר למה אין בזה דין ביטול ברוב.

זבחים שנתערבו בחייבי מיתה- זבחים שנתערבו בחטאות שדינם למוות, או בשור הנסקל, אפי' אם האסורה היא אחת מרבוא, כולם ימותו, (ואף דכבר תנא שיין נסך ועבודת כוכבים אוסרים בכל שהם, קמ"ל הכא שלמרות שיש בזה הפסד לגבוא כולם אסורות, והתם קמ"ל שלא רק לקדשים זה נאסר משום דמאים, אלא גם להדיוט אין איסורי הנאה בטלים ברוב. ע"ב.).

מתי חייבי מיתות שנתערבו כולם ימותו, ומתי כולם פטורים, ועוד מדיני רוב- כתבו התוס' (ד"ה אפילו) דאיתא במתני' (סנהדרין ע"ט:): רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין, ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. ומפרש בגמרא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים שנגמר דינן קמיפליג, ופטרי רבנן משום דאין גומרים דינו של שור אלא בפניו. והקשה ריב"ם דאם הכא דרובא ההיתירא ואיכא פסידא קדשים אמרינן ימותו כולן, התם דרובא דאיסורא ופסידא הדיוט לא כ"ש. ורבניו יצחק גורס שם דמיירי בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים, והיינו בשוורים מעליא, והשיב לו ר"ת דמתניתין דקתני כולן פטורים משמע שהאחרים בני חיובא, ומשמע התם שלא נתערב בשוורים מעליא מה שאמר ריש לקיש ניכשבינתי ודיינין וכל דפריש מרובא פריש. ומטעם זה היה אומר רבינו תם שנראה להתיר דרוסת הזאב ברוב, דמעשים בכל יום שזאבים טורפים ונושאין שה מן העדר ורועה מוצילן ושיראי להו אע"ג דבעלי חיים חשיבי. ובנתערב ברוב שנגמר דינם דפטורים אפילו נייד, הא דלא אמרינן כל דפריש מרובא פריש, אין הכונה שהם מותרים בהנאה, אלא שלא הטריחו את ב"ד להורגם, דכמתית בעלים כך מיתת השור, ועוד דלא ליתי לאחלופי באדם, דאדם כולי עלמא לא פליגי דפטיר, אבל במתני' דהכא אמרינן כולם ימותו משום דחיישינן לתקלה מפני שהם מוקדשים, ועוד דאיכא איסור מועילה להודי במעילה במיתא. ועוד **אומר ר"ת דשור הנסקל אינו אסור בהנאה מחיים**, ורק במיתתו הוא נאסר. והא דאמר (ב"ק מ"ה.) דשור שנגמר דינו מכור אינו מכור אפילו לרידיא, היינו משום דאסור לענות דינו ומצוה לסוקלו, ועוד דאין לו מכר כיון שאין לו בעלים, והלוקח אינו יכול לזכות בו יותר משאר אדם, אבל אם לא נגמר דינו מכור מכור לשחיטה, אי נמי לרידיא דמצוי לאערוקיה לאגמא. והתוס' חולקים על דברי ר"ת וסוברים שגם אפשר למוכרו מחיים לאחר שנגמר דינו. וכן הם חולקים על ההיתר של ר"ת **בעדר שיש בו שה אחד ספק דרוסה**, דבזה יש לאסור דכיון שזמא יקח מן הקבוע, אפילו היכא דפריש מאליו, ורק בדבר שלא נאסר בתערובת, כגון י" תניתין ומכורח בשר שחוטט ואחת נבילה (פסחים ט:), התם שרינן אי פריש אחת, ולא גזרינן שזמא יקח מן הקבוע כיון שהאיסור ניכר וידוע היכן הוא, אבל בדבר שנאסר בתערובת ופרש אסור שזמא יקח מן הקבוע. אמנם הבהמה שנושא הזאב והרועה מציילה ונתערבה בעדו יש להתירה מדין ספק ספיקא, דאין דרוסה אלא ביד ושזמא טרפה בשינים, ושזמא אינו זו שנדרסה. והא דתנן ימותו ולא אמרינן ירעו עד שיסתאבו ויפדו ואחרי כן נימא כל דפריש מרובא פריש, דהשתא להדיט, כדמצינו בכמה קדשים דאמרינן בהו ירעו ולא חיישינן לתקלה. יש לומר דלא עבדינן תקנה ברעייה כיון דלאחר רעייה נמי לא מישתירי אלא מטעם כל דפריש.

מתי הולכים אחר הרוב בדיני נפשות - כתבו התוס' (שם) דהא דקאמר רבי שמעון (סנהדרין ע"ט:): הנסקלים שנתערבו בנשרפים ידונו בסקילה שהשריפה חמורה, ולא אזלינן בתר רובא להחמיר בדיני נפשות כדאיתא בגמרא (חולין י"א): דלא חיישינן שזמא במקום סיף נקב הוה. תירץ ר"ת דלא אזלינן בתר רובא להחמיר כיון שנהרג בלאו הכי במיתא אחרת, אי נמי לא אזלינן בתר רובא לחייב אותו שהוא ודאי בסקילה, ומהאי טעמא אמרינן (סנהדרין שם) דאדם רוצח שלא נגמר דינו שנתערב עם אחרים שנגמר דינם כולם פטורים, דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי, דודאי יש אחד שאינו בר מיתה כלל לפי שלא נגמר דינו, ולא דמי לאותו שהרג ודאי אלא דלא ידיעין אי טריפה הוה אי שלם הוה. ועוד י"ל דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל. וכי תימא ניכשבינהו ונימא כל דפריש, אי אתה רשאי למושכן להחמיר עליו, ועוד גזירה שזמא יקח מן הקבוע.

ע"א. זבחים שנתערבו בפסולים להקרבה- זבחים שנתערבו בשור שנעבדה בו עבירה, או בשור שהמית אדם

על פי עד אחד, או על פי הבעלים (שהוא פטור מסקילה משום דמודה בקנס פטור. רש"י. והתוס' (ד"ה על) כתבו דאפי' אמרי שנגמר דינם בבית דין פלוני אין נהרגים על פיחם, אף שהמודה בזה חיוב, דלא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו, דילפינן ממה שמיעטה התורה ב"מן הבהמה" רובע ונרבע על פי בעלים שאינם ראויים לגבוא, דמשמע שלהדיוט הם מותרים), **או ברובע או בנרבע** ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שאינו נסקל (דבשני עדים אסור אפילו להדיט, וצ"ע מנלן. תוד"ה ברובע), או **במוקצה** שהקצהו לצורך עבודת כוכבים ולא הקריבו, או **בנעבד** שעשאו עבודת כוכבים והשתחוה לו, או **באתנן** או במחיר כלב, או בכלאים או בטריפה (עיין לקמן ע"י: מניין לנו שיש כאן טריפה), או **ביוצא דופן**, כולם פסולות למזבח,

דאין לומר שימותו שהרי הם מותרים להדיט לולא שמעורב בהם זבח, וא"א להקריבם כיון שהם פסולים להקרבה, והם אסורים להדיוט מחמת

הזבח המעורב בהם, דכל האסורים לגבי מזבח אוסרים בכל שהן, **אע"פ שאינם אסורות בהנאה, וירעו עד שיסתאבו** וימכרו אבל תם א"א לחללו, ויביא בדמי הבהמה היקרה ביותר **קרבן מהמין שנתערב** דשמוה הזבח הוא היפה, ויאמר כל מקום שהוא הזבח י'ה מחולל על מעות הללו. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה ויביא) שמשמע מרש"י שהזבח מעורב בריבוא של רובע ונרבע, וא"ל לומר כן, אלא מיירי שהרובע נתערב ברוב זבחים, ובדמי היפה שבהן היינו דמי היפה של כל אחד ואחד, ומניח הגרוע שבהן שלא יחלל.

הקשו התוס' (ד"ה ובטריפה) שהגמ' לקמן ע"ד מעמידה נתערב בטריפה, בנתערב בולד טריפה ורבי אליעזר היא, או שנתערבה נקובת הקוץ בדרוסת הזאב, או בנפולה, וא"כ כיון שהטיפות לא ידועה מה יעזור שירעו, שהרי ספק טריפה אסורה באכילה, ואינם ראויים לעובדי כוכבים ולכלבים משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, ומחיים נמי א"א להנותן, דפסולי המוקדשים אסורים בגיהו ועבודה. מהיו למ"ד דאיערב בדרוסה יש לה בדיקה לאחר שחיטה אם האדמיה בשר כנגד בני מעיים או כנגד הסימנים, דאפי' ודאי דרוסה יש לה בדיקה, ולמ"ד דאיערב בנפולה נפולה יש לה בדיקה, אבל למ"ד בוולד טריפה קשה. ושזמא קסבר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כאיכא דאמרי בבכורות (ט"ו:), אי נמי כדאמרינן בפסחים דהא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הני מיילי היכא דלא חזו אלא לכלבים כגון קדשים שמתו או נטרפו, אבל הני דאסורים מחמת טריפות חולין שנתערבו בהן, אבל קדשים גופיהו אם היה מכניח דחזו לדידיה, שרי להאכילן לעובדי כוכבים ולכלבים.

ע"א: זבחים שנתערבו בחולין תמימים או אחד באחד או

זבח אחד בהרבה חולין, ימכרו כל החולין לאלו הצריכים להביא **קרבן מאותו המין**, ונמצא שכולם קדושים ממין אחד אלא שאין ידוע מה של מי שהרי הזבח הראשון שם בעליו עליו, ויקריב הכהן כל קרבן לשם בעליו. רש"י. ולתוס' (ד"ה לשם) אין לומר כך, דאיתא לעיל (ב:): דאתנו בית דין דין דלא לימא לשמן דילמא אתי למימר שלא לשמן, אלא לשם מי שהוא היינו סתמא, דסתמא נמי כלשמו דמי.

זבחים שנתערבו בזבחים, אם נתערבו באותו סוג זבח של אדם אחר, יקריב כל אחד לשם מי שזה שלו -שיאמר הרי הוא לשם בעליו ולא יזכיר עליו שם אדם. ומבואר להלן (ע"ד:): דאיירי בקרבן נשים, אבל קרבן אנשים לא, משום דבעינן סמיכה ע"י הבעלים, ואין ידוע מי הבעלים.

מתי אפשר להביא קרבן בלי סמיכה - כתבו התוס' (ע"ד: ד"ה והא) דלא מצי לשינויי דמיירי בעוק, שאין בו סמיכה, ד'זבחים' קתני, ועוד דעופות אינם בני רעייה ופדיה. ואין לומר שנתערבו מין במינו כגון בכור בבכור ומעשר ומעשר, דמשמע דמיירי בכל קדשים. ואין להעמיד ביוזש זכרבי יהודה (ערכין ב.) שיושר אלא טומן, דקתני דומיא דחטאת ואשם דאין באין לאחרי מיתה. ואף שעירל וטמא מדלתי קרבנותיהם ואינם סומכים, הכא כיון שיש לו תקנה ברעיה אין לעשות בלא סמיכה. והא דאיתא בפסחים (פ"ח:): חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהן פטורין מלעשות פסח שני, אע"פ שהיו יכולין להביא ממותר הפסח ולא יעשו סמיכה, משום דפסח לא בעי סמיכה ומותר הפסח בעי סמיכה, ולא אמרינן שכיון שאין להם תקנה יעשו בלא סמיכה, משום דכיון שהוא ספק דשזמא פסח הוא ומלעשות פסח, לא עשו לו תכמינה תקנה, כיון שע"י התקנה יעבור על מצות סמיכה. אמנם דווקא כשמביא קרבן אחר ואותו קרבן ודאי טעון סמיכה לא עשו חכמים תקנה שיביא ולא יסמוך, אבל אותו קרבן יביא מספק אף שלא יסמוך, כמבואר בכריתות (כ"ג.) ובנזיר (נ"ז.). וקרבנות שאין להם תקנה אחרת אלא להביאם בלא סמיכה, ואי לאו הכי ימותו, וביאום בלא סמיכה, ולכן מבואר בגמרא (קדושין נ"ה.) שבהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדד, זכרים עולות ונקבות זבחי שלמים. ומהאי טעמא יורש מקריב קרבן אביו אע"פ שאינו טומן. והיכא דצריך קרבן לתקוני גברא (כדלקמן ע"י:) שמיביא אשמו ולוגו, מביא ואינו טומן. והא דאמר במועד קטן (ט"ו:): דאבל אינו משלח קרבנותיו משום דכתיב שלמים כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, אבל אי לאו קרא היה משלח, איכא לאוקמא בעוק או בקרבן נשים, וכן הא דבעי התם מנודה מהו שישלח קרבנותיו. והא דקאמר ת"ש כל אותו שנשים שהיו ישראל במדבר מנודים היו ושלחו קרבנותיהם, היינו תמידין שבכל יום. והא דתנן במנחות (ק"י.) פירשתי בן בקר ואינו יודע מה פירשתי מביא פר ועגל, וקאמר בגמרא גבי ששה לנדבא דאחד מהם לפר ואחד לעגל, מיירי בקין למזבח שהיא נדבת ציבור ולא בעי סמיכה. והא דאיתא במנחות (ס"ב:) שהשולח קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף על ידו, ומדקתני מניף משמע דאיירי בשלמים, ובקרבן נשים ליכא לאוקמה התם, דזוחק להקמידי בקרבן ערל וטמא, צ"ל דאיירי ביוזש, והא דערל וטמא משלחים קרבנותיהם, ולא אמרינן שימתינו עד שימולו ויטהרו ויסמכו, מיירי באותם שאין להם תקנה, כגון ערל שמתו אחיו מחמת מילה דא"ל למולו בשום ענין, וטמא כגון צ"ל ומוזער דאין רפואתן תליה בעצמן, אי נמי בקרבן הקבוע להם מן זמן וערל ואינו חתונה שהיה עובר עליהם בבל תאחר. והא דלא אמרינן בערל וטמא ובכל אלו שאין יכולים לסמוך כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, צ"ל דילפינן כדאיתא במ"ק (ט"ז.) מ"וביום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקודש יקריב חטאת" בבואו יקריב - בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה, כגון טמא מת ומזוזער, משמע דדווקא שחיטה האדמיה אינו מקריב, אבל שאר קרבנות משלח. אך אין מזה כ"כ ראייה, דילמא שאר קרבנות קריבין אלו שאר שא"צ סמיכה. אך יש לזקקם מהא דרדשנין בת"כ "מזובן" ולא מנגעו, שצ"ע מינה דטמא משלח קרבנותיו, דבהבאת קרבן איירי. ועוד יש

לדקדק מדממעטינן בחגיגה (ד:) טמא מראיה מדכתיב "והבאתם שמה" כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיישינן לענין סמיכה בראוי לסמיכה. אמנם למ"ד (לעיל ל"ב.) דטמא בר סמיכה דאפשר דמעטיל ידיו וסומין, לא מצי למידק מהני קרא היכא דלא אפשר לסמוך כלל, ושזמא י"ל דלמאן דאית ליה ביאה במקצת לא שמה ביאה, סבר כל הסומך ראשו ורובו הוא מכניס.

ואם נתערבו בסוג זבח אחר שאין מתן דמם ואימוריהם שוה, ירעו עד שיסתאבו (וימכרו), ויביא מהמעות שתי קרבנות לפי היקרה שבהם, ויפסיד את ההפרש. ואם נתערבו בבכור ומעשר בהמה, שאין תפוסים דמיהם בקדושה, וא"א להקריבם כיון שהקרבתם שונה, ירעו עד שיסתאבו, ויחלל את הזבח על מעות לפי השווי היקר, והבהמות יאכלו בככור ומעשר בעלי מומין, שלא ישחטו באיטליז, ולא ימכרו באיטליז, ולא ישקלו בליטרא, ואף שע"ז ההקדש מפסיד מושווים, מ"מ משום פסידא ידידה לא מזוללינן בבכור ומעשר, נהי דאי לא הוה מערב דליכא זילותא אלא בדידה מזוללינן ביה משום דרווחא נמי ידידה הוא, אבל באחריני משום איהו לא מזוללינן. **בכל הקרבנות שיין תערובת, חוץ מחטאת ואשם שזה זכר וזה נקיבה, ואף דאיכא שעיר נשיא שגם הוא זכר, מ"מ הוא ניכר שיש לו שיער, ואילו לאשם יש צמר מפני שהוא איל, אבל בחטאת שנתערבה בעולה, כן שיין תערובת בחטאת של נשיא. ופסח ואשם אף שזה בן שנה וזה בן ב' שנים, מ"מ שיין תערובת באשם נזיר או מצורע שהם בני שנה, או ששיין טעות גם בבן שנה ובן שנתיים.** (ע"ה:).

למה בהמה אסורה לא בטלה ברוב, ודין דבר שבמנין לא בטל

בכדי לבאר את הדין הנ"ל שבזבחים שנתערבו אין ביטול ברוב, הגמרא מביאה את כללי ביטול ברוב, אלו דברים לא בטלים בגלל חשיבותם שהם 'דבר שבמנין' (האם צריך דבר שאינו נמכר אלא במנין, או שגם דבר שלפעמים נמכר שלא במנין אינו בטל), ומתי אומרים 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי'.

ע"ב מה נחשב בריה ואינו בטל- כתבו התוס' (ד"ה וליבטלו) שאין

לומר שזבחים שנתערבו לא בטלים ברוב משום 'בריה', דאע"ג דאבר מן החי חשיב בריה (חולין ק"ב:), איסור תערובת דהכא אינו משום אבר מן החי, אלא כדי שלא ישחוט ויאכל, ואחר שחיטה אין איסור אבר מן החי, ואיסור חטאת המתה ושור הנסקל אפי' שלם לא חשיב בריה, **דלא חשיב בריה אלא דבר שהתורה אסרה אותו בין גדול בין קטן** ואפילו אין בו זכית, כמו גיד הנשה ואבר מן החי, דכשאסרתם תורה הוי כאילו פריש בין גדול בין קטן, אבל איסור חטאת המתה ושור הנסקל וכן נבילה חלב ודם אינם אלא בכזית. והא דאיתא במכות (י"ז.) דקאמר ר"ש אף חטה כברייתה, ורבנן בריית נשמה חשיבא, חיטה לא חשיבא, דמשמע שהדבר תלוי בנשמה, ופרץ והאיכא גיד הנשה. רבנן לדבריו דרבי שמעון קאמרי ליה, דלרבנן הדבר תלוי אם התורה אסרה גם בפחות מכזית, אלא לר"ש שדממה חיטה לנמלה, לא דמי דנמלה בריית נשמה וחשיבא.

חבילי תלתן (תבלין חשוב, שאף טעם העץ שוה לפרי) **של כלאי הכרם שדינם בשריפה** דכתיב "פן תקדש" – תוקד אש, שנתערבו באחרות, לר"מ כולם ידלקו, דדבר שזכרו לימנות אינו בטל, ולחכמים יעלו באחד ומאתים, דתרומה עולה באחד ומאה, וערלה וכלאי הכרם שאיסורם כפול שהם אסורים גם בהנאה, כפל את הערלה, ורק ו' דברים שהם גדולים ודמיהם יקרים וחשובים במינם אינם בטלים, והם אגוזי פרך ורימוני באדן, וחביות סתומות, וחלפי תרדין, וקולחי כרוב, ודלעת יוונית, ור"ע מוסיף ככרות **של בעל הבית** (אבל של נחתום לא, שהם קטנות, אמנם חתיכת לחם הפנים אינה בטילה בשל חולין, כיון שהוא מתוקן ומנופה היטב. תוד"ה אף), **ודברים אלו אינם בטלים כשהם ערלה או כשהם כלאי הכרם.** וה"ה בתרומה אינם בטלים (אא"כ ס"ל שרק דבר שבמנין שהוא גם איסורי הנאה אינו בטל), אמנם הדין שידלקו ושעולים באחד ומאתים אינו נוהג בתרומה. תוד"ה הראוי.

שיטת רבי יוחנן שלר"מ רק דבר שאינו נמכר אלא במנין ואין מי שמוסיף אחד או מוכר בלא מנין אינו בטל לר"מ, ושיטת ר"ל שכל דבר שנמכר במנין - שיש בני אדם המקפידים במנינו ומוכרים אותו במנין, אפי' שיש בני אדם שמוכרים אותו גם שלא במנין ואינם מקפידים להוסיף אחד או למכור הכל יחד, אינו בטל.

לריש לקיש ניחא למה הבהמה האסורה לא בטילה ברוב, אבל לרבי יוחנן צ"ב למה הבהמה האסורה לא בטלה ברוב דהא כתיב "אחרי רבים להטות".

מה נחשב חתיכה הראויה להתכבד ואינו בטל, ואלו דברים אינם מתבטלים למ"ד את שזכרו להמנות שנינו- הקשו התוס' למה הבהמה לא נחשבת 'חתיכה הראויה להתכבד' שאינה בטילה, ועוד דבחולין (ק.) מבואר ששור הנסקל אינו בטל אף למ"ד את שזכרו להמנות שנינו. וביארו התוס' ששאלת הגמרא היא על חטאות המנות, דעוף נמי בכלל. עוד כתבו התוס' דאלו המנויים במתני' (ע"ז ע"ד.)

שאסורים ואסורים בכל שהוא, (והיינו יין נסך ועבודת כוכבים ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ושעיר המשתלה וחולין שנשחטו בעזרה), אסורים גם למ"ד את שדרכו להמנות, ולכאורה לפ"ז יין נסך היינו דווקא בחביות סתומות, והא דתני ליה גבי ששה דברים שהם 'את שזרכו להמנות', איך ששאר הדברים לא נמנו שם, שמא החמירו ביין נסך לאסור אפי' חביות פתוחות משום דחמירא עבודת כוכבים מושאר איסורין דמטמאה ותופסת דמיה, או דמיירי דווקא בסתומות וקמ"ל שאף שיין נסך נפקא לן מדברי קבלה ולא כתיבא איסורה באורייתא אינו בטל, ועוד קמ"ל שאף שיין נסך קל לר"א דס"ל יש פדיון לעבודת כוכבים אינו בטל, ולפ"ז כל הנהו דע"ז דחשיבי כששה דברים מיירי בדבר חשוב, יין נסך בחביות סתומות, עבודת כוכבים בטבעות וכוסות דחשיבי, עורות לבובין כשעשה ממנו כלי נאה, אי נמי עבודת כוכבים משום דחשיבא לעבודה, וכן עורות לבובין, או כדמפרש בירושלמי יין נסך ועבודת כוכבים ועורות לבובים על שם ל"א ידבק בידך מאומה מן החרם" ואיירי אפילו בחביות פתוחות, ושמא לא הביא פסוק זה בירושלמי אלא למימרא דמיניה ילפינן איסורי הנאה בהני תלת, וציפורי מצורע מיירי בציפור דרור גדולים וחשיבי, שער נזיר כשעשה צורת ציפור ככגד מעשה רוקם משער נזיר ויש עוד אחרים משער היתר (תמורה ל"ד), ופטר חמור ובשר בחלב ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה בחתיכות הראויות להתכבד, דעדיפי מאת שזרכו להמנות וחשיבי כאגוזי פרך, ואף על גב דאיסורי הנאה יניהו חשיבי ראוי להתכבד כיון דאי היתה בטילה היתה ראויה להתכבד, הלכך לא בטלה.

מה הדין בנתערבו באחרות ואחרות באחרות - כתבו התוס' (ד"ה נתערבו) שר"ת לא גורס בשום מקום נתערבו באחרות **ואחרות באחרות**, דשמואל אוסר ספק ספיקא בעבודת כוכבים, והגמרא (ע"ד.) לא מוצאת מי שסובר כמותו אלא רבי יהודה שאוסר ספק ספיקא אפילו בשאר איסורים. אמנם הברייתא בביצה (ג:) דאיתא התם דביצה שיש ספק אם נולדה בשבת אסורה, ואם נתערבה באלף כולם אסורות, קאי כשמואל, אי נמי נתערבה באלף לא מיירי בספק נולדה בשבת אלא בודאי נולדה בשבת, דאף רבי יהודה לא אוסר בספק ספיקא אלא בששה דברים שנמכרים רק במנין. דנקט רמוני באין, אך ר"ל דנקט רימוני בדן לרבי שמעון דפליג עליה ושרי בספק ספיקא אפילו ברימוני בדן, והתוס' מוכיחים כצד זה שרבי יהודה אוסר גם בשאר דברים. ויש מפרשים דאפילו גרסינן בכל הנך משניות ואחרות באחרות לא מצי לאתויי ראיא דספק ספיקא אסור, דלימלא הנהו שנתערבו לא האחרות באחרות, ואיצטרך לאשמועינן שלא נתיר מטעם 'תרי רובי', כפי שלגבי יוחסין (כתובות ט"ו.) הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדיה, ואפילו עיר קטנה, ואין הולכין אחר רוב עיר גרידתא ואפילו גדולה כאנטוכיאי, ואחרי רוב סיעה גרידתא.

מתי רבי אליעזר סובר יולין הנאה לים המלח - כתבו התוס' (ד"ה כולן ידלקו) שרבי אליעזר שאמר 'יולין הנאה לים המלח', היינו דווקא בעבודת כוכבים, לפי שתופסת דמיה, וכשמולין הנאה לים המלח נראה כאילו מולין האיסור, וכן גבי שביעית, אבל בערלה וכלאים ושער נזיר ופטר חמור וכל שאר איסורים דלא תפסי דמיהא אמרינן לרבי אליעזר ידלק אפילו בנתערב. עוד יש לפרש שדווקא כשמשושת האיסור אינו בעין, כתנור שהסיקו בעצי עבודת כוכבים ואפה בו את הפת, אמרינן יולין הנאה לים המלח כשנתערב.

מתי אומרים ימכרו כולם לעכו"ם חוץ מדמי איסור הנאה שבו - כתבו התוס' (שם) דהא דלא אמרי' בכל הני דמוסכת ערלה ימכרו כולן לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור הנאה שבו, כדקאמר רשב"ג (ע"ז ע"ד.) לגבי יין נסך, מפרש בירושלמי הטעם משום דחיישינן בכולוהו אם ימכרו לעובד כוכבים שמוא יחזור העובד כוכבים וימכור לישראל, אבל ביין נסך ליכא למיחש להכי.

ע"ג. הגמ' מיישבת שרבי יוחנן סובר שהתנא של המשנה

סובר כמו התנא דלהלן שסובר שהקציעות אינם בטלות, דס"ל שכל דבר שלפעמים נמכר במנין אינו בטל אפילו בדרבנן וכ"ש בדאורייתא. או שלרבי יוחנן בעלי חיים חשיב ולא בטלי לכו"ע.

ליטרא קציעות תרומה שדרסם על קציעות חולין על פי - (דווקא נקט, שנראית לעינים, ואין התחתונות בכלל הספק) עיגול או חבית או כוורת, ואינו יודע באיזה עיגול או חבית או כוורת דרסם, נחלקו בדין זה ר"מ ורבי יהודה בשיטת רבי אליעזר ורבי יהושע, לר"מ שיטת רבי אליעזר שרואים את העליונות כאילו הם פרודות, והתחתונות מצטרפות לבטל את התרומהו, (שאע"פ שאינם בכלל הספק, הקילו בתרומת פירות דרבנן. אמנם תאנה לבנה שנפלה לתוך לבנות ושחורות, לבנות אסורות ושחורות מותרות, ואין השחורות מעלות את הלבנות, דהתם אין השחורות ראויות להיות בכלל הספק, דלעולם השחורות ניכרות מתוך לבנות. תוד"ה והתחתונות.) ולרבי יהושע רק אם יש שם מאה פיות כלים נוספים העליונות מתבטלות באחד ומאה, מפני שרק הם בכלל הספק, ואלו שבשוליים מותרים בכל גוונא. ולרבי יהודה שיטת רבי אליעזר שרק אם יש שם מאה פיות כלים נוספים העליונות מתבטלות באחד ומאה, ואלו שבשוליים מותרים בכל גוונא, ולרבי יהושע אפי' בשלש מאות פיות כלים אינה

בטילה דכל שזרכו לימנות לא בטלי. ואם הליטרא תרומה נפלה לתוך העיגול ואינו יודע לאיזה מקום נפלה, לכו"ע בטילה דליתא לאיסורא בעיניה, כיון שדרס ונדבק באחרות מכל הצדדים.

אלו דברים אינם בטלים ברוב לשיטת ר"מ ורבי יהושע - איתא בגמרא שלריש לקיש ר"מ סובר ש"כל שזרכו להמנות' אינו בטל ברוב, אמנם ביבמות (פ"א.) משמע דהיינו דווקא בתרומה דאורייתא, ולא בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן. והקשו התוס' דאם תרומה בזמן הזה דרבנן, א"כ בטלה קדושת הארץ, וא"כ כלאי הכרם הם גם דרבנן, ולמה הם לא בטלים לר"מ. ותירצו דכלאי הכרם הוא חד דרבנן, דאם לא בטלה קדושת הארץ היה דאורייתא, אבל תרומה היא תרת"י דרבנן, דבטלה קדושת הארץ, ועוד תרומת תאנים מדרבנן, דלא מיחייב מדאורייתא אלא דגן תירוש ויצהר. א"ז כונת הברייתא 'שהיה ר"מ אומר כל שזרכו לימנות מוקדש, שכל שזרכו להמנות מוקדש בדאורייתא, וא"כ דין הוא שיקדש בדרבנא את שזרכו להמנות מגון כבולי תלתן של כלאי הכרם. א"נ כלאי הכרם כיון שיש בהן איסור הנאה חמורים כמו דאורייתא אע"פ שבטלה קדושת הארץ. והא דלריש לקיש רבי יהושע סובר שליטרא קציעות בטילה, אע"פ שמבואר במגילה (י.) דס"ל שקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, וא"כ קדושת הארץ לא בטלה, צ"ל הטעם משום דתרומת תאנים דרבנן, דמטעם זה הקילו בה לומר שהתחתונות מעלות את העליונות אע"פ שלא נתערבו בכל העיגול. והא דמשמע ביבמות (פ"א.) שר"ל אי תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה עיגול בעיגולין עולה, דקאמר ר"ל והלא אני שונה עיגול בעיגולין עולה אלא תרומה דרבנן, ואיזה הוכחה היא והלא ר' יהושע סבר מקריבין אף על פי שאין בית, דקדושת הבית לא בטלה, וכ"ש קדושת הארץ, ואפ"ה הוא סובר דעיגול עולה ובטל. י"ל שרבי יהושע סובר דלא מוקדש אלא ו' דברים, ור"מ דסבר כל שזרכו לא סבר כותיה בהא. א"נ י"ל בדוחק שהגמרא ביבמות מדברת בתרומת ביכורים דהוי דאורייתא בתאנים, אך זה דוחק. אלא יש לחלק דלענין קדושה התלוייה במחיצות, כגון קדושת הבית, קאמר ר' יהושע דלא בטלה, דכתיב "אשר לו חומה" אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן, משא"כ קדושת הארץ בטלה לרבי יהושע. תתח"ת ר"מ.

מתי גם לרבי יהודה מין במינו בטל - שיטת רבי יהודה שמין במינו לא בטל. והקשו התוס' א"כ למה כאן צריך רבי יהודה לאסור מדין דבר שבמנין. ואומר ר"ת דלא אמר רבי יהודה מין במינו אוסר בכל שהוא, אלא בדבר לח, דומיא דדס הפר ודס השעיר דילין מניה, דדבר המתערב הוא, והא דאמרינן (ביצה ר"ח:) דחטיין בחטין לא בטיל לה' יהודה, מיירי בקבוח דהוי דבר המתערב. וחזר בו ר"ת דודאי אין חילוק בין לח ליבש, והא דמצינו שלרבי יהודה תרומה עולה באחד ומאה, מיירי בנפלה לתוך חולין מתוקנין, דאי אפשר למבטל דהיינו חולין להיות כבטל דהיינו תרומה, דבהכאי גוונא מודה רבי יהודה דמין במינו בטל, אבל בנפלה לחולין שאינם מתוקנים דאפשר להם ליעשות תרומה, כזו מין במינו אינו בטל, ויש מחלוקת בגמרא אין אזלינן בתר בטל או בתר מבטל. והתוס' מיישבים את תירוצן ר"ת שמחלק בין לח ליבש מהקושיות שהקשו עליו.

ע"ג: הגמרא שואלת למה לא אומרים בבהמות שנתערבו כל דפריש מרובא פריש, והגמרא אומרת דהיכא שמוציא אחת מהבהמות לא שייך כל דפריש, כיון דהוי קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי דכתיב "וארב לו" פרט לוורק אבן לגו, ואמנם מעיקר הדין היה אפשר לגרום לבהמות שיוזזו ולומר כל דפריש מרובא פריש, (והיינו כשפרשו שלא בפנינו, אבל בפרשו בפנינו אסורים כאילו לקחם ממקום הקביעות. תוד"ה וניכבשניהו), אלא שיש לגזור שמא יקחו מהבהמות באופן ששייך קבוע -שמא יקח מהבהמות באופן שלא נייד. אבל אין לגזור שמא יקריבו ביחד רוב מהבהמות, כיון שכבר הותרו מדין כל דפריש. ואין לגזור שיקחו רוב מהבהמות יחד, כיון שזה לא שייך דא"א לצמצם כיון שצריך לדרוך ולהשיג כל אחת.

מתי אומרים מדאורייתא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי - כתבו התוס' (ד"ה אלא) שממה שגוזרים שמא יקח מן הקבוע, משמע שאם יקח מן הקבוע זה אסור מדאורייתא, אבל א"א לומר כן, אלא מדאורייתא יש ביטול ברוב בתערובת כיון שהאיסור לא ידוע, ואפילו ששה דברים שהם דבר שבמנים מדאורייתא בטלים ברוב, וכן תרומה בטלה באחד ומאה, ורק כשהאיסור ידוע אסור מדאורייתא מדין קבוע.

רבא אומר שאחרי שרבנן אמרו שלא להקריב מהתערובת, **אף בדיעבד אינו מרצה** דיאדיחי ליה מדרבנן. והגמ' אומרת שזה נכון למ"ד בעלי חיים נדחים, אבל למ"ד בעלי חיים אינם נדחים כשר בדיעבד, וכדמצינו שחטאת ועולה (של עופות שאין להם תקנה ברעייה משום שאין פדיון לעוף) שנתערבו, אפי' אחת בריבוא, ימותו כולם, ומ"מ אם הכהן הקריבם בלי להמלך, אם הקריב כולם למעלה או כולם למטה חצי מהם כשרות, ואם הקריב אחת למטה ואחת למטה שניהם פסולות, ד"ל שהקריב את החטאת למעלה ואת העולה למטה. ולחנן המצרי דאמר שבשערי הגעשה בפנים אפילו דם בכוס שכבר נשחט, אם מת שעיר המשתלח מביא חבירו מן השוק ומזווג לו ולא אמרינן שהדם נדחה במיתת חבירו ויצטרך להביא שנים חדשים ולעשות גורל, אף אחר שחיטה אין דיחוי, וכדבריו סובר ר"א.

מתי תולים שנאבד האיסור

ע"ד. טבעת של עבודה זרה -(שנתקשטה בה עבודת כוכבים)

שנתערבה במאה טבעות של היתר, **ונפלה אחת מהם לים הגדול**, לרב הותרו כולם, דתולים שנפלה הטבעת של האיסור, (דמדאורייתא ברובא בטל, ודווקא נפלה ממילא, אבל בהפילה בידיים אסור, ואפילו בשוגג אסור אטו מזיד, ודווקא כשנפלה לים הגדול שאיה בעין, אבל פירשה והיא בעין לא. תוד"ה ונפלה). הגמ' מוכיחה מדין זבחים שנתערבו שאם מת אחת לא תולים שמת האיסור. והגמ' מעמידה את רב כשיטת רבי אליעזר שסובר שתולים שמת האיסור, (ואף דטעמא דר"א משום דכתיב "מום בם לא ירצו" הא ע"י תערובת ירצו, אבל בעלמא לא, היינו דווקא כשנתערבו חד בחד, אבל חד בתרי בלאו קרא ברובא בטל. תוד"ה רב), ואמנם אף רבי אליעזר לא התיר אלא להקריב שתים יחד שודאי אחד מהם מותר, וממילא אף לרב אינו מותר להנות אלא משתי **טבעות יחד** -למכור את הטבעות שנים שנים.

ולהלן (ע"ד:.) הגמ' מביאה שריש לקיש מותיר חביות סתומות שנתערבה בהם חבית תרומה שזה אחד מששה דברים שאינם בטלים, אם נפלה אחת מהם לים המלח, מפני שתולים שהאיסור הוא זה שנפל. והגמ' אומרת שההידוש שם הוא שאפי' בתרומה שיש לה מתירין שיכול למכור הכל לכהנים מותר, ולא רק בעבודת כוכבים שאין לה מתירים. וההידוש בדברי רב הוא שאפי' בטבעת שאין נפילתה ניכרת מותר, ולא רק בחבית שנפילתה ניכרת ולא יבואו להתיר בלא נפילת אחת לים. ורבה סובר שלא התיר ריש לקיש אלא בחבית שנפילתה ניכרת, אבל בתאנה שהיא קטנה ואין חסונה ניכר לא, ולרב יוסף אף בתאנה התיר ריש לקיש, דכנפילתה כך עלייתה -כשם שנפילתה נחשבת בעינן לאסור את אלו, כך כשעלתה מתוכם זה נחשב בשביל להתיר.

עוד איתא התם שלרבי אלעזר אם נתערבה חבית של תרומה במאה חביות של חולין שהם סתומות ואינם בטלות, אם **נפתחה אחת מהם** בלא כוונה, שאז כבר יש לה ביטול, נוטל ממנה כדי ד'מוע' אחד ממאה ואחת, ומותר לשנות את כולה, והשאר אסורות עד שיתחוו, אבל לפתוח לכתחילה אסור.

ואמרו רבי אושעיא שאם נתערבה חבית תרומה במאה וחמישים של חולין, ונפתחו מאה חביות, החביות הפתוחות מותרות אם נטל מהם כדי ד'מוע, אבל הסגורות אסורות, ולא תולים שהאיסור נמצא עם הרוב שנפתחו.

האם אחד מהתערובת אוסר תערובת אחרת

טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות של התר, ופרשו ארבעים למקום אחד ושישים למקום אחר, שיטת רב שאם פרשה טבעת אחת בין מהשישים בין מהארבעים ונתערבה בטבעות אחרות אינה אוסרת, דאמרינן שהאיסור נמצא עם הרוב, וכן אם פרשו הארבעים למקום אחר ונתערבו בשאר טבעות אינם אוסרות, (אבל אם לא נתערבו באחרות אסורות לעולם, דאפילו רבי אליעזר שאמר שתולים את האיסור בדבר שאבד, היינו כגון שנפלה אחת לים הגדול, אבל אין לתלות את האיסור בשישים ולהתיר את הארבעים, דאין ביטול ברוב לעבודת כוכבים.) אבל אם פרשו השישים למקום אחר ונתערבו בשאר טבעות הם אוסרות. ושיטת שמואל שעבודת כוכבים אוסרת ספיקה וספק ספיקה עד סוף העולם.

והא דתנן **שאם נפלה כוס של עבודת כוכבים לאוצר מלא כוסות** כולם אסורות, ואם נפלה כוס מהתערובת לתוך

רבוא כוסות אחרות ומרובא לרבוא, הם מותרות (אפילו ברבוא הראשון, ולא איצטרך מרובא לרבוא אלא לומר שהמ"ד שאוסר אוסר גם בכהאי גוונא. אי נמי משום שברבוא הראשון אסור להנות מכולם יחד, משא"כ בשני שמותר כיון שזה ספק ספיקא, וכן מריבוא לג' ומג' לג' מותר, אבל אסור ליהנות מג' הראשונים בבת אחת, ומן השניים מותר, ודלא כרש"י. תוד"ה פירש), לשמואל צ"ל שברייתא זו כר"ש וכדלהלן שר"ש מתיר את התערובת השניה, אמנם ר"ש מתיר אפי' בעבודת כוכבים, ושמואל סובר כמותו רק בשאר איסורים אבל עובדה זרה אסורה אפילו בספק ספיקא. או דנימא דס"ל לשמואל כרבי אליעזר שאמר שתנור שהוסק בעצי אשירה, תנור חדש יותץ, ישן יוצן, ואם אפה בו את הפת אסורה בהנאה, ואם נתערבה באחרות ואחרות באחרות דהוי ספק ספיקא כולם אסורות, ולר"א יולין הנאה לים המלח, ומדועי פדיון מבואר שספק ספיקא בע"ז אסור. ובאופן אחר מפרש רש"י שר"ש דלהלן סובר כר"א, דאמר מריבוא לג' וכו', ותרצינא מאי שלשה דקדתי תרי והוא, ועל זה אומרת הגמרא אי

בעית אימא ג' דוקא, ודקאמרינ'ן טיסג'ן תברי סבר לה כר' אלעזר דאמור לא התי' ר"א אלא שנים שנים, הלכך בעינא דלחוד ד' דלישקלינהו שנים שנים. וראשון שיר אעתי. והתוס' (ד"ה ואי) מקשים כמה קשויות על הפירוש הראשון, (דרבנן גמי אסיר, ועוד דר"א אוסר גם בשאר אסורים, ועוד), ומסכימים עם הפירוש השני, ומבארים דר"ש סבר לה כר"א דאמור תולין את האיסור להקל ולומר שהאיסור הלך לו, וא"ר אלעזר לא התי' ר"א אלא שנים שנים, והכא שנפל איסור לריבוא אסורים, שזה ספק ראשון, ורימוני באדן לא בטלי, ומריבוא לג' הד"ל ספק ספיקא מותר, דאמור איסורא בריבוא איתיה, ואילו ארבעה מותרין, וארבעה בעינן כדי שימכרו שנים שנים, דאם נפל לב' ומכרו שנים ישאר השלישי באיסור, וליהנות מכולם בבת אחת פשיטא שאסור. וכתבו התוס' שנראה דאין הלכה כשמואל אפילו בספק ספיקא בעבודת כוכבים, דקיימא לן כרב באיסור, ואפילו ספק ראשון נראה דשירי בהולכת הנאה לים המלח, דק"ל כר"א, וה"ה אפילו לשאר איסורים שיש להם פדיון.

רימוני באדן שהם מששת הדברים שאינם בטלים אוסרים בכל שהוא, שיטת רבי יהודה שגם אם נפל מהתערובת הראשונה לרבוא ומרבוא לרבוא אסורים. ולר"ש אפי' נפל מהתערובת הראשונה לשלשה רימונים של התר (והיינו שניים חוץ מהאיסור), ומשלשה למקום אחר, מותרים אם ג' האמצעיים, דספק ספיקא בטיל. ועיין בקטע הקודם בדברי רש"י ותוס'.

ע"ד: איך שייך שטריפה תתערב באחרות, והרי אם לא ניכר שהיא טריפה מנולן שהיא טריפה-

לרבי ינאי איירי שנקובת הקוץ שאינה נקובה לחלל והיא כשירה, תתערבה בדרוסת הזאב שהיא טריפה מפני שהארס שורפה, (והתירוצים דלהלן סוברים שאפ"ש להכי'ר ביניהם, מפני שחור מקוץ הוא עגול, ושל זאב הוא משוון שהצפורן קורע ויורד).

ולריש לקיש איירי שנתערב בנפולה מן הגג ואינה יכולה לעמוד, שהיא ספק טריפה, ואם שחטה קודם ששהתה מעת לעת טריפה משום ריטוקי אברים, אפילו אם בדקה ולא מוצא בה שום סימן טריפות, ואם שהתה מעת לעת ושחטה צריכה בדיקה מכל סימני טריפות, וכיון דאיתחזק בה ספק טריפות אין מנסינן אותה לעורה לשוחטה משום "הקריבהו נא לפחתך", דס"ל שאפ" עמדה צריך המתנה מעת לעת, ואם הלכה צריכה בדיקה, (והמ"ד האחרים סוברים שאם עמדה א"צ להמתין מעת לעת, ואם הלכה א"צ לבודקה).

ולרבי ירמיה איירי בשנתערב ולד טריפה, וכשיטת רבי אליעזר שולד טריפה פסול למזבח. ואפילו למ"ד שברביעה 'היא וולדה נרבעו', לא אמרינן הי וולדה נטרפו, דעובר יש לו חיות בפני עצמו ואינו נטרף עם האם. תוד"ה דאיערב.

ע"ה. איזה מתנות יתן בקרבנות שנתערבו- קרבנות יחיד שנתערבו, או קרבנות ציבור שנתערבו כגון שעיר נשיא בשעיר הרגלים או עולה בעולה, או שנתערב של יחיד בשל ציבור, לת"ק נותן ד' מתנות מכל קרבן, ואם נתן מתנה אחת מכל אחד יצא, דכל הניתנים על מזבח החיצון שנתנם במתנה אחת כיפר, ואם נתן ארבע מכולם יצא (לרש"י הכוונה שנתן מכולם שתי מתנות שהם ארבע. והתוס' (ד"ה ואם) הקשו שלבית הלל גם במתנה אחת יצא, ולכן כתבו דקאי היכא שיש ד' כוסות, שנתערבו שתי חטאות של יחיד ונשים של ציבור, ועל זה קאמר שאם נתן ד' מכולם, והיינו מתנה אחת מכל אחת, יצא). אמנם כל זה שנתערבו הכוסות, אבל אם נבללו הדמים זה בזה נותן ד' מתנות לכולם יחד, דקסבר שי בילה, (ולא קשה כאן מי יסמוך כיון שאין ידוע מי הבעלים, שהרי נתערבו אחר סמיכה), ואם נתן מתנה אחת לכולם יצא. ושיטת רבי שרק אם יש במתנה שיעור לכל אחד מהקרבנות יצא. הגמ' שואלת שהרי רבי מביא את דברי רבי אליעזר שסובר לקמן פ. שצלוחית של מי חטאת המוקדשים שנפל לתוכה מים אחרים כל שהוא יזה שתי הזאות, דס"ל אין שיעור להזאה, (והיינו שא"צ להזות על הגברא כשיעור, אבל בכלי צריך שיעור. תוד"ה הגח'), דאם צריך שיעור אע"פ שיש בילה וודאי יש כאן הזאה גם מהמים הכשרים, ומצטרפים מה שבראשונה ומה שבשניה, מי אמר שיש כאן שיעור הזאה, (ואף אם מעורב בזה חצי דם פסול כשר), והגמ' מתרצת שרבי לא סובר כמותו, או שאף שלהזאה אין שיעור, למתן דמים יש שיעור שצריך שיראה הדם לשני רוחות קרן המזבח.

ע"ה: דין בכור ותמורת בכור- בכור לב"ש בזמן הזה אע"פ שנפל בו מום אינו נאכל לנדה, ואינו נפדה לצאת לחולין ולחול קדושה על המעות, ואינו נשקל בליטרא אם הכהן מוכר את בשרו. ותמורת בכור דינה כבכור, כדאיתא בברייתא שכבור ומעשר שנפל בהם מום עושים תמורתה, ותמורתן כיוצא בהן.

ואם הקדיש הכהן את הבכור לבדק הבית אחר שנפל בו מום, הגמרא מסתפקת אם עדיף רווח ההקדש וישקול בליטרא כדי לצמצם מכירתו וירבו דמיו, שהרי כיון שהתפיסו לבדק הבית הנאתו להקדש ולא לכהן, או שעדיף לא לגרום זילותא לבכור. ורבי יוסי בר אבין אר שזה דומה ללב שבא לפדות בכור שהוקדש לבדש הבית (להוציאו לחולין ולהתירו בגיזה ועבודה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה הפדו) דמייירי בבכור בעל מום מעיקרו, דאל"כ ודאי אינו יוצא לחולין ע"י פדיון, כשאר פסולי המוקדשין. אי נמי שאני בכור ומעשר שאין בדמיהם צורך גבוה, משא"כ בשאר פסולי המוקדשין. והגמרא דוחה דרחמנא אמר "לא תפדה",

אבל לשקול בליטרא אין כאן עבירה על דברי תורה. רש"י. ועיין בתוס' (ד"ה התפיס) שהוכיחו שהאיסור לשקול בליטרא הוא דאורייתא, דכתיב (גבי עיר הנדחת) "בהמתה" מי שנאכל תורות בהמתו, יצא בכור ומעשר שאינו נאכל בתורת בהמתו. ומוסקתה הגמרא שאסור לשוקלו בליטרא, דלא הקנה אלא מוה שיש לו, וכיון שאצלו לא הותר לשקול בליטרא, אינו יכול להקנות לבדק הבית עודף דמי עצמום מושקל הליטרא, ואין לפדותו כדי להתירו בגיזה ובקעודה ויהיה רווח להקדש, דרחמנא אמר "לא תפדה".

דין אשם שנתערב בשלמים, והבאת קדשים לבית הפסול

אשם שנתערב בשלמים לר"ש שניהם ישחטו בצפון, ויאכלו לפי החמור שבהם והיינו אשם שנאכל בעזרה לזכרי כהונה ליום ולילה, אבל לחכמים אין מביאים קדשים לבית הפסול שמא יבוא לידי נותר, אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו. אמנם אם נתערבו חתיכות בחתיכות, קדשי קדשים בקדשים קלים, או הנאכלות ליום ולילה בחתיכות הנאכלות לשני ימים ולילה, אף לחכמים יאכלו כחמור שבהם, כיון דליכא תקנתא אחרית.

האם ר"ש מתיר לכתחילה להביא קדשים לבית הפסול-
איתא בברייתא שאין לוקחים תרומה בדמי שביעית, מפני שממעט באכילת התרומה ומביאה לידי איסור אכילה, דצריך לבער שביעית מן העולם קודם שתכלה להיות שבשדה. ותרומה זו היא מתבואת שאר שני שבוע וזמן אכילתה לעולם, דאילו שביעית אינה בת תרומות ומעשרות. (וכתבו התוס' (ד"ה שביעית) שאף שבזמן הביעור מחלקם שלש סעודות לעניים, ולרבי יוסי מותר גם לעשרים לאכול, מ"מ ממעט באכילתה לאחר שחילק שלש סעודות ואינו מוצא למי לחלק. והקשו התוס' דתרומה קודם לפסח יהא אסור לחמצה משום דקא ממעט באכילתה. ותירצו דהכי עדיפא ליה ושירי משום דכתיב "למשחה", ולא דמי למנבשל ירק בשמן תרומה (לקמן ע"ו). שהירק משתבע ע"י השמן ולא השמן ע"י הירק, ועוד דהעיסה מתחמצנת מאליה, ואפילו מערב בה שאור, מ"מ בלאו הכי היתה מתחמצנת קצת.

רבא רצה לומר שזה נכון גם לר"ש, דלא התי' ר"ש אלא כשכבר נתערבו, אבל לערב לכתחילה לא. אמנם אביי מוכיח שר"ש מתיר אפי' לכתחילה, ממה שמצינו שר"ש מתיר לקנות תרומה בכסף מעשר מפני שממעט באכילתה, (ות"ק אוסר מפני שממעט במקום אכילתה דמעכשיו אין לאוכלה אלא בירושלים. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שרש"י מבאר דתרומה מותרת לאונן ולא בעי חומה, ועכשיו שזה מעשר זה נאסר לאונן ובעי חומה, ובמשנה משמע שעיקר המקריא היא משום המעשר, זה דנקריא שרי לזרים והשתא אסור. ומבואר שם שר"ש אמר לחכמים שאם הקילו לקנות שלמים מכסף מעשר אע"פ שהוא מביאם לידי פיגול ונותר, לא נקל בתרומה שהיא קלה. אמרו לו שלמים מותרים לזרים כמעשר אבל תרומה אסורה לזרים).

ע"ו. וממה שמצינו שר"ש מתיר לערב תבלינים של חולין ושל תרומה בקדשים, אף שממעט באכילת התרומה, אין ראה שר"ש מתיר לכתחילה, דו"ל דשאני תבלין שחיוב התרומה שלו הוא מדרבנן. (עוד מצינו שם בברייתא שמוותר לאכול קדשים צלויים שלוקים ומבושלים, דאמר קרא "לך נתתם למשחה" – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים).

רב יוסף שאל למה לא מביאים ראה ממה שר"ש **מתיר לבשל ירק של שביעית בשמן של תרומה**, (ות"ק אוסר כדי שלא יביאו קדשים לבית הפסול), ואין לומר דאיירי בתרומת ירק דרבנן, דא"כ ליתני שנתערב ירק של תרומה בשמן של שביעית אבל שמן חייב בתרומה מדאורייתא. ואין לומר דאיירי שכבר נתערב שמן בירק, דא"כ מאי טעמייהו דרבנן שאוסרים, שאף שבאשם שנתערב בשלמים חכמים אוסרים להקריב אף שכבר נתערב, שאני התם שיש תקנה ברעיה, אבל כאן אין תקנה. ורבינא מקשה שגם כאן יש תקנה שיסחוט את השמן, ורב יוסף עונה שע"י הסחיטה יש הפסד לפירות שביעית ורחמנא אמר "לאכלה" ולא להפסד, ואם לא יסחט היטב הרי עדיין נשאר שמן.

אביי מקשה על רבא ממה שמצינו **שמצורע ספק מוסגר ספק מוחלט מביא למחרת** (-ביום השמיני. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה למחרת) שרש"י במנחות (ק"ה). מבאר שהכונה ליום השישים ואחד, ואין זה סתירה, דמייירי בספר נזיר טמא שהוא גם ספק מצורע טמא, ועיין בתוס' שמאריכים לבאר דין זה) **אשם ולוג** ואומר שאם הוא מוחלט הרי זה אשמו ולוגו, ואם אינו מוחלט זה שלמי נדבה, (ואף שאשם מצורע שני כהנים מקבלים את דמו אחד ביד ואחד בכלי, ובשלמים צריך לקבל בכלי אחד את כל דמו. תקוני גברא שאני. תוד"ה אשם). (ולא יביאו לאשם תלוי לכפר על ספק עבירה שבידו, וכר"א דאמר (כריתות כ"ה) מתנבד אדם אשם תלוי בכל יום, שאין לך אדם שאינו עומד בספק חטא, ועי"ז אינו מביא קדשים לבית הפסול כיון שזמן כל האשמות שוה, דאשם מצורע בא מן הכבשים בני שנה, ואשם תלוי בא מן האילים בני ב' שנים), ואותו אשם טעון שחיטה בצפון ומתן בהונות כחומר אשם, וסמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק כחומר שלמים, ונאכל ליום ולילה. ומבואר שמותר לכתחילה להביא קדשים דאורייתא לבית

הפסול שהרי שלמים נאכלים לשני ימים ולילה. והגמ' דוחה דשאני הכא שמוותר, כדי לתקן את הגברא. ומטעם זה ג"כ אף שבעלמא לר"ש אין מתנדבים שמן, כאן מותר. ובתודה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אין יכול להתנות, דבעינן לחם, ובלחם א"א לעשות תקנה. תוד"ה ונאכל.

ע"ו: מה יעשה בלוג שמן- מביא לוג שמן ו(כיון ששמו אינו מצורע והוי חולין בעזרה, כיון דעביד בו עבודה שמוה שבע כנגד פתח אהל מועד ונותן על הבהונות ועל ראש המצורע. תוד"ה לוג) **אומר שאם לא נתחייב קרבן מצורע יהא לנדבה**, דאיתא לקמן צ"א שמתנדבים שמן בפני עצמו, ויקמוצן מהשמן שמוא הוא נדבה וצריך לקומצו ולהקטיר את הקומץ. והשיירים נאכלים, ויזה שבע פעמים (שמוא הוא מצורע), וימלא את השמן שחסר, שאף שלוג חסר פסול, לוג שמן שהתחסר לפני היציקה ימלאנו, ויקטיר את הקומץ שמוא הוא נדבה לפני ההזאות, לשם עצים, וכדאמר ר"א שאין האיסור אלא כשמקטיר לריח ניחוח, שאם יקטיר לשם הקטרה שייירו אסורים (דכל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו). וכתב רש"י שאומר שאם הוא מצורע דאין הקטרת הקומץ הקטרה דהא לאו נדבה הוא! א"כ ההזאה היא כדין, דזה אין שיריים, ואם אינו מצורע והקטרת הקומץ היא הקטרה ויש ממנו לאישים ואלו שיריים הם והם באיסור בל תקטירו, הרי הזאות האלו כאילו הם מים, שהרי רשאי להעלות שירי מנחה על המזבח. רש"י. ולתוס' (ד"ה ואי) הנדון בגמרא הוא על ההקטרה, דהמקטיר מלוג שמן של מצורע חייב.

ולא יקטיר אחרי ההזאה, שהרי אין מקטירים קומץ היכא שהשיירים חסרו בין הקמיצה להקטרה דכתיב "מן המנחה" פרט לשחסרה. וכתבו התוס' (ד"ה אימת) שאף שלרבי יוחנן מקטירים קומץ על שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, ואפילו לריש לקיש דאמר אין מקטירין, מודה שלר"א מקטירים, ור"א משני הכא לבסוף דמסיק לשם עצים. יש לומר דאע"ג דמקטירין, מ"מ לענין אכילה אין תקנה, כיון שהשיירים נאסרים באכילה, דכתיב "והנותרת" ולא הנותרת מן הנותרת.

וכיון שצריך לאכול את השייריים, ואת השמן שהוסיף אחרי ההזאה והקמיצה יפדה בתוך העזרה, שהרי א"א לאוכלו כיון שלא קמץ עליו, ולהוציאו א"א שהרי הוא נפסל ביוצא, ואין בזה איסור הכנסת חולין לעזרה, כיון שלא הכניסו כשהוא חולין אלא נעשה חולין ע"י הפדיון. וכתבו התוס' (שם) שלא יקדישו קדושת דמים על תנאי אם אינו מצורע, ויפדה כשירצה לאכול השייריים, דעדיף לעשות בקדושת הגוף. אך קשה אין נותן שבע ועל הבהונות מאותו מעט שקדוש קדושת דמים דשמוא אינו מצורע וזורך לאיבוד שמן הקדש.

דין תערובת באברי קרבנות

ע"ז. איברי חטאת שנתערבו באברי עולה, לרבי אליעזר

יתן הכל למעלה על המזבח, ורואים את בשר החטאת שהוא בבל תקטירו כאילו הוא עצים -שלא יכוון להקטרה, שהרי אסור להקטירו, דכתיב "לא תקטירו (שמוה דורשים שכל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו) ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", לריח ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים, ומהא דכתיב ברישא דקרא "קרבן ראשית תקריבו **אותם** לד' " דקאי אשאור ודבש, להביא שתי הלחם מן השאור שהיא ראשית לכל המנחות, וביכורים מן הדבש, "ואל המזבח לא יעלו" אבל אתה מעלה לשם עצים, לומד רבי אליעזר שדווקא זה אסור להעלותו גם לכבש, אבל דבר אחר רק למזבח אסור להעלותו אבל לכבש מותר. **ולחכמים** תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, דכתיב "אותם" ללמד שדברים אחרים אף לשם עצים אסור להעלות, וכן רבנן לומדים מ"אותם" מה שלמד רבי אליעזר, דהך סוגיא כרבי אלעזר (מנחות נ"ז): דס"ל שהמעלה מוכלם ע"ג הכבש פטור, אבל לרבי יוחנן חייב. תוד"ה ורבנן.

רבי יהודה (חולק על העמדת המחלוקת של תנא דמתני' ו)סובר שלכו"ע באברי חטאת שנתערבו בעולה יקרבו, ואם נתערבו באברים של רובע ונרבע לכו"ע לא יקרבו, כיון דלא חזו, והמחלוקת היא היכא שנתערבו **אברי עולה תמימה באברי עולה בעלת מום**, שלרבי אליעזר יקרבו וכאילו הם עצים, דאף שגם בעלת מום לא חזי, (וליצא למימר דאיירי בדוקין שבעין וכו"ע דס"ל שאם עלו לא ירדו, (דבעופות פסול רק מחוסר אבר. ולא חשיב מום גביב שפתים, דשמוא בעוף לא שייך גיב שפתים. תוד"ה הכא), שהרי גם לר"ע אין להעלותם לכתחילה, ואם כבר עלו מותר להעלותם גם אם לא (נתערבו), מ"מ לומדים מדכתיב "מום במ לא ירצו" שדווקא בעינייהו לא ירצו, אבל בתערובת ירצו, ומה שאמר רבי אליעזר רואה אני אף שיש דרשה, היינו לדבריהם דרבנן שלא דורשים מ"מ נקריבם כעצים כמו בשר חטאת שנתערב בעולה, ורבנן סוברים שבעלי מומין מאיסי משא"כ עולה וחטאת. ומ"מום במ לא ירצו" לומדים חכמים שאם עבר המום ירצו, (ואע"ג דרשין בבכורות בכלל ופרט שמום עובר מרצה, מום עובר דמוקדשין איצטריך. תוד"ה הא). (ורבי אליעזר לומד דין זה מדכתיב בהם ולא במ, ולרבנן אין כזו דרשה). וכתבו התוס' (שם) דמשמע דמדמו רבנן דהנהו דקריבו ועלו למערכה יקרבו, אלא דלכתחילה אסורים מדרבנן.

ע"ז: אברים של תמימין שנתערבו באברים של בעלי

מומין, לרבי אליעזר כל אבר שקרב אחד ממנו מותר להקריב את השאר, מפני שתולים בו את האיסור, וסובר רבי אלעזר שלא התיר רבי אליעזר אלא להקריב שתיים שתיים, אבל אחד אחד לא. ולחכמים אפי' קרבו כולם חוץ מזוג אחד, יצא לבית השריפה מפני שלא תולים את האיסור במה שכבר קרב.

דין דם קרבן שנתערב

דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם כשר, ואמר רבי יוחנן דהיינו שהמים נפלו לתוך הדם, אבל אם נפל הדם לתוך המים ראשון ראשון בטל. ולענין כיסוי גם בנפל הדם לתוך המים חייב בכיסוי, לפי שאין דיחוי במצוות, שאע"פ שהטיפה הראשונה שנפלה למים ולא היה מראה ניכר נדחתה, כשנפלה הטיפה השניה היא חוזרת וניתערה להצטרף עימה, וכאשר נפל דם עד שהפכו מים למראה דם חוזר וגראה לכיסוי, ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה, דלא שייך דחוי אלא בדבר קדושה.

דם שנתערב ביין שהוא אדום ואין המראה ניכר בו, רואים אותו כאילו הוא מים ואומדים שאם דם שנתערב היה ניכר במים הוא כשר לזריקה.

דם שנתערב בדם בהמה או חיה של חולין, לת"ק רואים אותו של חולין כאילו הוא מים ואומדים אם דם שנתערב היה ניכר במים כשר אע"פ שהרוב חולין. והקשו התוס' (ד"ה בדם) נהי דאמר רואין כאילו הוא מים ולא מבטל דם אחר, מ"מ אין זה מים גמורים, ולא בטל ממנו שם חולין, ואין מותר להעלותם ע"ג המזבח. ותירצו דכיון שדם כשר מעורב בו ואין עיקר זריקתם לשם הפסול אלא לשם הכשר, שרי. ועוד דלמ"ד חולין שנשטחו בעזרה לאו דאורייתא אפילו העלאה נמי שרי. ולרבי יהודה אין דם מבטל דם דמין במינו לא בטיל, ואפילו טיפה לתוך כלי גדול כשר לזריקה.

הקשו התוס' (ד"ה רואין) דאיתא במנחות (כ"ב). "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" הדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, סברי רבנן מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה, והיכי דריש הכי, הא י"ל דהא דלא בטיל היינו משום דאפי' היו מים היה בו מראית דם. ותירצו התוס' דפעמים שהוא כל כך רבה דאי הוי דם הפר מים משתנה מראית דם השעיר עד שעששה דינה ופסלו, דבעינן מראית דם גמור ולא חזותא בעלמא. ועוד י"ל דאי לאו משום דאין עולין מבטלין זו את זה לרבנן, או מין במינו לר' יהודה, כשמערה טיפה ראשונה הוי ליה בטל ונדחה. ואין להקשות דנימא שאם עירה דם הפר לדם השעיר ראשון ראשון בטל, ואפי' מאן דלית ליה ראשון ראשון בטל (ע"ז ע"ג). הכא מודה משום דהו' דלא נראה ונדחה, ד"ל דלא אמר ראשון ראשון בטל כשמערה בשפע הרבה יחד, ועוד מי לא עסקינן שמערה דם הפר בשבכלי זה ודם השעיר בשבכלי זה משיניהם יחד תוך כלי שלישי.

ע"ח. נתערב בדם פסולים כגון רובע ותרבע או נשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו **או בדם התמצית**, לת"ק ישפך לאמה, ומ"מ אם לא נמלך ונתן כשר דאפילו לכתחילה היה כשר אי לאו משום גזירה, ור"א מכשיר.

וצ"ב במה נחלקו, וכתבו התוס' (ע"ט: ד"ה במאי) שלא מסתבר שנחלקו אם אומרים 'רואה אני את דם הפסולים ודם התמצית כאילו הם מים', או לא, כמו שנחלקו בסיפא גבי יתנינם למעלה שנתערבו בניתנים למטה, מדלא פירש רבי אליעזר דמכשר משום דרואה אני כדמפרש בסיפא, אלא ודאי הני רבנן דהכא אית להו רואה אני, והם חולקים מטעם אחר. ועוד נראה דבחולין ובפסולים ובתמצית לבו"ע שיש לשם מים, ולא אסרי אלא במידי דהקרבא, כגון ניתנין למעלה בניתנין למטה, ומתן אחת במתן ארבע, דכיון דשניה דמים כשירים אין לנו להתיר לשנות בדם כשר לזרוקו על המזבח אפילו לשם מים כדי להכשיר את העליונים, אבל בחולין ופסולין לא חייש אי שרי לזרוק לשם מים עם הכשר, כיון דיש בילה).

לרב זביד (ע"ט:) נחלקו אם גוזרים גזירה במקדש להרחיק את הדם מן העבירה, ולכן לת"ק ישפך לאמה, גזירה שמא יבואו להכשיר גם כשם בדם הפסול או את דם הפסולים ודם התמצית כדי לבטל את הכשר, (אמנם בנתערב בדם חיה או בהמה לא גזרו, דחולין בעזרה לא שכיח, אבל דמים פסולים שכיח), או שלא גוזרים במקדש מפני שחוששים להפסד קדשים. ורש"י. והתוס' (ד"ה הכי) מבארים שהגזירה היא שמא יבואו להכשיר את דם הפסולים לזריקה בפני עצמם.

ולרב פפא לכו"ע גוזרים, ונחלקו אם מצוי שדם התמצית ירבה על דם הנפש, ולדבריו ר"א מכשיר רק בזה, ולא בתערובת של דם פסולים. וכתבו התוס' (ד"ה רב פפא) שרית' מצא גירסא בספר ישן 'כולי עלמא אין גוזרין', ומפרש שאין גוזרין דילמא אתי למיזריקה בעיניה, דבהא לא אתי למיטעי, והא דאסרינן בפסולין גזרינן מיעוט אטו רוב, ומודה בהא ר"א משום דשכיח. וגירסת הספרים עיקר.

דיני ביטול ברוב ובנותן טעם

פיגול נותר וטמא שבללם יחד כזית כל אחד **ואכלם**, לריש לקיש פטור ממלקות אע"פ שהתרו בו, מפני שודאי מין אחד הוא יותר מהשני' כאשר הוא מכניס לתוך פיו ולועט שהם מעורבים זה בזה, והשני בטל ברוב, דס"ל שאיסורים מבטלים זה את זה, כמו שהיתר מבטל איסור, וכיון שהחלקים שמתבטלים נקרא שמם כמו הדבר שנתבטלו אליו, ואי' שכולם יתבטלו זה לזה באותו שיעור וישאר מכל אחד כזית, בהכרח יש כאן מין שאין בו כזית, ואין אנו יודעים מאיזה מין יש כזית ומאיזה מין אין כזית, וממילא הוי התראת ספק דבכל התראה יש ספק אם יש מאותו מין כזית, וס"ל שהתראת ספק לא שמה התראה, ולכן

אע"פ שממין אחד ודאי יש כזית פטור, ועוד ס"ל שנותן טעם אינו אסור מן התורה, דאם איסור שנתן טעם בהיתר אסור מן התורה, א"כ אף אם יש כאן רוב מאיסור אחד, חייב מנשום שיש כאן טעם מאיסור אחר, וקס"ד השתא שדין זה נאמר אפילו כששני האיסורים שהתערבו הם שני מינים שונים, כגון בשר ושיירי מנחה. ורש"י.

והקשו התוס' (ד"ה הפיגול) דאם התרה על שלשתם פשיטא דלוקה אפילו למ"ד התראת ספק לאו שמה התראה, דודאי עבר על אחד מהם, ואם לא התרו אלא על אחד האיסורים פשיטא דפטור אפילו למ"ד התראת ספק שמה התראה, דשמא אותו שהתרה עליו נתבטל, דרק אם אח"כ אנו יודעים בודאי שעבר לוקה. עוד הקשו התוס' שכיון שהמיעוט הבטל אינו מצטרף לשיעור הרוב, שהרי אפילו היתר אינו מצטרף לאיסור, א"כ אפילו את"ל דהתראת ספק שמה התראה הכא פטור, דא"א שלא יתערב מכל אחד ואחד משהו בחבירו ובצר ליה שיעורא. ועוד דכיון שיש כאן ג' איסורים, אי"כ כל שנים מבטלים את השלישי, ויפטר מוכלם. ולכן ביארו התוס' דמייירי כגון דאיכא ב' זיתי פיגול וזית נותר יחד בחתיכה אחת, ועוד יש ב' זיתי נותר וזית פיגול בחתיכה אחרת יחד, ואכל אחת מן ההתיכות והתרו בו אל תאכל פיגול שמא זו היא חתיכה שיש בה רוב נותר, ואח"כ (אפילו בתוך כדי אכילת פרס) אכל חתיכה שניה והתרו בו אל תאכל פיגול כבראשונה שמא זו היא אותה שיש בה רוב נותר, ובזה הדין תלוי אלא התראת ספק שמה התראה או לא. ובאופן אחר כתבו התוס' דמייירי שעירב שנים מהאיסורים יחד ולא שלש, ואכלם, שכיון שאין אנו יודעים איזה איסור יש לפנינו, הוי התראת ספק.

והא דאיתא בחלה **שהעושה עיסה מחיטים ומאורז, אם יש בה טעם דגן** אע"פ שרובה אורז חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אע"פ שרק במצה מחמשת מיני דגן יוצאים יד"ח מצה (דכתיב "לא תאכל עלי חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות" – דווקא מין הבא לידי חימוץ כשר למצה, יצאו אלו שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון). **שאני התם שזה מין בשאינו מינו, שיש בזה נותן טעם, אבל ריש לקיש מדבר דווקא במין במינו** שלא מרגישים את הטעם של האיסור, ולכן הוא **בטל ברוב**, וא"א ללמוד מדברי ר"ל שנותן טעם ברוב לאו דאורייתא, וס"ל שאין רואים אותו כאילו הוא מינו לומר שמין במינו אינו בטל אלא בשיעור שאם היה מין במינו לא היה טעם. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) דהא דאיתא בפסחים (קט"ו) לא לכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי דילמא אתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא. שאני התם שחוק המרירות הוא דמבטל טעם מצה, אבל אורז לא מבטל טעם דגן, ועוד דהתם מיירי דווקא כשאוכל כזית מצה, דכי מבטל לי מרור ליכא טעם כזית מצה, אבל אם אכל הרבה שרי.

ע"ח: הגמ' שואלת שנשער מין במינו כמין בשאינו מינו, דכיון שכאשר הטעם ניכר אינו בטל, גם כאשר אין הטעם ניכר אין לזלזל באיסור ולבטלו ברוב, אלא נימא רואים – שאם זה היה אינו מינו הוא נותן טעם, אינו בטל. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה ונשער) ששאלת הגמרא (גם לפי רש"י) היא מדאורייתא.

הגמרא מביאה ראיה שמשערים מין במינו כמו מין בשאינו מינו, מדאיתא במתני' שאם נתערב דם קרבן ביין רואים אותו כאילו הוא מים, ולכאורה הכונה שרואים את היין כאילו הוא מים ואם היה מראה דם ניכר בהם כשר, אע"פ שכלפי היין הדם נחשב מין במינו לענין חזותא ואינו ניכר, דאל"כ ליתני בטל, ומבואר שמין במינו משערים כאילו לא היה מינו.

ועוד מצינו שאם **הטבילו כלי טמא עם יין לבן או עם חלב** שאין מראיהם ניכר בתוך המים, לרבי יהודה רואים אותם כאילו הם יין אדום שכל זמן שהאדמיות ניכרת אינו בטל במים ולא עלתה טבילה לכלי זה, ואם נכנסו לתוכו מים בשיעור שהיו מזדהים את מראה היין כשר, ואם לאו פסול, ומבואר שמשערים כאילו אינו מינו.

כתבו התוס' (ד"ה ה"ג) שאף שמבואר (שבת ק"כ:) שדיו והחלב לחין אין חוצצין, הכא כיון שיש בדלי חלב עד רובו אין המים מחלחלים. עוד כתבו התוס' דמייירי הכא ביין שהוא כבר מזוג, או ביין חלש שאינו יכול לקבל רוב מים, דאי לאו הכי אף שנתערב בו רוב מים עדיין שמו יין ולא מועיל לו השקה. וכן הדין (ביבמות פ"ב:) של נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו, ופירש רש"י דמייירי במי פירות, מדובר ביין חלש, או בשאר מי פירות חוץ מיין, דאם מדובר ביין חזק כיון שהוא יין גמור לענין ברכת הגפן ולכל דבר, נמצא שהוא טובל ביין.

הגמרא מתרצת שזו מחלוקת תנאים, דמבואר בברייתא שזו שיטת רבי יהודה, אבל לת"ק הולכים אחר הרוב וכוותיהו קיימינן.

הגמ' שואלת סתירה בדברי רבי יהודה מזה דתנן **שאם הטביל כלי מלא מי חטאת**, צריך שירבו מי המקוה על מי החטאת, שכיון שהם אב הטומאה והם חשובים בגלל קדושתם אינם בטלים אלא ברוב, (אי נמי חומרא בעלמא, משום שאין זריעה להקדש וכי"ש למי חטאת, דבגדי אוכלי תרומה מדרס לחטאת. תוד"ה הא), ומבואר שלא משערים כאילו אינו מינו לומר רואים כאילו הוא יין אדום להחמיר. (עוד איתא התם שאם הדלי מלא רוק, כאילו לא טבל מפני שרוק הוא עב וחוצץ בפני המים ואינו בטל במים, (ואפילו באינו מלא הרוק חוצץ. תוד"ה דלי), ואם הדלי מלא מי רגלים, רואים אותם כאילו הם מים, דמי רגלים מים הם אע"פ שמראיהם חלוק קצת ממראה מים, וא"צ לבטלם ברוב אלא כיון שעברו מי המקוה על שפת הכלי ונשקו למי רגלים הוי חיבור והכלי טהור).

ע"ט. אביי מתרץ שמה שאמר רבי יהודה שרואים את היין הלבן כאילו הוא אדום זה מדברי רבו רבן גמליאל שמחמיר בביטול

כמו שמצינו שהוא מחמיר במין במינו שאינו בטל כלל, דס"ל שאין דם מבטל דם אצל זריקה ואצל כיסוי, ואין רוק הטהור מבטל רוק הוב, ואין מי רגלים טהורים מבטלים מי רגלים של זב וזה מטמא אע"פ שהטור הוא הרוב, ולכן הוא מחמיר ג"כ שכיון שמין שאינו מינו אינו בטל כל זמן שמראה המועט ניכר ברוב, ה"ה כשהמראה שוה רואים אותו כאילו הוא אדום ולא סגי ליה ברובא. ורש"י.

התוס' (ד"ה הא דרביה) גורסים 'מי רגלים רואין אותן כאילו הן יין', וקושיית הגמרא היא עד דברי רבי יהודה שאין דם מבטל דם, ופירוש הברייתא הוא שדלי מלא רוקין והטבילו כאילו לא טבל, מלא מי רגלים רואין אותן כאילו הן יין ולא בטלי ברובא, מלא מי חטאת עד שירבו המים על מי חטאת, אבל היכא דרבו בטלי מהם תורת מי חטאת ונעשו מי מקוה. מאן שמעת ליה דאית ליה רואין במין שאינו מינו השוין בחזותא רבי יהודה, דקתני בההיא דיין לבן רואין אותו כאילו הוא יין אדום, ומי רגלים נמי הוי מין בשאינו מינו, וקתני דסגי להו ברובא במי חטאת, אלמא דמין במינו בטל לרבי יהודה. ומשני הא ידידיה הא דרביה, מתניתין דרביה דמין במינו לא בטל, וברייתא ידידיה. עוד כתבו התוס' שצריך לדקדק למה לגבי קדשים וטומאה ומקוה אמרינן רואין, וגבי איסורא לא אמרינן רואין אלא מין במינו מדאורייתא ברובא, וגבי טומאה נמי איכא ויתכא דלא אמרינן רואין, ואי אפשר לברר הטעם, אלא היכא דאיתאמר רואין מן והיכא דלא איתאמר לא איתמר. ועוד צריך לדקדק דפעמים דאמר רואין מן המבטל, כגון במתני' דם שנתערב בדם הבמה נותרב ביין, ופעמים מן הבטל גבי דלי יין לבן וחלב, פעמים דאמר רואין להחמיר כי ההיא דדלי, ופעמים להקל כגון במתני' דמכשירי ליה לזריקה. וי"ל דבשביל המיעוט שלא יתבטל רואין המיעוט בהרוב בין להקל בין להחמיר.

רבא מתרץ שזה חד תנא ורבי יהודה סובר כרבו, והמשנה של מי חטאת מדברת בדלי שתוכו טהור ורק גבו טמא כגון שנטמא בטומאת משקין דרבנן, שמעיקר הדין מוספיק שהמים יכנסו לתוכו כל דהו כבדי שתעלה טבילה לשפתו, שהרי תוכו טהור. (והקשו התוס' (ד"ה רבא) שאם תוכו טהור אמאי במלא רוקין כאילו לא בטל, ואמאי במלא מי רגלים רואים כאילו הוא יין. ושמא רבא לא קאי אמי חטאת). ורבנן חששו שמא י'חוס' על המי חטאת שלא יתערבו עם מי המקוה ויפסלו, ולא יטביל את שפת הכלי, וגזרו שגם תוכו צריך טבילה, וכיון שיש רוב לא גזרו כיון שטבילת תוכו היא חומרא בעלמא. וכתבו התוס' (ד"ה ה"ג) שהא דקים לן בכל הש"ס שרבי יהודה סובר שמין במינו לא בטל, היינו משום דסמכינן אשינויא דרבא.

כללי ביטול לדעת רבא– מין בשאינו מינו בטל אם אין בו בנותן טעם. וכתבו התוס' (ד"ה אמור) שמדלא נקט שהביטול הוא בשישים או במאה [שזה הדין מדרבנן], מבואר שטעם כעיקר דאורייתא, (וילפינן דין זה מדכתיב בניזר "משרת", ומין במינו ברובא), וכן משמע ממה שיוצא יד"ח מצה באורז שיש בו טעם דגן, ודלא כרש"י בחולין (צ"ח:) שכתב שתרוב טעם כעיקר רק בקדשים אבל בחולין מדאורייתא ברובא בטל. ולענין מלקות איתא בגמרא (ע"ז ס"ז:) דא"ר יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, והיינו במינו דמדאורייתא ברובא בטלי, וטעמו וממשו דלוקין עליו כגון שהאיסור בעין ומכירו, אבל אם אין מכירו אין לוקין אפילו בטעמו וממשו, אי נמי טעמו וממשו היינו שאין שיש מהאיסור כזית כבדי אכילת פרס. ושיטת ה"ר יוסף דאורלינ"ש היא שטעם כעיקר דאורייתא אין לוקין עליו מפני שזה איסור עשה (ד"תעבירו באש" דגיעולי מדין). מין במינו בטל ברוב. והיכא דאיכא חזותא (-דבר שאינו תלוי בטעם אלא בחזותא, כגון לעין טבילת מקוה), צריך שיתבטל המראה.

אם איסורים מבטלים זה את זה– שיטת ר"ל (ע"ח.) שאיסורים מבטלים זה את זה, ולרבי אלעזר כשם שמצוות אינן מבטלות זה את זה, כדמצינו שההל היה כורך פסח מצה ומרור ביחד משום שנאמר "על מצות ומרורים יאכלוהו", ולא אומרים שטעם המרור יבטל את טעם המצה, (ומיירי בזמן הבית ששלשתם היו מדאורייתא. תוד"ה אמרו), כך איסורים אין מבטלים זה את זה.

ע"ט: שיטת רבי יהודה שמין במינו לא בטל, ואיתא בברייתא שחרס של שברי עביט של מי רגלים של זב וזבה, שהחרסים בלעו ממני רגלי הובים, שהם אחד ממועיני הזב, וזה מטמא במשא אע"פ שהמי רגלים נבלעו, שכסבו ב' פעמים במים, טמא דעדיין לא פלטו מי הרגלים שבו, ובפעם השלישית טהור מפני שאז נפלטו המי רגלים שבו, (ר"ת מוכיח מוכאן דהא דאיתא בע"ז (ל"א:)) גבי כסי פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר, דמייירי בהדחה לאחר ששתה בו העובד כוכבים, דומיא דהכא, ולא כמו שפירש רש"י דמייירי בשתה בו העובד כוכבים מתחלתו פעם ראשון ושני קודם ששתה בו ישראל כלל. ודוקא כלי חרס בעי הדחה שלשה פעמים, אבל כוסות של עץ או של כסף אפילו בחד זימנא סגי. תוד"ה שלישי), אמנם אם נתן לתוכו מי רגלים של אדם טהור, לת"ק (והיינו רבי יהודה) טמא, דמין במינו לא בטל, ולרבי אליעזר בן יעקב טהור בפעם השלישית. (מכאן ראיה לר"ת שפוסק שמין במינו בטל, דמשנת ראב"י קב ונקי. תוד"ה ר"י). ואמנם אף לרבי יהודה פשתן שיש בו רוק של נדה, (לת"ק לח טמא ויבש טהור, ו)לרבי יהודה אף אם הרטיבו (-לחלחו) פעמים הרבה לאחר שייבש, שע"י שהרטיבו הוא חוזר להיות לח, טמא ולא אומרים שהרוק יצא מהפשתן, דשאני רוק דקריר נכנס בפשתן בחזקה וקשה להוציאו, אבל מי רגלים אינם בלועים בחרס כ"כ. וכתבו התוס' (ד"ה אף) שאף שמבואר בנדה (נ"ד:) שדבר שיכול לחזור להיות לח מטמא גם בעזיו יבש, היינו כשהרוק להיות לח ע"י שריה עד מעת לעת, והכא מיירי כשאינו חוזר להיות לח במעת לעת. עוד פירשו התוס' שרבי יהודה מדבר על מה שחכמים אמרו שהרוק הלח מטמא, ועל זה אמר רבי יהודה שאפילו אם נתן עליו מים אינו יוצא מטומאתו, ועל זה אמרו לו חכמים (בתוספתא) שאם המים רבו עליו טהור.

עוד בדיני דמים שנתערבו

דם תמימים שנתערב בדם בעלי מומין שזה מילתא דשכיחא ישפך לאמה גזירה שמא יכשירו כשאין רוב מדם תמימין, ואם נתערבה כוס של בעלי מומין בכוסות של תמימים, לר"א אם קרבה כוס אחת יקרבו לו הכוסות, ולחכמים אפי' קרבו כולם חוץ מאחת, תישפך לאמה. ואמור רבי אלעזר (פ.) שלא הכשיר רבי אליעזר אלא ליתנם שניים שניים, אבל אחד בפני עצמו לא. ואף שכבר נחלקו רבי אליעזר וחכמים באברים, כיון שכבר נזרק הדם הוה אמינא שזה קל יותר מתערובת של הדם עצמו, קמ"ל.

פ. דם קרבנות שנתערב זה בזה, אם שניהם ניתנים במתנה אחת כגון דם בכור שנתערב בדם מעשר, יתנם במתנה אחת. ואם נתערבו דמים הניתנים מתן ד' זה בזה כגון דם עולה בדם שלמים או אשם ששניהם טעונים שתי מתנות שהם ארבע ושניהם תחתונים, 'נתנו במתן ד'. ואם נתערבו מתן ארבע במתנה אחת כגון דם עולה בבכור ששניהם תחתונים, לרבי אליעזר יתנם מתן ד' כדי שלא יעבור על בל תגרע, ורואים את המתנות היתירות הניתנות מדם הבכור כאילו הם מים, אבל בל תוסיף ליכא אלא כשהוא בפני עצמו, ולרבי יהושע אף בל תגרע ליכא אלא כשהוא בעצמו, ועוד שבנתינה עובר בידים על בל תוסיף, אבל על בל תגרע אינו עובר בידים, ואינו דומה עושה מעשה ליושב ואינו עושה איסור בא מאילוי.

צלוּחית של מי חטאת שנפלו לתוכה מים כל שהוא- לרבי אליעזר יזה מהם על הטמא ב' הזאות. וחכמים פוסלים דס"ל יש בילה כדתנן במתני' אם לא נמלך ונתן כשר אלמא סומכין אבילה שלח שמתערב בלח מתערב בכולו ובכל טיפה יש משניהם, והכא נמי יש בכל הזאה מן הכשרים ומן הפסולים ומי"מ הזאה צריכה שיעור, ואין כאן שיעור כיון שיש כאן גם מים פסולים, ואין מצרפים להזאות לצרף הזאה שניה להשלים מה שחסר בראשונה. רש"י. והתוס' (ד"ה בשלמא) כתבו שאין ראיה ממתני' שיש בילה, דדילמא ר"א מכשר כשהעליונים רובא ונתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד, אלא כונת הגמרא שלרבנן אפילו אם ס"ל שיש בילה, מ"מ פסולין דהזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין להזאות, והכי נמי הוה מצי למימר אין בילה ואין הזאה צריכה שיעור, וכגון שנפלו מים בצלוחית כשיעור מי חטאת.

עוד כתבו התוס' (ד"ה תנן) שדינים אלו הם חומרא במי חטאת, דמדאורייתא בטל ברוב.

ובשיטת רבי אליעזר נחלקו בגמ'- לריש לקיש למרות שיש בילה והזאה צריכה שיעור, סובר ר"א שההזאות מצטרפות, ומיירי שנתערבו אחת באחת או שהכשרים הם הרוב, וממילא כשמהו ב' הזאות ודאי הוה כשיעור, וכתבו התוס' (ד"ה כגון) שאף שמבואר בגמרא (יומא י"ד. ונדה ט.) שאפילו למ"ד אין הזאה צריכה שיעור, הני מילי אגבא דגברא, אבל במנא צריכה שיעור, וא"כ כשתנן אחת באחת והוה הזאה ראשונה ליכא בשניה שיעור במנא, מ"מ כיון שבתחילת הזאה ראשונה שהיא תחילת טהרתו איכא שיעורא במנא, אין בכך כלום, שהזאה ראשונה מצטרפת להזאה שניה, וכדמצינו לגבי נטילת ידים שאם יש בכלי רביעית יכולים שנים לטול ידים, ואם יש חצי רביעית אפילו אחד אינו נוטל. ועוד י"ל דאחת באחת לאו דוקא, וכמ"ש רש"י, דכ"ש שאם הרוב מן הכשרים כשר.

ולרבא ס"ל שיש בילה והזאה א"צ שיעור, וצריך ב' הזאות משום קנס שלא ירויח מהתערובת.

ולרב אשי ס"ל שהזאה א"צ שיעור, אבל לא קונסים, ואין בילה, ובהזאה אחת יתכן שהזר רק מהמים הפסולים, ולכן יזה ב' הזאות.

הגמ' שואלת על ריש לקיש ממה שאמר רבי שלרבי אליעזר הזאה כל שהוא מטהרת, ויכול להזות חצי כשר וחצי פסול.

פ. הגמ' שואלת על דברי רב אשי דס"ל שלר"א אין בילה, ממה שאמר

ר"א שאם נתערבו עליונים ותחתונים יתן למעלה ועלו לו אף התחתונים כשיחזור ויתן שייריים למטה לשם שייריים, ואף למתן דם עולה, ואם אין בילה למה לא חוששים שמא לא נתן למעלה אלא מהניתנים למטה.

והגמ' מתרצת דאיירי שהרוב היה מהעליונים, ונתן למעלה יותר משיעור התחתונים דודאי נתן גם מן העליונים, ולפי זה תחתונים לא עלו אלא לשייריים של העליונים, הצריכים להשפך ליסוד, דכיון שהעליונים הרוב ונתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד, ודאי נשאר מן העליונים, אבל תחתונים לא עלו לו שזא נתן את כל התחתונים למעלה. (אבל אם הרוב תחתונים, לא אמר ר"א שיתן למעלה. תוד"ה הכא.) וכן הסיפא שאמר ר"א שאם נתן למטה ולא נמלך יחזור ויתן למעלה (ויחזור ויתן למטה, דמה שנתן למטה קודם נתנינו למעלה פשיטא שאין עולה לו לשם שייריים. תוד"ה נתן). והתחתונים עלו לו, איירי כנ"ל, והתחתונים עלו לשם שייריים.

הגמ' שואלת על דברי רב אשי מהא דאיתא במתני' שאם נתן למעלה יכול לתת למטה לכו"ע שהרי גם של למעלה ניתנים שייריה למטה, ועלו לו בין של למעלה בין של למטה.

הגמ' מתרצת שזה רק לרבנן, וקתני אלו ואלו עלו לו.

הגמ' שואלת על דברי רב אשי מהא דאיתא במתני' שאם נתערבו דמים הטעונים מתנה אחת, יתנם במתנה אחת, ואין חוששים שמא לא נתן משניהם.

הגמ' מתרצת שנתערב שיעור של מתנה אחת במתנה אחת והכונה שיתן מתנה אחת בשביל כל אחד, ונמצא ששניהם במזבח, וכן מתן ד' במתן ד' היינו שיעור ד' מתנות. הקשו התוס' (ד"ה כגון) מדוע הגמרא מעמידה בנתערב אחת באחת, ולא שנתערב הרבה בהרבה ונותן הכל במתנה אחת, ואי נימא שצריך מתנה לשם כל אחד, יתן חצי מהדם ויחזור ויתן את החצי השני. ותירצו א' אם נאמר לכהן ולזרק כוס מלאה הוא לא ישמע לנו, כיון שהוא יודע ששניהם כשרים. ב' לשון 'יתנו במתנה אחת' משמע שיעור מתנה אחת ולא יותר.

פ"א. אלא אמר רבא כל תנן שינויי דשניין לא תשנין, דודאי עלו

התחתונים בין לתחילת עולה בין לשם שייריים, ומחלוקת רבי אליעזר וחכמים אינה בנבבלו ב' הכוסות, אלא שנתערבו הכוסות זה בזה, ויש הרבה בכל כוס, שלר"א יתן שניהם למעלה ושניהם למטה ושניהם כשרים, ולרבנן ישפך לאמה, ונחלקו אם שייך לומר רואים כאילו הוא מים או לא, ואמנם רבי אליעזר מכשיר גם בבלול וכגון שהרוב כשר ונותן במזבח שיעור בעלת מום ועוד, דס"ל אין בילה, ורבנן חולקים רק בכוסות.

אם מקום עולה הוא מקום השייריים, ודין אין דמים מבטלים זה את זה

דמים הניתנים למטה מחוט הסיקרא שנתערבו בדמים הניתנים למעלה לרבי אליעזר יתן למעלה מתנות חטאת (ורואין את התחתונים כאילו הם מים כיון שאינו מותכוון), ואח"כ (מפני שמצוה להקדים עליונים לתחתונים) יתן למטה וזה יעלה לו לשפכת שייריים של חטאת ולהתחיל מתנות עולה. ולחכמים ישפך לאמה דלית להו רואין, ואין משנים בתחתונים בשביל להכשיר העליונים, ומ"מ אם לא נמלך ונתנן כשר העליון, כיון שניתן ממונו למעלה. (ע"ט:).

י"מ דאיירי דווקא אם עדיין לא זרק מן הדם, דרבנן לית להו רואין ואסור לשנות את מקומם לתת את העולה למעלה מן החוט בשביל להכשיר את החטאת, אבל אם נתערבו שיירי דם חטאת עם תחילת עולה מודים חכמים שיתן הכל למטה מן החוט. מפני ששם הוא גם מקום השייריים, ויזרקם לקי המזבח ומאליהם הם שותתים ליסוד. רש"י. והתוס' (ד"ה אבל) כתבו דמיירי במתנה שניה של עולה, שהיא בקרן מערבית דרומית, שזה מקום שייריים של חטאת, אבל במתנה ראשונה של עולה ישפך לאמה לרבנן, דאין זה מקום שייריים, דדם עולה בקרן מזרחית צפונית, ושיירים בקרן מערבית דרומית. אמנם י"ל שכיון דדין יסוד דרומי הוא מטעמא דבעינן בסמוך לו, אין קפידא אם יתנם ממזרחית צפונית להכשיר דם תחלת עולה. וי"א שאין זה מקום השייריים, דשייריים צריכים שישפכם ע"ג היסוד ממש העשוי כאיצטבא, ולא שישפכם על הקיר הזקוף, ולכן גם בזה לרבנן ישפך לאמה.

דמים אין מבטלים זה את זה אפי' אם אחד מרובה מתבירו.

יש לומדים דין זה מדכתיב "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", שהיו מערבים אותם יחד ונותנים מהתערובת על קרנות המזבח הפנימי, והרי דם הפר מרובה משל שעיר. והלומדים מהמקורות דלהלן סוברים שלא היו מערבים את דם הפר והשעיר בשביל לתת מהם על הקרנות.

ויש לומדים דין זה מדכתיב "קודש הם" שאפי' אם נתערב בדם קדשים אחרים יקרבו. והיינו בתחילת עולה ובכור. (והמ"ד האחרים לומדים מזה שהם קרבים ולא תמורתם, והתנא הזה לומד תמורה מ"לד' הוא"), ולמ"ד שהקיר הוא גם מקום השייריים איירי גם בסוף עולה ובכור, ולומדים מפסוק זה שמקום עולה הוא מקום השייריים.

פ"א: ויש שלומדים שדמים אין מבטלים זה את זה מדכתיב גבי עולה "והקריבו בני הדם את הדם וזרקו את הדם" וא"צ לכתוב דם, דמה יש לו לקבל ולזרוק ע"י שחיטתו אם לא דם, ולומדים מזה על שני אופנים שבכל מקום שהוא שמו עליו ואינו בטל, והיינו שאם נתערב דם עולה בדם עולה או תמורה או חולין יקרבו, שכיון שאף אם נתערבו מחיים יקרבו יקריב את התערובת, וכן אם נתערב דם עולה בדם אשם יקרבו, כיון ששניהם קדשי קדשים, וכן אם נתערב דם עולה בדם תודה ושלמים יקרבו, כיון ששניהם מתן ד', ומה"דס" השני לומדים שאפי' אם נתערבה עולה עם בכור מעשר ופסח יקרבו.

למ"ד שמקום עולה אינו מקום שייריים איירי בתחילת עולה ובכור, וקמ"ל שדמים אין מבטלים זה את זה, (והמ"ד האחרים דם דם לא משמعه להו), ולמ"ד שמקום עולה הוא מקום שייריים איירי בסוף עולה ובכור.

והא דאיתא בברייתא שאם נתערבו דמים של למעלה ושל למטה יחד, ולא נמלך ונתנם למעלה, לכו"ע יחזור ויתן למטה, ועלתה הנתינה לשתי הקרבנות. אי איירי בחטאת ועולה אפשר ללמוד מזה שמקום עולה הוא מקום שייריים, אך י"ל דאיירי שנתערב דם חטאת חיצונה בשייריים של פנימים, שאם נמלך לרבנן יאמרו לו לשפוך, דאין לתת דמים הניתנים בפנים בקרנות שבחוץ שזה שלא במקומו, ואם לא נמלך ונתן למעלה נמצא שגם דם המחטאת החיצונה נעשה שייריים, ויש לו תערובת של שייריים ושייריים ששניהם ניתנים ביסוד, וכרבי ישמעאל דס"ל ששניהם ניתנים ביסוד המערב, או כר"ש דס"ל ששניהם ניתנים ביסוד הדרומי, וקמ"ל (במה שלא תירצו דאיירי שנתערב בשייריים של חיצונה, שמקומם שוה לכו"ע), שאף למ"ד ששייריים מעכבים, אינו מעכב אם חסרו, דהכא הרי חסרו כשתנן למעלה ואפ"ה כשרים. ולא העמידו באופן שרוב הדם מהניתנים למעלה ונתן למטה שיעור תחתונים ועוד, מפני שלמסקנה איירי בנתערבו הכוסות.

דמים הניתנים על המזבח הפנימי שנתערבו בדמים הניתנים על מזבח החיצון, לכו"ע ישפכו לאמה, ואף לר"א דאית ליה רואים את המתנות היתירות כאילו הם מים, אינו יכול לתת בחוץ ואח"כ בפנים, מפני שצריך להקדים פנים לחוץ דפנים חשוב, (כמו שמצוה להקדים עליונים לתחתונים -דם חטאת לדם עולה, כדלקמן פ"ט.), ומ"מ בדיעבד כשר (והיינו שיתן דמים הפנימיים בחוץ לשם מים, דאל"כ אינו יכול לחזור ולתת בפנים, כיון שכבר נתכפר לשמואל לפמש"נ לעלי כ"ו: דמזבח החיצון לדמים הפנימיים כמקומן דמי. תוד"ה נתן).

ואם נתן בפנים ואח"כ נתן בחוץ, לר"ע פסול כיון ש**דם חיציני שנכנס לפנים** פסול, ולחכמים רק בחטאת פסול, ולר"א אף באשם פסול דכתיב "כחטאת כאשם", ומי"מ בנתערבו אין לתת בפנים ואח"כ בחוץ כדי להכשיר את הפנימיים, מפני שעני"ז העליונים נפסלים בידים, ומוטב להמתין עד שקיעת החמה שיפסלו מאלהין ואז ישפכם לאמה, (ולדבריו בשאר קרבנות יכול לתת בפנים ואח"כ בחוץ).

חדש ב'תמצית'

קורס חדשני מקצועי וייחודי

הדרך ללמוד - להגות - ולזכור

מחזור חדש ומורחב של 11 שיעורים, בירושלים בני ברק ומודיעין עילית החל מתחילת חודש טבת.

להרשמה ולפרטים: 055-400-7977

קו עדכונים ושיעורים

בקו תוכלו לשמוע: מידע כללי, עדכונים, רשימת נקודות ההפצה, שיעורים.

02-3131-465

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי /

משנה ברורה / הפץ חיים / אהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 81 זוכים ביזכוי 100 ₪ ברשת יפה נוף'.

הגרלות מיוחדות במבחני חודש זה:

תוכנת אוצר החכמה, ועוד עשרות פרסים.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית

החדשיים על הדף היומי / משנה ברורה

ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, הבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומנפעל הש"ס.

ב' אינבעט אמת.
ג' שישט אמת.

מתי יהודיה גדולה יותר שאפשר לעשות את המזבח פני שדרשו בבית שני?

מתי נסלוקר המזבח ואש שירדה במי שלמה?

ב' במי מנשה.
ג' במי החורבן.

מה היו מפרקים קודם את המשכן או את המזבח?

א' את המשכן.
ב' את המזבח.
ג' אין קשר.

כמה היה גובה הקלעה מעל הסוכה לפני רבי יהודה?

מה היה גובהו של המזבח שעשה משה?
א' לרבי יהודה שלש אמות ולרבי יוסי עשר אמות.
ב' לרבי יהודה חמש אמות ולרבי יוסי עשר אמות.
ג' לרבי יהודה שלש אמות ולרבי יוסי חמש אמות.

ג' שתי התשובות נכונות.

באיזה אופן נלקח רב רובי ויונתן האם הקדושות נספלו לחקריה?

א' בקרבות שעשתו בזמן שהמזבח היה פגום.
ב' בקרבות שהיו קדושים בזמן שהמזבח היה פגום אף שנשטו ארירי תיקון.

ג' שתי התשובות נכונות.

מה נסל מבחינך להנות בפנים?

א' בזיכי לבונה של לחם הפנים.
ב' גרלים לקטורת של כל יום.
ג' שירי הדם.

כיצד מנעוניה הנגמרא את דברי רבי יוחנן שאם שחט 'מננס בקרקע' השחיטה פסולה?

א' בסמך לבונה מצידו המערבי או המזרחי בצד צפון.
ב' במחלות מכתת המזבח.

ג' אם קיצר את המזבח ושרטו במקום שהיה עומד מתחילה.

עד מתי הפסח נאכל לרבי אליעזר בן עזריה?

א' עד הצות מלאווייתא.
ב' מלאווייתא עד שיעלה עמוד השחר ומדבר עד הצות.

ג' מחולקת.

מבחן שבועי בדה היומי

לדעת חכמה

לדעת
סבתאים שבועיים
בדף 100
0737-289-669

מבחן 306 חיי שרה
זבחים נ"ז עד ס"ב

תמצית
סיכומי ענייני הלכה ומשפט
0737-289-669

לדעת
סבתאים שבועיים
בדף 100
0737-289-669

מבחן 307 תולדות
זבחים ס"ג עד ס"ט

תמצית
סיכומי ענייני הלכה ומשפט
0737-289-669

ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.
ג' כמטמא רק במזבח ובמטמא.

מהם המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה?

א' כן.
ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.

ג' כמטמא כל המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה.

מה עוף שחלקו כמטמא או כללה או כמטמא שנגמרו מנעו בבית חורבן הבליעה?

א' לא.
ב' כמטמא לא כללה או כמטמא כן.
ג' כמטמא או כללה לא, ובכין כן.

האם מקריבים מנחה או עופות במנחה?

א' עופות לא במנחה כן.
ב' עופות כן ובמנחה מקריבים.
ג' מקריבים כן בעופות כן ובמנחה.

באיזה אופן אין מעילה באשם ששרטו בדברים?

א' בשחטו לשם שלמים.
ב' בשחטו לשם שלמים בשניו בעלים.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה הדין בחטאת העוף שהיה מנחה למעלה או מלק למעלה?

א' אוח.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

כמה סימנים (או רובם) צריך לחזקו בחטאת העוף או בעולת העוף?

א' אחד.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

האם מלקה כשרה כדי?

א' כשרה כשרה.
ב' פסולה.
ג' בעולה כשרה ובחטאת פסולה.

היכן היו השיתין?

א' בקרן מערבית דרומית.
ב' בקרן מזרחית דרומית.
ג' בקרן מערבית צפונית.

היכן היו השיתין?

א' רק בצפון.
ב' בכל מקום בעורה אבל בחיל פסולה.
ג' בכל העורה וגם בחיל פסולה.

היכן קציצת הנגדה כשרה?

מבחן שבועי בדה היומי

לדעת חכמה

לדעת
סבתאים שבועיים
בדף 100
0737-289-669

מבחן 307 תולדות
זבחים ס"ג עד ס"ט

תמצית
סיכומי ענייני הלכה ומשפט
0737-289-669

ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.
ג' כמטמא רק במזבח ובמטמא.

מהם המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה?

א' כן.
ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.

ג' כמטמא כל המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה.

מה עוף שחלקו כמטמא או כללה או כמטמא שנגמרו מנעו בבית חורבן הבליעה?

א' לא.
ב' כמטמא לא כללה או כמטמא כן.
ג' כמטמא או כללה לא, ובכין כן.

האם מקריבים מנחה או עופות במנחה?

א' עופות לא במנחה כן.
ב' עופות כן ובמנחה מקריבים.
ג' מקריבים כן בעופות כן ובמנחה.

באיזה אופן אין מעילה באשם ששרטו בדברים?

א' בשחטו לשם שלמים.
ב' בשחטו לשם שלמים בשניו בעלים.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה הדין בחטאת העוף שהיה מנחה למעלה או מלק למעלה?

א' אוח.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

כמה סימנים (או רובם) צריך לחזקו בחטאת העוף או בעולת העוף?

א' אחד.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

האם מלקה כשרה כדי?

א' כשרה כשרה.
ב' פסולה.
ג' בעולה כשרה ובחטאת פסולה.

היכן היו השיתין?

א' בקרן מערבית דרומית.
ב' בקרן מזרחית דרומית.
ג' בקרן מערבית צפונית.

היכן היו השיתין?

א' רק בצפון.
ב' בכל מקום בעורה אבל בחיל פסולה.
ג' בכל העורה וגם בחיל פסולה.

היכן קציצת הנגדה כשרה?

מבחן שבועי בדה היומי

לדעת חכמה

לדעת
סבתאים שבועיים
בדף 100
0737-289-669

מבחן 307 תולדות
זבחים ס"ג עד ס"ט

תמצית
סיכומי ענייני הלכה ומשפט
0737-289-669

ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.
ג' כמטמא רק במזבח ובמטמא.

מהם המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה?

א' כן.
ב' כמטמא רק בבית חורבן הבליעה.

ג' כמטמא כל המטמא שנגמרו מנעו ובמטמא שנגמרו בבית חורבן הבליעה.

מה עוף שחלקו כמטמא או כללה או כמטמא שנגמרו מנעו בבית חורבן הבליעה?

א' לא.
ב' כמטמא לא כללה או כמטמא כן.
ג' כמטמא או כללה לא, ובכין כן.

האם מקריבים מנחה או עופות במנחה?

א' עופות לא במנחה כן.
ב' עופות כן ובמנחה מקריבים.
ג' מקריבים כן בעופות כן ובמנחה.

באיזה אופן אין מעילה באשם ששרטו בדברים?

א' בשחטו לשם שלמים.
ב' בשחטו לשם שלמים בשניו בעלים.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה הדין בחטאת העוף שהיה מנחה למעלה או מלק למעלה?

א' אוח.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

כמה סימנים (או רובם) צריך לחזקו בחטאת העוף או בעולת העוף?

א' אחד.
ב' בעולה אחד ובחטאת שנים.
ג' בחטאת אחד ובעולה שנים.

האם מלקה כשרה כדי?

א' כשרה כשרה.
ב' פסולה.
ג' בעולה כשרה ובחטאת פסולה.

היכן היו השיתין?

א' בקרן מערבית דרומית.
ב' בקרן מזרחית דרומית.
ג' בקרן מערבית צפונית.

היכן היו השיתין?

א' רק בצפון.
ב' בכל מקום בעורה אבל בחיל פסולה.
ג' בכל העורה וגם בחיל פסולה.

היכן קציצת הנגדה כשרה?

מבחן שבועי בדה היומי

לדעת חכמה

לדעת
סבתאים שבועיים
בדף 100
0737-289-669

מבחן 307 תולדות
זבחים ס"ג עד ס"ט

תמצית
סיכומי ענייני הלכה ומשפט
0737-289-669

הדרך להתענג בידיעת התורה

◀ מחזור שני ומורחב של הסדנא ▶

ללמוד ▶

להנות ▶

ולזכור ▶

לפרטים ולהרשמה

☎ 055-400-7977

פעילות מכון 'תמצית'

בעשרת השנים האחרונות מכון 'תמצית' מחלק מידי חודש 15.000 עותקים של סיכומי גמרא הלכה ומוסר, המסייעים ללומדים רבים לחזור ולזכור את תלמודם.

מטרת הסיכומים איננה רק לסייע לחזרה ולזכרון, הסיכומים נערכים תוך שימת לב לתת ללומדים בהירות ומתיקות מיוחדת בתלמודם.

מלבד ההשקעה הרבה בכתיבת הסיכומים עצמם, מושקעת מחשבה רבה כיצד להשתמש בכלים מקצועיים רבים ומגוונים שמטרתם לחבר את הלומד בצורה חזקה לחומר הנלמד.

כלים אלו הם פרי עמל והשקעה של מאות שעות לימוד וחקירה מה מביא את הלומד לידיעה רחבה בש"ס ופוסקים, וללימוד מתוך חוויה והנאה.

לצורך הבנת נושא זה נלמדו לעומק סוגיות רבות בתלמוד העוסקות בנושא זה במישרין או בעקיפין, וכן נלמדו בצורה יסודית מאות מקורות מדברי רבותינו גדולי הדורות לאורך ההיסטוריה, ונקראו עשרות ספרים ישנים וחדשים העוסקים בתחום זה.

בחינה נוספת נעשתה ע"י התחקות אחר דרכי צמיחתם של תלמידי חכמים, ושימושם בכלים אלו, מטרת בדיקה זו היתה בכדי לבחון את השפעת כל כלי במישור המעשי ועמידתו במבחן המציאות: האם כך גדלים תלמידי חכמים אמיתיים.

רבות מהתובנות שגלמדו הוטמעו בתוך הסיכומים, במטרה שהלומדים יתחברו לחומר הנלמד ויהנו מהחזרה וע"ז הם ידעו את תלמודם טוב יותר.

לאחר תקופה ארוכה של לימוד נושא הזכרון וההנאה בלימוד לעומק, הגיע הזמן לשתף את הציבור בתובנות חשובות אלו, במטרה לסייע לכל אחד להגיע למתיקות וידיעת התורה. כמו כן מתוך הבנה שאין די בידיעת הכלים להגיע למתיקות והנאה בלימוד, בלא תרגול מעשי, נלמד לעומק גם מהי הדרך לממש בפועל את הדברים, כאשר יסודות הדברים נכונים לכל נושא בו האדם רוצה להתקדם ולהתפתח, תוך התאמת הדברים לכל כלי המסייע למתיקות וידיעת התורה. לצד ההעמקה בתחום והכנת סדרת השיעורים נערכו שיחות עם לומדים רבים, ועי"ז נבנה גם מתווה מיוחד לאבחון אישי, במטרה להתאים את הכלים הנדרשים המתאימים והנצרכים לאותו לומד באופן מיוחד. כלים חשובים אלו עומדים לרשות הציבור בסדרת שיעורים, בה ימסרו לשומעים כלים חשובים רבים שיביאו אותם בסייעתא דשמיא למתיקות בלימוד וידיעת התורה.

לאור הצלחת הסדרה הראשונה של השיעורים, אנו פותחים בס"ד סדרה נוספת ומורחבת של השיעורים.

כל זה בקורס המיוחד מבית סיכומי 'תמצית' שיגרום לך בסייעתא דשמיא ללמוד להנות ולזכור.

עיקרי התכנים בקורס

ביאור מקיף על מעלת ידיעת התורה, והקשר המובהק בין הדרכים למתיקות והנאה בלימוד, לדרכים לזכירת הלימוד לטווח ארוך. הסבר מפורט על דרכי פעילות מערכת הזכרון המופלאה וכוחה העצום, סיבת השכחה, והדרך לחזק מערכת זו ולהשתמש בה בצורה טובה ונכונה. עשרה כלים לחיזוק ההנאה מהלימוד ולידיעת התורה, כלים שעל ידם צמחו כל תלמידי החכמים, ביאור מקיף על כל כלי, ודרכי השימוש בו. פירוט הכלים שעל ידם האדם יכול להתקדם בחיים, בכל תחום, ובפרט בענין מתיקות והנאה מהלימוד, והסבר כיצד להשתמש בכלים אלו כדי לחזק את החיבור ללימוד ואת ההנאה והזכרון. הדרכה מעשית ומפורטת על דרכי הלימוד, החזרה, הסיכומים, ההכנה למבחנים, ועוד. באלו כלים ניתן וצריך להשתמש בלימוד התורה, מלבד בכח השכלי. כל התכנים בנויים ומבוססים על מאות מראי מקומות, שנלמדו בעיון במשך כמה שנים, ולובנו עם תלמידי חכמים ולומדים רבים, ותועלתם בדוקה. שמיעת הקורס תוך מימוש הכלים שינתנו בו, יביאו בסייעתא דשמיא לחיזוק עצום של החיבור והקשר השכלי והרגשי ללימוד התורה, להנאה בלימוד, הגברת המוטיבציה, התמדה ורצון ללמוד כמה שיותר, להבנה עמוקה, לסיפוק והצלחה, להשגת יעדים, להצלחה במבחנים, ולזכירת עוד ועוד סוגיות בצורה בהירה. הדברים ילובנו לעומק ובצורה מעניינת וברורה, ככל שמסגרת השיעורים תאפשר.

נקודות שנעמוד עליהם בסייעתא דשמיא:

- א'** מה ההסבר לעובדה שידיעותיהם של התלמידי החכמים גבוהים משל הלומדים הרגילים בהפרש עצום, למרות שההפרש בשעות הלימוד אינו גדול כ"כ, האם הדבר תלוי בכשרון, או בכלים שמשתמשים בהם אותם תלמידי חכמים?
- ב'** האם החזרה היא הכלי העיקרי לידיעת התורה, והדבר מחייב כל לומד להשקיע זמן רב בחזרה, או שהחזרה היא כלי חשוב מתוך מגוון כלים נוספים, והא בלא הא לא סגי?
- ג'** האם עלינו לקבל כעובדה מוגמרת את המציאות שאיננו זוכרים חלק גדול מתלמודינו, או שהדבר ניתן לשינוי?
- ד'** מה ההסבר לתופעה שלמרות שהבריאה כולה בנויה בצורה מופלאה עם חכמה אינסופית, כח הזכרון שלנו בתלמודינו הוא כושל במיוחד?
- ה'** מה ההסבר לדברי הגמרא (עירובין נ"ד:): על הצורך בחזרה 'ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה', האם כוונת הגמרא שמדובר בהנהגה שאינה ראויה, או שיש כאן הדרכה למעשה?
- ו'** האם יתכן שני אנשים באותה רמת זכרון ואותם שעות לימוד, אחד יזכור פי מאה יותר מחבירו?
- ז'** מהי הדרך באופן כללי למי שרוצה להתקדם בחיים בצורה משמעותית, ומהי הדרך המיוחדת לכך בנושא ידיעת התורה?

- ח'** מהי סיבת הצורך לצאת להתאווור מידי פעם באמצע הלימוד, והאם ניתן להקטין את הצורך בזה?
- ט'** חז"ל (קידושין ל.) מגדירים את רמת הידיעה הנצרכת כרמה של שליפת התשובה באופן מיידי, כאדם שישואלים אותו אם מותר לו לישא את אחותו, האם הדבר אפשרי?
- י'** כיצד מגיעים למצב שבו הידיעות מכפילות את עצמם שוב ושוב (כמו 16-8-4-2-1 וכו'), ולא מתווספות בצורה קבועה (כמו 5-4-3-2-1)?
- יא'** האם ניתן להעלות ולחזק את כשרון הזכירה, או שכל אחד ישאר פחות או יותר עם רמת כח הזכרון עימה הוא נולד?
- יב'** מה ההבדל בין 'תפיסה מצומצמת' בה נלמדת כל סוגיא בנושא בפני עצמו, לבין 'תפיסה מרחבית' בה כל סוגיא מתקשר לחברתה, ומהי השפעת התפיסה המרחבית על ההבנה וההנאה והזכרון?
- יג'** האם ניתן לחזק את ההנאה מהלימוד בכלים פשוטים, או שההנאה מהלימוד היא נחלת 'בני עליה' בלבד?
- יד'** מהי הדרך לעורר את כח הסקרנות ללימוד התורה, אצל מי שאין לו סקרנות כזו בצורה טבעית?
- טז'** באלו כלים האדם יכול להשתמש ללימוד התורה, מלבד כח הראיה והשמיעה והשכל?
- טז'** מהי הסיבה שרבי יוחנן הצטער כ"כ בפטירתו של ריש לקיש עד שמת בגלל זה, רק בגלל שהיה חסר לו את הקושיות של ריש לקיש על דבריו?
- יז'** כיצד ומתי צריך להשתמש בשיטת הסימנים?
- יח'** האם לידיעת התורה נצרכים כלים נוספים שאינם נצרכים לידיעת חכמות אחרות, ואלו כלים משותפים גם לידיעת התורה וגם לשאר ענייני הזכרון?
- יט'** האם ניתן לקצר את הזמן הנצרך לחזרות מחד, ומאיך להגביר את המוטיבציה וההנאה מהחזרות?

תשובות לשאלות אלו, ולעוד שאלות רבות, בקורס המיוחד.

למי מיועד הקורס?

- ❖ בחורים, אברכים ובעלי בתים המעוניינים לחזק את ההנאה והידיעה שלהם בלימוד התורה.
- ❖ מלמדים המעוניינים ללמד את תלמידיהם בצורה מושכת ומעניינת במטרה שהדברים יישמרו אצלם לאורך ימים ושנים.
- ❖ כל מי שמעונין לפתח את רמת הזכרון שלו.
- ❖ לומדים הנמצאים במסגרת של מבחנים, ומעוניינים להצליח במבחנים ולשמר את הידע לזמן רב (וכן לקבל מלגות או תעודות והסמכה לתפקידים הוראה ולימוד תלמידים).
- ❖ לומדים המעוניינים ללמוד בצורה של 'לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא'.
- ❖ כל לומד המעוניין לקדם את איכות לימודו לרמות אחרות לגמרי, בעיון או בבקאות ובכל צורת לימוד.

פרטים על הקורס

- ❖ הקורס יתקיים בעזרת ד' בצורה של שיעורים פרונטליים במקומות שיותאמו לביקוש, וכן יהיה ניתן לשמוע את השיעורים במערכת טלפונית.
- ❖ הקורס יכלול אחד עשר שיעורים של כ-45 דקות, בה נעמוד על יסודות הדברים.
- ❖ השיעור הראשון יהיה תמצית של עקרונות השיעורים, וישמש כהקדמה. לשיעור זה יכול להרשם גם מי שמעונין בהתרשמות אישית ורוצה לבחון את התאמתו לסדרת השיעורים.
- ❖ מחיר הקורס הינו 60 ש"ח כפול 12 תשלומים. הנחה מיוחדת 20 הנרשמים הראשונים: 60 ש"ח כפול 10 תשלומים.
- ❖ מילגה מיוחדת לעומדים ביעדי הקורס, כסכום התשלום לקורס או חלקו. פרטים ימסרו בשיעור הראשון.
- ❖ השיעורים ימסרו בעזרת ד' בירושלים בני ברק ומודיעין עילית, ובמקומות נוספים לפי הביקוש, ע"י עורך סיכומי 'תמצית', החל מתחילת חודש טבת.

לפרטים ולהרשמה ☎ 055-400-7977

פרטים מדויקים על מועדי השיעורים ומיקומם יתפרסמו בקו תמצית שמספרו 02-3131-465 בשלוחת העדכונים.

לומד - דף היומי, עמוד היומי, דף היומי בהלכה, חפץ חיים, ואהבת חסד

אל תוותר על ה"אוצר"

♦ סיכומי תמצית ומבחני לדעת ♦

Bin*****3@gmail.com

הסיכומים והמבחנים כ"כ עוזרים.
איזו בהירות. ממש תענוג!!!
המבחנים זה מחייב מהנה ומדרבן.

85*****ael@gmail.com

אני עושה מבחני דרשו, מאד נעזר
בסיכומי תמצית הדף שכתובים בבהירות
וכן במבחנים שעוזרים לזכור את החומר

761***2@gmail.com

אני נבחן כבר כמה שנים בדף היומי מ"ב.
אין ספק שהמבחנים יש בהם תועלת
מרובה מאד.

הן בלימוד עצמו עמ"נ להיבחן
והן בדרבון בחזרה לקראת המבחן שהיא
תועלת אדירה.
השאלות תמציתיות ומסכמות באופן
מיוחד.

- המבחנים אמריקאיים-שבועיים וניתן לעשותם -

נ בטל: 073-7289-669 | בעמדות נדרים פלוס (לדעת) | במייל: 7692282@gmail.com

מבחני 'לדעת' מופיעים יחד עם סיכומי 'תמצית', ניתן לקבלם:

במייל: 7692282@gmail.com

בנקודות ההפצה ניתן לשמוע בטל' 0737-289-669 בשלוחה 4

בחודש זה (כ"ד חשוון-חנוכה) תתקיים הגרלה מיוחדת לכבוד התורה לומדיה ומשנניה
(בנוסף להגרלות השבועיות הקבועות)

פרס שני: זוכה בקורס היחודי "ללמוד, להנות ולזכור"

פרס שלישי: 10 זוכים ב-250 ₪ ביפה נוף

פרס רביעי: 10 זוכים ב: סט "קצות החושן" הוצ'
דז'ימטרובסקי + סט תמצית משנ"ב

כל מבחן מזכה בכניסה נוספת להגרלה!

תוכנת אוצר החוכמה

אוצר
החכמה

פרס
ראשון

הספריה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם